
UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00065011 9

VILDANDEN.

SKUESPIL I FEM AKTER

AF

HENRIK IBSEN.

ANDET OPLAG.

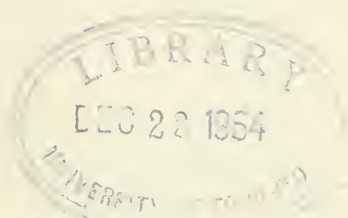

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

GRÆBES BOGTRYKKERI

1884.

LIBRARY
DEC 22 1954

VILDANDEN.

PERSONERNE:

Grosserer Werle, værksejer o. s. v.
Gregers Werle, hans søn.
Gamle Ekdal.
Hjalmar Ekdal, den gamles søn, fotograf.
Gina Ekdal, Hjalmars hustru.
Hedvig, deres datter, 14 år.
Fru Sørby, grossererens husbestyrerinde.
Relling, læge.
Molvik, forhenværende teolog.
Bogholder Gråberg.
Pettersen, grossererens tjener.
Lejetjener Jensen.
En blegfed herre.
En tyndhåret herre.
En nærsynt herre.
Sex andre herrer, middagsgæster hos grossereren.
Flere lejetjenere.

(Første akt foregår hos grosserer Werle, de fire følgende akter hos fotograf Ekdal.)

FØRSTE AKT.

(I grosserer Werles Hus. Kostbart og bekvemt indrettet arbejdsværelse; bogskabe og stoppede møbler; skrivebord med papirer og protokoller midt på gulvet; tændte lamper med grønne skærme, således at værelset er dæmpet belyst. Åben fløjdør med fratrukne forhæng på bagvæggen. Indenfor sés en stor elegant stue, stærkt oplyst af lamper og armstager. Foran til højre i arbejdsværelset fører en liden tapetdør ind til kontorerne. Foran til venstre en kamin med glødende kul i, og længere tilbage en dobbeltdør til spisesalen.)

(Grossererens tjener, Pettersen, i livré, og lejetjener Jensen, i sort, sætter tilrette i arbejdsværelset. I den større stue går to—tre andre lejetjenere omkring, ordner og tænder flere lys. Inde fra spisesalen høres summende samtale og latter af mange stemmer; der bankes med kniven på et glas; stilhed indtræder; en skåltale holdes; bravoråb og så atter summende samtale.)

Pettersen

(tænder en lampe på kaminen og sætter skærm over).

Nej hør bare, De, Jensen; nu står gamlingen ved bordet og proppenerer en lang skål for fru Sørby.

Lejetjener Jensen

(flytter en lænestol frem).

Er det kanske sandt, som folk siger, at der er noget imellem dem?

Pettersen.

Fan' véd.

Jensen.

For han har nok vær't en svær buk i sine dage.

Pettersen.

Kanske det.

Jensen.

Det er jo for sønnen, at han holder dette her middagsselskabet, siger de.

Pettersen.

Ja. Sønnen kom hjem igår.

Jensen.

Aldrig vidste jeg før, at grosserer Werle havde nogen søn.

Pettersen.

Jo da, han har en søn. Men han holder stødt og stadig til der oppe på Højdals-værket. Han har ikke været i byen i alle de år jeg har tjent her i huset.

En lejetjener
(i døren til den anden stue).

De, Pettersen, her er en gammel fyr, som —

Pettersen
(mumler).

Hvad fan', kommer her nu nogen!

(Gamle Ekdal kommer tilsyne fra højre i stuen. Han er klædt i en luvslidt kavaj med høj krave; uldne vanter; i hånden en stok og en skindhue; under armen en pakke i kardusomslag. Rødbrun, smudsig paryk og en liden grå knebelsbart.)

Pettersen
(går imod ham).

Jøss', — hvad vil De her inde?

Ekdal
(i døren).

Må så nødvendig ind på kontoret, Pettersen.

Pettersen.

Kantoret er stængt for en time siden, og —

Ekdal.

Hørte det i porten, far. Men Gråberg sidder der endnu. Vær snil, Pettersen, og lad mig få slippe ind den vejen. (peger mod tapetdøren.) Har gå't den vejen før.

Pettersen.

Ja, De får så gøre da. (åbner døren.) Men sans endelig på, at De kommer ud igen den rigtige vejen; for vi har fremmede.

Ekdal.

Ved det nok, — hm! Tak, Pettersen-far! Gammel god ven. Tak. (mumler sagte.) Torsk!

(han går ind i kontoret; Pettersen lukker døren efter ham.)

Jensen.

Hører han også til kantorfolkene?

Pettersen.

Nej, han er bare en, som skriver udenom, når de har det nødig. Men han har såmænd vær't en fin fyr i sin tid, gamle Ekdal.

Jensen.

Ja, han så ud som noget af hvert.

Pettersen.

Ja da; han har vær't løjtnant, kan De tænke.

Jensen.

Å fan', — har han vær't løjtnant!

Pettersen.

Ja gu' har han så. Men så slog han sig nok paa skoghandel eller hvad det var. De siger, at han skal ha' gjort grossereren et fælt stygt puds engang. For de to var sammen om Højdals-værket dengang, skønner De. Å, jeg kender godt gamle Ekdal, jeg. Vi drikker mangen god gang en bitter og en flaske bajersk sammen inde hos madam Eriksen.

Jensen.

Han kan da ikke ha' stort at spandere for, han.

Pettersen.

Jøss', Jensen, De kan da vel skønne, at det er mig, som spanderer. For jeg synes, en skal

være sjangtil imod bedre folk, som det er gåt så ilde med.

Jensen.

Har han spillet bankerot da?

Pettersen.

Nej, det var nok værre end som så. For han kom på fæstningen.

Jensen.

På fæstningen!

Pettersen.

Eller kanske det var i bodsfængslet — (lytter). Hys, nu går de fra bordet.

(Døren til spisesalen slås op af et par tjenere derinde fra. Fru Sørby, konverseret af et par herrer, kommer ud. Lidt efter lidt følger hele bordselskabet, hvoriblandt grosserer Werle. Sidst kommer Hjalmar Ekdal og Gregers Werle.)

Fru Sørby

(i forbigående til tjeneren).

Pettersen, vil De la' kaffeen servere inde i musiksalen.

Pettersen.

Ja vel, fru Sørby.

(hun og de to herrer går ind i stuen og derfra ud til højre. Pettersen og lejetjener Jensen går ud samme vej.)

En blegfed herre

(til en tyndhåret).

Puh, — den dinér — det var et drøjt stykke arbejde!

Den tyndhårede.

Å med en smule god vilje kan en udrette ganske utroligt i tre timer.

Den fede herre.

Ja, men bagefter, bagefter, min kære kammerherre!

En tredje herre.

Jeg hører, mokkaen og maraschinoen skal kredentses i musiksalen.

Den fede herre.

Bravo! Så kanske fru Sørby spiller os et stykke.

Den tyndhårede
(dæmpet).

Bare ikke fru Sørby snart blæser os et stykke, du.

Den fede herre.

Å nej såmænd; Berta slår ikke hånden af sine gamle venner.

(de ler og går ind i stuen.)

Grosserer Werle
(dæmpet og forstemt).

Jeg tror ikke nogen la' mærke til det, Gregers.

Gregers
(ser på ham).

Hvilket?

Werle.

La' ikke du heller mærke til det?

Gregers.

Hvad skulde jeg lægge mærke til?

Werle.

Vi var tretten til bords.

Gregers.

Så? Var vi tretten?

Werle
(med et blik mod Hjalmar Ekdal).

Vi er ellers altid vant til at være tolv. (til de øvrige.) Vær så artig, mine herrer!

(han og de tilbageblevne, undtagen Hjalmar og Gregers, går ud i baggrunden til højre.)

Hjalmar
(som har hørt samtalen).

Du skulde ikke sendt mig den indbydelse, Gregers.

Gregers.

Hvad! Det heder jo, at selskabet skal være for mig. Og så skulde jeg ikke be' min eneste og bedste ven —

Hjalmar.

Men jeg tror ikke, din far liker det. Jeg kommer jo ellers aldrig her i huset.

Gregers.

Nej, det hører jeg. Men jeg måtte da se dig og tale med dig; for jeg rejser visst snart igen. — Ja, vi to gamle skolekammerater, vi er rigtignok kommet langt bort ifra hinanden, du; vi har nu ikke set hinanden på sexten—sytten år.

Hjalmar.

Er det så længe siden?

Gregers.

Ja, det er det rigtignok. Nå, hvorledes har du det så? Du ser godt ud. Du er næsten ble't fyldig og svær.

Hjalmar.

Hm, svær kan man vel ikke kalde det; men jeg ser rimeligvis noget mandigere ud end dengang.

Gregers.

Ja, det gør du; dit ydre har ikke lidt noget.

Hjalmar
(i dystrere tone).

Men det indre, du! Der kan du tro, det ser anderledes ud! Du ved jo, hvor forfærdelig alting er styrtet sammen for mig og mit siden vi to sås.

Gregers
(sagtere).

Hvorledes går det din far nu?

Hjalmar.

Kære, lad os ikke tale om det. Min stakkers ulykkelige far lever naturligvis hjemme hos mig. Han har jo ingen anden i hele verden at holde sig til. Men dette her er så knusende tungt for mig at tale om, ser du. — Sig mig heller, hvorledes du har havt det der oppe på værket.

Gregers.

Dejlig ensomt har jeg havt det, — havt god anledning til at gruble over mangt og meget. — Kom her; lad os gøre os det hyggeligt.

(han sætter sig i en lænestol ved kaminen og nøder Hjalmar ned i en anden ved siden af.)

Hjalmar
(blødt).

Du skal dog ha' tak alligevel, Gregers, at du bad mig til din fars bord; for nu skønner jeg da, at du ikke længer har noget imod mig.

Gregers
(forundret).

Hvor kunde du falde på, at jeg skulde ha' noget imod dig?

Hjalmar.

I de første årene havde du det dog.

Gregers.

Hvilke første år?

Hjalmar.

Efter at den store ulykke var sket. Og det var jo så naturligt, at du havde. Det var jo på et hængende hår, at din far selv var ble't trukket med ind i disse her — å, disse her skrækkelige historierne!

Gregers.

Og derfor skulde jeg ha' noget imod dig? Hvem har bildt dig det ind?

Hjalmar.

Jeg ved, du havde det, Gregers; for det er din far selv, som har sagt mig det.

Gregers
(studser).

Far! Ja så. Hm. — Var det derfor, at du aldrig siden lod mig høre fra dig, — ikke med et eneste ord.

Hjalmar.

Ja.

Gregers.

Ikke en gang i den tid du gik hen og blev fotograf?

Hjalmar.

Din far sa', det var ikke værdt jeg skrev til dig om nogen som helst ting.

Gregers
(ser hen for sig).

Nej, nej, kanske han kunde ha' ret i det. — Men sig mig nu, Hjalmar, — finder du dig nu nogenlunde tilfreds i din stilling?

Hjalmar
(sukker let).

Å jo såmænd gør jeg så; kan egentlig ikke sige andet. I førstningen kan du jo vide, at det var ligesom lidt underligt for mig. Det var jo så rent forandrede forholde, jeg kom ind i. Men alt det andet var jo også så rent forandret. Den store ruinerende ulykke med far, — skammen og skændselen, Gregers —

Gregers
(rystet).

Ja vel, ja. Ja vel.

Hjalmar.

Jeg kunde jo ikke tænke på at bli' ved med studeringerne; der var ikke en skilling tilovers; tvert imod; snarere gæld; mest til din far, tror jeg —

Gregers.

Hm —

Hjalmar.

Nå, så syntes jeg det var bedst — sådan med et ryk, ser du — at komme ud af alle

gamle forhold og forbindelser. Det var især din far, som råded mig til det; og da han tog sig så hjælpsomt af mig —

Gregers.

Gjorde far?

Hjalmar.

Ja, du ved da vel det? Hvor skulde jeg ta' penge fra til at lære fotograferingen og til at indrette et atelier og etablere mig? Det koster, det, kan du tro.

Gregers.

Og alt det har far kostet?

Hjalmar.

Ja, kære, ved du ikke det? Jeg forstod ham så, at han havde skrevet det til dig.

Gregers.

Ikke et ord om at det var ham. Han må ha' glemt det. Vi har aldrig vekslet andet end forretningsbreve. Så det var altså far —!

Hjalmar.

Ja, det var det rigtignok. Han har aldrig villet, at folk skulde få vide det; men ham var det. Og ham var det jo også, som satte mig i stand til at gifte mig. Eller kanske — ved du ikke det heller?

Gregers.

Nej, det vidste jeg rigtignok ikke. — (ryster ham i armen.) Men, kære Hjalmar, jeg kan ikke sige dig, hvor alt dette her glæder mig — og nager mig. Jeg har kanske dog gjort far uret alligevel — i enkelte stykker. Ja, for dette her viser jo hjertelag, ser du. Det er ligesom et slags samvittighed —

Hjalmar.

Samvittighed —?

Gregers.

Ja, ja, eller hvad du vil kalde det da. Nej, jeg har ikke ord for, hvor glad jeg er ved at høre dette om far. — Ja, du er gift, du, Hjalmar. Det er længere end jeg nogensinde bringer det til. Nå, jeg håber da, du finder dig lykkelig som gift mand?

Hjalmar.

Ja, rigtig gør jeg det. Hun er så flink og så bra' en kone, som nogen mand kan forlange. Og hun er aldeles ikke uden al dannelse.

Gregers
(lidt forundret).

Nej, det er hun da vel ikke.

Hjalmar.

Nej, livet opdrager, ser du. Den daglige omgang med mig —; og så kommer der jo

jævnlig et par begavede mennesker til os. Jeg forsikkrer dig, du vilde ikke kende Gina igen.

Gregers.

Gina?

Hjalmar.

Ja, kære, husker du ikke, at hun hed Gina?

Gregers.

Hvem hed Gina? Jeg ved jo aldeles ikke —

Hjalmar.

Men husker du da ikke, at hun konditionerte her i huset en tid?

Gregers
(ser på ham).

Er det Gina Hansen —?

Hjalmar.

Ja, naturligvis er det Gina Hansen.

Gregers.

— som styred huset for os det sidste år mor lå syg?

Hjalmar.

Ja visst er det så. Men, kære ven, jeg ved da bestemt, at din far skrev dig til, at jeg havde giftet mig.

Gregers
(som har rejst sig).

Ja, det gjorde han rigtignok; men ikke at — (går om på gulvet.) Jo, bi lidt; — kanske dog alligevel — når jeg tænker mig om. Men far skriver altid så kort til mig. (sætter sig halvt på stolarmen.) Hør, sig mig, du, Hjalmar —; dette her er morsomt —; hvorledes gik det til, at du blev kendt med Gina — med din hustru?

Hjalmar.

Jo, det gik ganske ligefrem. Gina blev jo ikke længe her i huset; for her var så megen forstyrrelse den tid; din mors sygdom —; alt det kunde ikke Gina stå i, og så sa' hun op og flytted. Det var året før din mor døde, — eller kanske det var samme år.

Gregers.

Det var samme år. Og jeg var oppe på værket dengang. Men så bagefter?

Hjalmar.

Ja, så bodde Gina hjemme hos sin mor, en madam Hansen, en svært flink og strævsom kone, som holdt et lidet spisekvarter. Og så havde hun et værelse at leje ud også; et rigtig pent og hyggeligt værelse.

Gregers.

Og det var du kanske så heldig at komme over?

Hjalmar.

Ja, det var såmænd din far, som gav mig anslag på det. Og der, — ser du, — der var det egentlig jeg lærte Gina at kende.

Gregers.

Og så blev det til forlovelse?

Hjalmar.

Ja. Unge folk kommer jo så let til at holde af hinanden —; hm —

Gregers

(rejser sig og driver lidt om).

Sig mig, — da du var ble't forlovet — var det da, at far lod dig —; jeg mener, — var det da, at du begyndte at lægge dig efter fotografering?

Hjalmar.

Ja netop. For jeg vilde jo gjerne komme ivej og sætte bo jo før jo heller. Og så fandt både din far og jeg, at dette med fotografering var det nemmeste. Og det syntes Gina også. Ja, og så var der én grund til, ser du; det traf sig så heldigt, at Gina havde lagt sig efter at retouchere.

Gregers.

Det passed da vidunderlig godt sammen.

Hjalmar

(fornøjet, rejser sig).

Ja, ikke sandt, du? Synes du ikke, at det passed vidunderlig godt sammen?

Gregers.

Jo, det må jeg tilstå. Far har nok næsten været som et slags forsyn for dig, han.

Hjalmar

(bevæget).

Han svigted ikke sin gamle vens søn i trængselens dage. For han har hjertelag, ser du.

Fru Sørby

(kommer ind med grosserer Werle under armen).

Ikke nogen snak, snille grosserer; De skal ikke gå længer derinde og stirre på alle lysene; De har ikke godt af det.

Werle

(slipper hendes arm og fører hånden over øjnene).

Jeg tror næsten, De har ret i det.

(Pettersen og lejetjener Jensen kommer med præsenterbrætter.)

Fru Sørby

(til gæsterne i den anden stue).

Vær så god, mine herrer; hvis nogen vil ha' et glas punsch, så må han umage sig her ind.

Den fede herre

(kommer hen til fru Sørby).

Men herre gud, er det sandt, at De har ophævet den velsignede røgefrihed?

Fru Sørby.

Ja, her, på grossererens enemærker, er den forbudt, herr kammerherre.

Den tyndhårede herre.

Når har De indført disse skærpede bestemmelser i cigarloven, fru Sørby?

Fru Sørby.

Efter forrige dinér, herr kammerherre; for da var her visse personer, som tillod sig at gå over stregen.

Den tyndhårede.

Og det tillades ikke at gå en liden smule over stregen, fru Berta? Virkelig aldeles ikke?

Fru Sørby.

Ikke i nogen henseende, kammerherre Balle.

(De fleste af gæsterne har samlet sig i grossererens værelse; tjenerne byder punschglassene om.)

Werle

(til Hjalmar, henne ved et bord).

Hvad er det, De står og studerer på, Ekdal?

Hjalmar.

Det er bare et album, herr grosserer.

Den tyndhårede

(som driver omkring).

Aha, fotografier! Ja, det er sagtens noget for Dem.

Den fede herre
(i en lænestol).

Har De ikke taget nogen med af Deres egne?

Hjalmar.

Nej, jeg har ikke.

Den fede herre.

Det skulde De ha' gjort; det er så godt for fordøjelsen således at sidde og se på billeder.

Den tyndhårede.

Og så gir det jo altid en skærv til underholdningen, ser De.

En nærsynt herre.

Og alle bidrag modtages med taknemmelighed.

Fru Sørby.

Kammerherrerne mener, at bedes man til middag, så skal man også arbejde for føden, herr Ekdal.

Den fede herre.

I et godt madhus er det en ren fornøjelse.

Den tyndhårede.

Herre gud, når det gælder kampen for tilværelsen, så —

Fru Sørby.

Det har De ret i!

(de fortsætter under latter og spøg.)

Gregers
(sagte).

Du må snakke med, Hjalmar.

Hjalmar
(med en vridning).

Hvad skal jeg snakke om.

Den fede herre.

Tror ikke De, herr grosserer, at Tokayer må ansés som en forholdsvis sund drik for maven?

Werle
(ved kaminen).

Den Tokayer, De fik idag, tør jeg i al fald trygt indestå for; den er fra en af de aller-aller fineste årgange. Ja, det forstod De da vel også.

Den fede herre.

Ja, den smagte mærkværdig delikat.

Hjalmar
(usikker).

Er der nogen forskel på årgangene?

Den fede herre
(ler).

Nej, De er god!

Werle
(smiler).

Dem lønner det sig virkelig ikke at sætte ædel vin for.

Den tyndhårede herre.

Det er med Tokayeren som med fotografier, herr Ekdal. Solskin må der til. Eller er det kanske ikke så?

Hjalmar.

Jo, lyset gør visst sit.

Fru Sørby.

Men så er det jo akkurat som med kammerherrerne da; for de trænger også svært til solskin, som der siges.

Den tyndhårede.

Uf, uf; der begik De en udslidt spydighed!

Den nærsynte herre.

Fruen producerer sig —

Den fede herre.

— og det på vor bekostning. (truer.) Fru Berta, fru Berta!

Fru Sørby.

Ja, men det er nu visst og sandt, at årgangene kan være højst forskellige. De gamle årgange er de fineste.

Den nærsynte herre.

Regner De mig til de gamle!

Fru Sørby.

Å, langt ifra.

Den tyndhårede.

Ser man det! Men jeg da, søde fru Sørby —?

Den fede herre.

Ja, og jeg! Hvad årgange regner de os til?

Fru Sørby.

Dem regner jeg til de søde årgange, mine herrer.

(hun nipper til et glas punsch; kammerherrerne ler og fjaser med hende.)

Werle.

Fru Sørby finder altid en udvej — når hun vil. Stik dog på glassene, mine herrer! — Pettersen, å, sørg for —! Gregers, jeg tænker vi drikker et glas sammen. (Gregers rører sig ikke.) Vil ikke De være med, Ekdal? Jeg fik ikke anledning til at erindre Dem ved bordet.

(Bogholder Gråberg ser ind gennem tapetdøren.)

Gråberg.

Om forladelse, herr grosserer, men jeg kan ikke slippe ud.

Werle.

Nå, er De nu ble't låset inde igen?

Gråberg.

Ja, og Flakstad er gåt med nøglerne —

Werle.

Nå, så gå De bare her igennem.

Gråberg.

Men der er én til —

Werle.

Ja kom, kom begge to; genér Dem ikke.

(Gråberg og gamle Ekdal kommer ud fra kontoret.)

Werle

(uvilkaarligt).

Uf da!

(Latter og passiar forstummer mellem gæsterne. Hjalmar farer sammen ved synet af sin far, sætter sit glas fra sig og vender sig mod kaminen.)

Ekdal

(ser ikke op, men gør korte buk til siderne i det han går og mumler):

Ber om forladelse. Er kommen den gale vejen. Porten lukket; — porten lukket. Ber om forladelse.

(han og Gråberg går ud i baggrunden til højre.)

Werle

(mellem tænderne).

Den forbistrede Gråberg!

Gregers

(med åben mund og stirrende øjne, til Hjalmar).

Men det var da vel aldrig —!

Den fede herre.

Hvad er det for noget? Hvem var det?

Gregers.

Å, det var ingen; bare bogholderen og én til.

Den nærsynte herre
(til Hjalmar).

Kendte De den manden?

Hjalmar.

Jeg ved ikke —; jeg la' ikke mærke til —

Den fede herre
(rejser sig).

Hvad pokker er der dog i vejen?

(han går hen til nogle andre, som taler dæmpet.)

Fru Sørby
(hvisker til tjeneren).

Stik noget til ham derude; noget rigtig godt.

Pettersen
(nikker).

Skal så gøre.

(går ud.)

Gregers
(sagte og rystet, til Hjalmar).

Det var altså virkelig ham!

Hjalmar.

Ja.

Gregers.

Og endda så stod du her og nægted, at du kendte ham!

Hjalmar
(hvisker hæftigt).

Men kunde jeg da —!

Gregers.

— kendes ved din far?

Hjalmar

(smerteligt).

Å, hvis du var i mit sted, så —

(Samtalerne mellem gæsterne, som har været fort med lavt mæle, slår nu over i en tvungen højrøstethed.)

Den tyndhårede

(nærmer sig venskabeligt til Hjalmar og Gregers).

Aha, står man her og frisker op gamle minder fra studenterårene? Hvad? Røger De ikke, herr Ekdal? Vil De ha' ild? Nå, det er sandt, vi må jo ikke —

Hjalmar.

Tak, jeg skal ikke ha' —

Den fede herre.

Har De ikke et lidet net digt at deklamere for os, herr Ekdal? Før i tiden gjorde De det så nydeligt.

Hjalmar.

Jeg kan desværre ikke huske noget.

Den fede herre.

Å, det var skade. Ja, hvad skal vi så finde på, Balle?

(begge herrerne går hen over gulvet og ud i den anden stue.)

Hjalmar
(dystert).

Gregers, — jeg vil gå! Når en mand har følt skæbnens knusende slag på sit hoved, ser du —. Sig din far farvel fra mig.

Gregers.

Ja, ja. Går du lige hjem?

Hjalmar.

Ja. Hvorfor det?

Gregers.

Jo, for så kommer jeg kanske hen til dig siden.

Hjalmar.

Nej, det skal du ikke. Ikke hjem til mig. Min bolig er trist, Gregers, — især ovenpå et strålende gilde, som dette her. Vi kan altid træffes et steds ude i byen.

Fru Sørby
(har nærmet sig, dæmpet).

Går De, Ekdal?

Hjalmar.

Ja.

Fru Sørby.

Hils Gina.

Hjalmar.

Tak.

Fru Sørby.

Og sig, at jeg ser op til hende en af dagene.

Hjalmar.

Jo, tak. (til Gregers.) Bliv her. Jeg vil forsvinde ubemærket.

(han driver hen over gulvet, derefter ind i den anden stue og ud til højre.)

Fru Sørby

(sagte til tjeneren, som er kommen tilbage).

Nå, fik så den gamle noget med?

Pettersen.

Ja da; jeg stak til ham en flaske konjak.

Fru Sørby.

Å, De kunde da fundet på noget bedre.

Pettersen.

Nej da, fru Sørby; konjak er det bedste, han ved.

Den fede herre

(i døren med et notehæfte i hånden).

Skal vi kanske spille lidt sammen, fru Sørby?

Fru Sørby.

Ja nok; lad os det.

Gæsterne.

Bravo, bravo!

(Hun og alle de fremmede går gennem stuen ud til højre. Gregers blir stående ved kaminen. Grosserer Werle søger noget på skrivebordet og synes at ønske, at Gregers skal gå; da denne ikke rører sig, går grossereren mod udgangsdøren.)

Gregers.

Far, vil du ikke vente lidt?

Werle
(standser).

Hvad er det?

Gregers.

Jeg må tale et ord med dig.

Werle.

Kan ikke det vente til vi blir alene?

Gregers.

Nej, det kan ikke; for det turde kanske hænde, at vi slet ikke blir alene.

Werle
(kommer nærmere).

Hvad skal det sige.

(Under det følgende høres fjernt pianofortespil fra musiksalen.)

Gregers.

Hvorledes har man her kunnet la' den familje så ynkeligt forkomme.

Werle.

Du mener formodentlig Ekdals, kan jeg tænke.

Gregers.

Ja, jeg mener Ekdals. Løjtnant Ekdal stod dig dog engang så nær.

Werle.

Ja, desværre, han stod mig nok altfor nær. Det fik jeg føle og svie for i mange år. Det er ham, jeg kan takke for, at jeg fik en slags klik på mit gode navn og rygte, jeg også.

Gregers
(sagte).

Var han virkelig den eneste skyldige.

Werle.

Hvem ellers, mener du!

Gregers.

Han og du var dog begge sammen om det store skogkob —

Werle.

Men var det ikke Ekdal, som optog kortet over strækningerne, — dette uefterrettelige kort? Ham var det, som drev al den ulovlige hugst på statens grund. Det var jo ham, som stod for hele driften deroppe. Jeg havde ikke rede på, hvad løjtnant Ekdal foretog sig.

Gregers.

Løjtnant Ekdal havde nok ikke selv rede på, hvad han foretog sig.

Werle.

Kan gerne være. Men kendsgerningen er nu den, at han blev dømt og jeg frifunden.

Gregers.

Ja, jeg ved nok, at der ingen beviser var.

Werle.

Frifindelse er frifindelse. Hvorfor ripper du op i disse gamle uhyggelige sager, som gav mig grå hår før tiden? Er det sligt noget, du har gåt og grublet på i alle disse år der oppe? Jeg kan forsikkre dig, Gregers, — her i byen er de historier glemt for længe siden — for mit vedkommende.

Gregers.

Men den ulykkelige ekdalske familje da!

Werle.

Hvad vilde du da egentlig, jeg skulde gøre for de folk? Da Ekdal kom på fri fod igen, var han en nedbrudt mand, rent uhjelpelig. Der gives mennesker her i verden, som dukker til bunds, bare de får et par hagel i kroppen, og så kommer de aldrig op igen mere. Du kan tro mig på mit ord, Gregers; jeg har strakt mig så langt, som jeg kunde, når jeg ikke lige frem skulde blotstille mig og gi' næring til alskens mistanke og folkesnak —

Gregers.

Mistanke —? Nå så, ja.

Werle.

Jeg har skaffet Ekdal arkskrift fra kontoret,

og jeg betaler ham langt, langt mere for det, end hans arbejde er værd —

Gregers
(uden at se på ham).

Hm; tviler ikke på det.

Werle.

Ler du? Tror du kanske ikke det er sandt, hvad jeg siger? I mine bøger står der rigtignok ikke noget om det; for slige udgifter bogfører jeg aldrig.

Gregers
(smiler koldt).

Nej, der gives vel visse udgifter, som det er bedst ikke at bogføre.

Werle
(studser).

Hvad mener du med det?

Gregers
(med tilkæmpet mod).

Har du bogført, hvad det kosted dig at la' Hjalmar Ekdal lære fotografering?

Werle.

Jeg? Hvorledes bogført?

Gregers.

Jeg ved nu, at det var dig, som bekosted det. Og nu ved jeg også, at det var dig, som satte ham så rundelig istand til at etablere sig.

Werle.

Nå, og så heder det endda, at jeg ingen ting har gjort for Ekdals! Jeg kan forsikkre dig, de mennesker har sandelig voldt mig udgifter nok.

Gregers.

Har du bogført nogen af de udgifter?

Werle.

Hvorfor spør' du om det?

Gregers.

Å, det har så sine årsager. Hør, sig mig, — den tid, da du tog dig så varmt af din gamle vens søn, — var ikke det netop just som han skulde til at gifte sig!

Werle.

Ja, hvor pokker, — hvor kan jeg efter så mange års forløb —?

Gregers.

Du skrev mig den gang et brev til, — et forretningsbrev naturligvis; og i en efterskrift stod der, ganske kort, at Hjalmar Ekdal havde giftet sig med en frøken Hansen.

Werle.

Ja, det var jo ganske rigtig; hun hed så.

Gregers.

Men du skrev ikke noget om, at den frøken

Hansen var Gina Hansen, — vor forhenværende husjomfru.

Werle
(ler spotsk, men tvungent).

Nej, for jeg tænkte såmænd ikke, at du interesserte dig så særligt for vor forhenværende husjomfru.

Gregers.

Det gjorde jeg heller ikke. Men — (sænker stemmen.) her var nok andre her i huset, som interesserte sig særligt for hende.

Werle.

Hvad mener du med det? (bruser imod ham.) Du sigter da vel aldrig til mig!

Gregers
(sagte, men fast).

Jo, jeg sigter til dig.

Werle.

Og det vover du —! Det understår du dig —! Hvor kan han, den utaknemmelige, han, fotografen —; hvor tør han driste sig til at komme med sligt sigtelser!

Gregers.

Hjalmar har ikke med et ord rørt ved dette her. Jeg tror ikke, han har så meget som en anelse om noget sligt.

Werle.

Men hvor har du det da fra? Hvem har kunnet sige noget sådant?

Gregers.

Det har min stakkers ulykkelige mor sagt. Og det var sidste gang jeg så hende.

Werle.

Din mor! Ja, kunde jeg ikke næsten tænke det! Hun og du, — I holdt altid sammen. Det var hende, som fra først af fik dit sind vendt bort ifra mig.

Gregers.

Nej, det var alt det, hun måtte lide og døje, til hun bukked under og gik så ynkelig til grunde.

Werle.

Å, hun måtte slet ingen ting lide og doje; ikke mere, end så mange andre, i al fald! Men sygelige, overspændte mennesker er der ikke noget udkomme med. Det har nok jeg fåt føle. — Og så går du og bærer paa en slig mistanke, — går og roder dig ned i alskens gamle rygter og bagvaskelser imod din egen far. Hør nu, Gregers, jeg synes sandelig, du i din alder kunde ta' dig noget nyttigere til.

Gregers.

Ja, det turde nok være på tiden.

Werle.

Så vilde kanske også dit sind bli' lettere, end det nu lader til at være. Hvad skal det føre til, at du går år ud og år ind der oppe på værket, sidder og træller som en simpel kontorbetjent, ikke vil oppebære en skilling over den almindelige månedsløn? Det er jo ren dårskab af dig.

Gregers.

Ja, dersom jeg var så ganske viss på det.

Werle.

Jeg forstår dig jo nok. Du vil være uafhængig, vil ikke skylde mig noget. Men nu er der netop anledning for dig til at bli' uafhængig, din egen herre i et og alt.

Gregers.

Så? Og på hvad måde —?

Werle.

Da jeg skrev dig til, at du så nødvendig måtte komme ind til byen nu straks — hm —

Gregers.

Ja, hvad er det egentlig, du vil mig? Jeg har hele dagen gåt og ventet på at få vide det.

Werle.

Jeg vil foreslå dig, at du går ind som deltager i firmaet.

Gregers.

Jeg! I dit firma? Som kompagnon?

Werle.

Ja. Vi behøvte jo ikke stadig at være sammen for det. Du kunde jo overtage forretningerne her i byen, og så flytted jeg op til værket.

Gregers.

Vilde du?

Werle.

Ja, ser du, jeg er ikke længere så arbejdsfør, som jeg tidligere var. Jeg blir nødt til at skåne øjnene, Gregers; for de er begyndt at bli' noget svage.

Gregers.

Det har de jo altid været.

Werle.

Ikke som nu. Og så desuden, — omstændighederne kunde kanske gøre det ønskeligt for mig at bo der oppe — i al fald for en tid.

Gregers.

Noget sligt havde jeg aldrig tænkt mig.

Werle.

Hør nu, Gregers; der er jo så mangt og meget, som skiller imellem os. Men vi er jo

dog far og søn alligevel. Jeg synes, vi måtte kunne komme til en slags forståelse med hinanden.

Gregers.

Sådan i det ydre, mener du vel?

Werle.

Nå, det var jo i al fald noget. Tænk over det, Gregers. Synes du ikke, det måtte kunne la' sig gøre? Hvad?

Gregers
(ser på ham med kolde øjne).

Her stikker noget under.

Werle.

Hvorledes det?

Gregers.

Der må være noget, som du har brug for mig til.

Werle.

I så nært et forhold som vort har den ene vel altid brug for den anden.

Gregers.

Ja, man siger jo så.

Werle.

Jeg vilde gerne ha' dig hjemme hos mig nu en tid. Jeg er en ensom mand, Gregers; har

altid følt mig ensom, — hele mit liv igennem; men mest nu, da jeg begynder at drage på alderen. Jeg trænger til at ha' nogen om mig. —

Gregers.

Du har jo fru Sørby.

Werle.

Ja, det har jeg; og hun er, så at sige, ble't mig næsten uundværlig. Hun er kvik, har et jævnt sind; hun liver op i huset; — og det kan jeg så sårt trænge til.

Gregers.

Nå ja; men så har du det jo altså, som du ønsker det.

Werle.

Ja, men jeg er bange, det kan ikke bli' ved. En kvinde i slige forhold kommer let i en skæv stilling lige over for verden. Ja, jeg havde nær sagt, at en mand er heller ikke tjent med det.

Gregers.

Å, når en mand gir slige middagsselskaber som du, så kan han visst vove adskilligt.

Werle.

Ja, men hun, Gregers? Jeg er bange for, at hun ikke længer vil finde sig i det. Og selv om hun gjorde det, — selv om hun af hengivenhed for mig satte sig ud over folkesnak og

bagvaskelse og sligt noget —? Synes da du, Gregers, du med din stærkt udprægede retfærdighedsfølelse —

Gregers
(afbryder ham).

Sig mig kort og godt én ting. Tænker du på at gifte dig med hende?

Werle.

Og hvis jeg nu tænkte på sådant noget? Hvad så?

Gregers.

Ja, det spør' jeg også. Hvad så?

Werle.

Vilde det være dig så aldeles uovervindelig imod?

Gregers.

Nej, aldeles ikke. Ikke på nogen måde.

Werle.

Ja, for jeg kunde jo ikke vide, om det kanske af hensyn til din afdøde mors minde —

Gregers.

Jeg er ikke overspændt.

Werle.

Nå, hvad du end er eller ikke er, så har du i al fald lettet en tung sten fra mit bryst.

Det er mig overmåde kært, at jeg tør gøre regning på din tilslutning i denne sag.

Gregers
(ser ufravendt på ham).

Nu skonner jeg, hvad det er, du vil bruge mig til.

Werle.

Bruge dig til? Hvad er dog det for et udtryk!

Gregers.

Å, lad os ikke være kræsne i valg af ord; — ikke på to mands hånd i al fald. (ler kort.) Ja så da! Derfor var det altså, at jeg, død og plage, måtte indfinde mig i byen i egen person. I anledning af fru Sørby skal der arrangeres familjeliv her i huset. Tablå mellem far og søn! Det blir noget nyt, det!

Werle.

Hvor tør du tale i den tone!

Gregers.

Når har her været familjeliv? Aldrig så længe jeg kan mindes. Men nu har man sagtens behov for en smule af den slags. For det vil jo unægtelig ta' sig godt ud, når det kan fortælles, at sønnen — på pietetens vinger — er ilet hjem til den aldrende faders brudgomsfest. Hvad blir der så igen af alle rygterne om, hvad den

stakkers afdøde måtte lide og døje? Ikke et fnug. Hendes søn slår dem jo til jorden.

Werle.

Gregers, — jeg tror ikke, der findes den mand i verden, der er dig så meget imod som jeg.

Gregers
(sagte).

Jeg har set dig på for nært hold.

Werle.

Du har set mig med din mors øjne. (sænker stemmen lidt.) Men du skulde huske på, at de øjne var — omtåget en gang iblandt.

Gregers
(bævende).

Jeg forstår, hvad du sigter til. Men hvem bær' skylden for mors ulykkelige svaghed? Det gør du og alle disse —! Den sidste af dem var dette fruentimmer, som Hjalmar Ekdal blev makket sammen med, da du ikke længer — å!

Werle
(trækker på skuldrene).

Ord til andet, som om jeg hørte din mor.

Gregers
(uden at agte på ham).

— og der sidder han nu, han med sit store troskyldige barnesind midt i bedraget, — lever

under tag sammen med en slig en, og ved ikke, at det, han kalder sit hjem, er bygget på en løgn! (et skridt nærmere.) Når jeg ser tilbage på al din færd, da er det, som om jeg så ud over en slagmark med knuste menneskeskæbner langs alle vejene.

Werle.

Jeg tror næsten, at kløften er for bred imellem os to.

Gregers
(bukker behersket).

Det har jeg observeret; og derfor tar jeg også min hat og går.

Werle.

Går du! Ud af huset?

Gregers.

Ja. For nu øjner jeg endelig én gang en opgave at leve for.

Werle.

Hvad er det for en opgave?

Gregers.

Du vilde bare le, ifald du hørte det.

Werle.

En ensom mand ler ikke så let, Gregers.

Gregers
(peger ud mod baggrunden).

Se, far, — der leger kammerherrerne blindebuk med fru Sørby. — God nat og far vel.

(Han går ud i baggrunden til højre. Latter og løjer høres fra selskabet, der kommer til syne i den ydre stue.)

Werle
(mumler hånligt efter Gregers).

He —! Stakker, — og så siger han, at han ikke er overspændt!

ANDEN AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Rummet, der er temmelig stort, ses at være et loftværelse. Til højre er der skråtag med store glasruder, halvt tildækkede af et blåt forhæng. Oppe i hjørnet til højre er indgangsdøren; foran på samme side en dør til dagligstuen. På væggen til venstre er ligeledes to døre og mellem disse en jernovn. På bagvæggen er en bred dobbeltdør, indrettet til at skyde til siderne. Atelieret er tarveligt men hyggeligt indrettet og udstyret. Mellem dørene til højre, lidt fra væggen, står en sofa med et bord og nogle stole; på bordet en tændt lampe med skærm; i ovnskrogen en gammel lænestol. Forskellige fotografiske apparater og instrumenter står opstillet hist og her i rummet. Ved bagvæggen, til venstre for dobbeltdøren, står en reol, hvori nogle bøger, æsker og flasker med kemiske stoffer, forskellige slags redskaber, værktøj og andre genstande. Fotografier og småting, som pensler, papir og lignende, ligger på bordet.)

(Gina Ekdal sidder på en stol ved bordet og syr. Hedvig sidder i sofaen med hænderne foran øjnene og tommelfingrene i ørerne og læser i en bog.)

Gina

(skotter et par gange, ligesom med dulgt bekymring, hen til hende; derpå siger hun):

Hedvig!

Hedvig

(hører det ikke).

Gina

(højere).

Hedvig!

Hedvig
(tar hænderne fra og ser op)

Ja, mor?

Gina.

Snille Hedvig, nu må du ikke sidde og læse længer.

Hedvig.

Å men, mor, kan jeg da ikke få læse lidt til? Bare lidt!

Gina.

Nej, nej, nu skal du lægge den bogen ifra dig. Din far liker det ikke; han selv læser aldrig om kvellerne.

Hedvig
(lukker bogen).

Nej, far bryr sig nu ikke så stort om at læse, han.

Gina
(lægger sytøjet til side og tar en blyant og et lidet hæfte på bordet).

Kan du huske, hvor meget vi gav ud for smørret idag?

Hedvig.

Det var 1 krone og 65 øre.

Gina.

Det er rigtig. (noterer.) Det er svært, hvad her bruges af smør her i huset. Og så var det til spegepølse og til ost, — lad mig se —

(noterer.) — og så var det til skinke — hm — (summerer.) Ja, der har vi straks —

Hedvig.

Og så kommer øllet til.

Gina.

Ja, det forstår sig. (noterer.) Det løber op; men det må jo til.

Hedvig.

Og så behøvte jo ikke du og jeg noget varmt til middag, siden far var ude.

Gina.

Nej; og det var jo bra'. Nå, og så tog jeg jo også ind otte kroner og femti for fotografierne.

Hedvig.

Tænk, — blev det så meget!

Gina.

Akkurat otte kroner og femti.

(Taushed. Gina tar atter sit sytøj. Hedvig tar papir og blyant og gir sig til at tegne noget, med den venstre hånd skyggende for øjnene.)

Hedvig.

Er det ikke morsomt at tænke sig, at far er i stort middagsselskab hos grosserer Werle?

Gina.

Du kan da ikke sige, at det er hos grossereren, han er. Det var jo sønnen, som sendte

bud efter ham. (lidt efter.) Vi har jo ikke noget med den grossereren at gøre.

Hedvig.

Jeg glæder mig så umådelig til, at far skal komme hjem. For han lovte, at han skulde be' fru Sorby om noget godt til mig.

Gina.

Ja, der vanker såmænd nok af gode ting i det huset, kan du tro.

Hedvig
(tegner fremdeles).

Lidt sulten er jeg næsten også.

(Gamle Ekdal, med papirpakken under armen og en anden pakke i frakkelommen, kommer ind gennem gangdøren.)

Gina.

Hvor sent bedstefar kommer hjem idag.

Ekdal.

De havde stængt kontoret. Måtte vente hos Gråberg. Og så fik jeg gå igennem — hm.

Hedvig.

Gav de dig noget nyt at skrive af, bedstefar?

Ekdal.

Hele pakken her. Vil du bare se.

Gina.

Det var jo bra'.

Hedvig.

Og i lommen har du også en pakke.

Ekdal.

Så? Snak; det er ikke noget. (sætter stokken fra sig i krogen.) Det blir arbejde for lang tid, dette her, Gina. (trækker den ene halvdør på bagvæggen lidt tilside.) Hys! (kikker en stund ind i rummet og skyder atter døren forsigtigt for.) He—he! De sover såmænd alle i hob. Og hun selv har lagt sig i kurven. He—he!

Hedvig.

Er du viss på, at hun ikke fryser i den kurven, bedstefar?

Ekdal.

Kan du tænke sligt! Fryser? I alt det strå? (går mod den øverste dør til venstre). Jeg finder vel fyrstikker?

Gina.

Fyrstikkerne står på kommoden.

(Ekdal går ind i sit værelse.)

Hedvig.

Det var rigtig godt, at bedstefar fik alt det at skrive igen.

Gina.

Ja, stakkers gamle far; så tjener han sig da en liden lommeskilling.

Hedvig.

Og så kan han ikke sidde hele formiddagen der nede på den fæle madam Eriksens restauration.

Gina.

Det også, ja.

(kort taushed.)

Hedvig.

Tror du, de sidder ved middagsbordet endnu?

Gina.

Vor herre ved; det kan såmænd gerne hænde, det.

Hedvig.

Tænk, al den dejlige mad, som far får at spise! Jeg er viss på, at han er glad og fornøjet, når han kommer. Tror du ikke det, mor?

Gina.

Jo; men tænk, om vi nu kunde fortælle ham, at vi havde fåt værelset lejet bort.

Hedvig.

Men det behoves ikke ikveld.

Gina.

Å, det kunde nok komme godt med, du. Og det står jo der til ingen nytte.

Hedvig.

Nej, jeg mener, det behøves ikke, for ikveld er far godt oplagt alligevel. Det er bedre, at vi har det med værelset til en anden gang.

Gina

(ser over til hende).

Er du glad, når du har noget godt at fortælle far, når han kommer hjem om kvellerne?

Hedvig.

Ja, for så blir her mere fornøjeligt.

Gina

(tænker hen for sig).

Å ja, der er noget i det.

(Gamle Ekdal kommer ind igen og vil gå ud gennem den forreste dør til venstre.)

Gina

(vender sig halvt på stolen).

Skal bedstefar ha' noget i køkkenet?

Ekdal.

Skulde så, ja. Bliv bare siddende.

(går ud.)

Gina.

Han roder da vel ikke med gløderne derude? (venter en stund.) Hedvig, se du efter, hvad han tar sig til.

(Ekdal kommer ind igen med en liden mugge med dampende vand.)

Hedvig.

Henter du varmt vand, bedstefar?

Ekdal.

Ja, jeg gør. Skal bruge det til noget. Jeg

må skrive; og så er blækket ble't jørmet som en grød, — hm.

Gina.

Men bedstefar skulde da spise kveldsmaden først. Den er jo sat ind.

Ekdal.

Det får være det samme med kveldsmaden, Gina. Har svært travlt, siger jeg. Jeg vil ikke ha' nogen ind på kammerset til mig. Ikke nogen, — hm.

(Han går ind i sit værelse. Gina og Hedvig ser på hinanden.)

Gina
(sagte).

Kan du skønne, du, hvor han har fåt penge fra?

Hedvig.

Han har visst fåt af Gråberg.

Gina.

Å langt ifra. Gråberg sender jo altid pengene til mig.

Hedvig.

Så må han ha' fåt sig en flaske på borg et steds.

Gina.

Stakkers gamlefar, de borger nok ikke ham noget.

(Hjalmar Ekdal, i overfrakke og med en grå filthat, kommer ind fra højre.)

Gina
(kaster sytøjet og rejser sig).

Nej men, Ekdal, er du alt der igen!

Hedvig
(samtidigt, springer op).

Tænk, at du kommer nu, far!

Hjalmar
(sætter hatten fra sig).

Ja, nu gik nok de fleste.

Hedvig.

Så tidlig?

Hjalmar.

Ja, det var jo et middagsselskab.
(vil trække yderfrakken af.)

Gina.

Lad mig hjælpe dig.

Hedvig.

Jeg også.
(De trækker frakken af ham; Gina hænger den op på bagvæggen.)

Hedvig.

Var der mange der, far?

Hjalmar.

Å nej, ikke mange. Vi var så en 12—14 personer til bords.

Gina.

Og du fik vel snakke med dem alle sammen?

Hjalmar.

A ja, lidt; men det var nu især Gregers, som la' beslag på mig.

Gina.

Er Gregers lige styg endnu?

Hjalmar.

Nå, han ser jo ikke videre godt ud. — Er ikke den gamle kommet hjem?

Hedvig.

Jo, bedstefar sidder inde og skriver.

Hjalmar.

Sa' han noget?

Gina.

Nej, hvad skulde han sige?

Hjalmar.

Nævnte han ikke noget om —? Jeg synes, jeg hørte, at han havde været hos Gråberg. Jeg vil gå lidt ind til ham.

Gina.

Nej, nej, det er ikke værdt —

Hjalmar.

Hvorfor ikke det? Sa' han, at han ikke vilde ha' mig ind?

Gina.

Han vil nok ikke ha' nogen ind i kveld —

Hedvig
(gør tegn).

Hm—hm!

Gina
(mærker det ikke).

— han har været her og hentet sig varmt vand —

Hjalmar.

Aha, sidder han og —?

Gina.

Ja, han gør nok det.

Hjalmar.

Herre gud, — min stakkers gamle hvidhårede far —! Ja, lad ham saa bare sidde og gøre sig rigtig dygtig tilgode.

(Gamle Ekdal, i husfrakke og med tændt tobakspibe, kommer fra sit værelse.)

Ekdal.

Kommen hjem? Syntes nok, jeg hørte, det var dig, som snakked.

Hjalmar.

Jeg kom nu netop.

Ekdal.

Du så mig nok ikke, du?

Hjalmar.

Nej; men de sa', du var gåt igennem —; og så vilde jeg følge dig.

Ekdal.

Hm, snilt af dig, Hjalmar. — Hvad var det for nogen, alle de folk?

Hjalmar.

Å det var forskellige. Der var kammerherre Flor og kammerherre Balle og kammerherre Kaspersen og kammerherre — så og så; jeg ved ikke —

Ekdal
(nikker).

Hører du det, Gina! Han har været sammen med bare kammerherrer.

Gina.

Ja, det er nok svært fint i det huset nu.

Hedvig.

Sang de kammerherrerne, far? Eller læste de noget op?

Hjalmar.

Nej, de bare vrøvled. Så vilde de ha' mig til at deklamere for sig; men det fik de mig ikke til.

Ekdal.

Fik de dig ikke til det, du?

Gina.

Det kunde du da gerne ha' gjort.

Hjalmar.

Nej; en skal ikke straks stå på pinde for alle og enhver. (spadserer om på gulvet.) Jeg gør det i al fald ikke.

Ekdal.

Nej, nej; Hjalmar er ikke så lige til, han.

Hjalmar.

Jeg ved ikke, hvorfor jeg just skal sørge for underholdningen, når jeg er ude engang iblandt. Lad de andre anstrænge sig. Der går de fyrene fra det ene madhus til det andet og æder og drikker dag ud og dag ind. Lad dem saa værs'go' gøre nytte for al den gode mad, de får.

Gina.

Men det sa' du da vel ikke?

Hjalmar

(nynner).

Hå—hå—hå—; de fik såmænd høre noget af hvert.

Ekdal.

Og det var til kammerherrerne selv!

Hjalmar.

Det er ikke frit for det. (henkastende.) Siden kom vi i en liden dispyt om Tokayervin.

Ekdal.

Tokayervin, du? Det er en fin vin, det.

Hjalmar
(standser).

Den kan være fin. Men jeg skal sige dig, ikke alle årgangene er lige fine; det kommer alt an på, hvor meget solskin druerne har fåt.

Gina.

Nej, du ved da også al tingen, du, Ekdal.

Ekdal.

Og det gav de sig til at disputere om?

Hjalmar.

De vilde prove på det; men så fik de den besked, at det var ligedan med kammerherrer. Af dem var heller ikke alle årgange lige fine — blev der sagt.

Gina.

Nej, hvad du kan finde på!

Ekdal.

He—he! Og det fik de på sin tallerken?

Hjalmar.

Lige op i ojnene fik de det.

Ekdal.

Du, Gina, han sa' det lige op i øjnene på kammerherrerne.

Gina.

Nej, tænk, lige op i øjnene.

Hjalmar.

Ja, men jeg vil ikke ha', at der skal tales om det. Sligt fortæller man ikke. Det hele gik jo også af i al venskabelighed, naturligvis. Det var jo hyggelige, gemytlige mennesker; hvorfor skulde jeg så såre dem? Nej!

Ekdal.

Men lige op i øjnene —

Hedvig
(indsmigrende).

Hvor morsomt det er at se dig i kjole. Du tar dig godt ud i kjole, far!

Hjalmar.

Ja, synes du ikke det? Og denne her sidder virkelig meget upåklageligt. Den passer næsten som om den var sydd til mig; — lidt trang i armhullerne kanske —; hjælp mig, Hedvig. (trækker kjolen af.) Jeg tar heller jakken på. Hvor har du jakken, Gina?

Gina.

Her er den.

(bringer jakken og hjælper ham.)

Hjalmar.

Se så! Husk endelig på, at Molvik får kjolen igen straks imorgen tidlig.

Gina
(lægger den hen).

Det skal nok bli' besørget.

Hjalmar
(strækker sig).

Ah, det kendes dog ligesom mere hjemligt. Og en sådan løs og ledig husdragt passer også bedre til min hele skikkelse. Synes ikke du det, Hedvig?

Hedvig.

Jo, far!

Hjalmar.

Når jeg således slår halstorklædet ud i et par flagrende ender —; se her! Hvad?

Hedvig.

Ja, det tar sig så godt ud til knebelsbarten og til det store krøllede håret.

Hjalmar.

Krøllet vil jeg ikke egentlig kalde det; jeg vil snarere sige lokket.

Hedvig.

Ja, for det er så storkrøllet.

Hjalmar.

Egentlig lokket.

Hedvig
(lidt efter, trækker ham i jakken).

Far!

Hjalmar.

Nå, hvad er det?

Hedvig.

Å, du ved godt, hvad det er.

Hjalmar.

Nej visst ved jeg ikke, nej.

Hedvig
(ler og klynker).

Å jo, far; nu skal du ikke pine mig længer!

Hjalmar.

Men hvad er det da?

Hedvig
(rusker i ham).

Å snak; kom nu med det, far! Du ved jo alt det gode, du lovte mig.

Hjalmar.

Å — nej tænk, at jeg skulde glemme det!

Hedvig.

Nej, du vil bare narre mig, far! Å, det er skam af dig! Hvor har du det henne?

Hjalmar.

Jo så sandelig glemte jeg det ikke. Men bi lidt! Jeg har noget andet til dig, Hedvig.

(går hen og søger i kjolelommerne.)

Hedvig

(hopper og klapper i hænderne).

Å mor, mor!

Gina.

Ser du; når du bare gir tid, så —

Hjalmar

(med et papir).

Se, her har vi den.

Hedvig.

Det der? Det er jo bare et papir.

Hjalmar.

Det er spiseseddelen, du; hele spiseseddelen. Her står «Menu»; det betyder spiseseddel.

Hedvig.

Har du ikke noget andet?

Hjalmar.

Jeg har jo glemt det andet, hører du. Men du kan tro mig på mit ord: det er en dårlig fornøjelse med det slikkeri. Sæt dig nu bort til bordet og læs på den seddelen, så skal jeg siden beskrive dig, hvorledes retterne smager. Se der, Hedvig.

Hedvig
(sværger gråden).

Tak.

(Hun sætter sig, men uden at læse; Gina gør tegn til hende; Hjalmar mærker det.)

Hjalmar
(driver om på gulvet).

Det er da også de utroligste ting, en familjeforsørger har at tænke på; og glemmer en bare det aller ringeste, — straks skal en se sure miner. Nå, en vænner sig til det også. (standser ved ovnen hos den gamle.) Har du kikket der ind i aften, far?

Ekdal.

Ja, du kan vel tænke dig det. Hun er gåt i kurven.

Hjalmar.

Nej, er hun gåt i kurven! Hun begynder altså at vænne sig til den.

Ekdal.

Ja, du; det var jo det, jeg spåde. Men nu, ser du, nu er der nogen smaa grejer til —

Hjalmar.

Nogen forbedringer, ja.

Ekdal.

Men de må gøres, du.

Hjalmar.

Ja, lad os snakke lidt om de forbedringerne, far. Kom her, så sætter vi os i sofaen.

Ekdal.

Ja nok! Hm, tror, jeg vil stoppe piben først; — må nok renske den også. Hm.

(han går ind i sit værelse.)

Gina
(smiler til Hjalmar).

Renske piben, du.

Hjalmar.

Å ja, ja, Gina, lad ham bare —; den stakkers skibbrudne gubbe. — Ja, de forbedringerne, — dem er det bedst, vi får fra hånden imorgen.

Gina.

Imorgen får du nok ikke tid, Ekdal.

Hedvig
(indfaldende).

Å jo visst, mor!

Gina.

— for husk på de kopierne, som skal retuseres; her har nu været så mange bud efter dem.

Hjalmar.

Se så; er det nu de kopierne igen? De skal nok bli' færdige. Er her kanske kommet nye bestillinger også?

Gina.

Nej desværre; imorgen har jeg ikke andet end de to portrætterne, som du ved.

Hjalmar.

Ikke noget andet? Å nej, når man ikke griber sig an, så —

Gina.

Men hvad skal jeg da gøre? Jeg sætter jo i aviserne alt det jeg årker, synes jeg.

Hjalmar.

Ja, aviserne, aviserne; du ser, hvad det hjælper til. Og så har der vel ikke været nogen og set på værelset heller?

Gina.

Nej, endnu ikke.

Hjalmar.

Det var jo at vente. Når man ikke er om sig, så —. Man må ta' sig rigtig sammen, Gina!

Hedvig
(går imod ham).

Skal jeg ikke ta' fløjten til dig, far?

Hjalmar.

Nej; ingen fløjte; jeg behøver ingen glæder her i verden. (driver om.) Jo, jeg skal såmænd arbejde imorgen; det skal ikke mangle på det. Jeg skal visst arbejde så længe mine kræfter strækker til —

Gina.

Men, kære snille Ekdal, det var da ikke så, jeg mente.

Hedvig.

Far, skal jeg ikke sætte ind en flaske øl?

Hjalmar.

Nej aldeles ikke. Der behøves ingen ting for mig. — — (standser.) Øl? — Var det øl, du talte om?

Hedvig
(livlig).

Ja, far; dejlig friskt øl.

Hjalmar.

Nå, — når du endelig vil, så kan du jo gerne sætte ind en flaske.

Gina.

Ja, gør det; så skal vi ha' det hyggeligt.

(Hedvig løber mod køkkendøren.)

Hjalmar
(ved ovnen, standser hende, ser på hende, griber hende om hodet og trykker hende op til sig).

Hedvig! Hedvig!

Hedvig
(glad og i tårer).

Å du snille far!

Hjalmar.

Nej, kald mig ikke så. Der har jeg siddet og ta't for mig ved den rige mands bord, — siddet og svælget ved det bugnende taffel —! Og så kunde jeg endda —!

Gina
(sidder ved bordet).

Å snak, snak, Ekdal.

Hjalmar.

Jo! Men I må ikke regne det så nøje med mig. I ved jo, at jeg holder af jer alligevel.

Hedvig
(slår armene om ham).

Og vi holder så umådelig af dig, far!

Hjalmar.

Og skulde jeg være urimelig en gang imellem, så — herre gud — husk på, at jeg er en mand, som bestormes af sorgernes hær. Nå! (tørrer øjnene.) Ikke øl i en sådan stund. Giv mig fløjten.

(Hedvig løber til reolen og henter den.)

Hjalmar.

Tak! Sådan, ja. Med fløjten i hånd, og med jer to omkring mig — å!

(Hedvig sætter sig ved bordet hos Gina; Hjalmar går frem og tilbage, sætter stærkt i og spiller en bohmisk folkedans, men i et langsomt elegisk tempo og med følsomt foredrag.)

Hjalmar
(afbryder melodien, rækker Gina den venstre hånd og siger bevæget):

Lad det kun være trangt og tarveligt under vort tag, Gina. Det er dog hjemmet. Og det siger jeg: her er godt at være.

(Han begynder atter at spille; straks efter banker det på gangdøren.)

Gina
(rejser sig).

Hys, Ekdal, — jeg tror der kommer nogen.

Hjalmar
(lægger fløjten i reolen).

Se så igen!

(Gina går hen og åbner døren.)

Gregers Werle
(ude i gangen).

Om forladelse —

Gina
(viger lidt tilbage).

Å!

Gregers.

— er det ikke her, fotograf Ekdal bor?

Gina.

Jo, det er.

Hjalmar
(går hen imod døren).

Gregers! Er du der alligevel? Nå, så kom ind da.

Gregers
(kommer ind).

Jeg sa' dig jo, at jeg vilde se op til dig.

Hjalmar.

Men ikveld —? Er du gåt fra selskabet?

Gregers.

Både fra selskabet og fra familjehjemmet. — God aften, fru Ekdal. Jeg ved ikke, om De kan kende mig igen?

Gina.

Å, jo; unge herr Werle er ikke så svær at kende igen.

Gregers.

Nej, jeg ligner jo min mor; og hende mindes De sagtens.

Hjalmar.

Er du gåt fra huset, siger du?

Gregers.

Ja, jeg er flyttet hen på et hotel.

Hjalmar.

Ja så. Nå, siden du er kommen, så ta' af dig og slå dig ned.

Gregers.

Tak.

(trækker yderfrakken af. Han er nu omklædt, i en simpel grå klædesdragt af landligt snit.)

Hjalmar.

Her, i sofaen. Gør dig det mageligt.

(Gregers sætter sig i sofaen, Hjalmar på en stol ved bordet.)

Gregers

(ser sig omkring).

Så her er det altså du holder til, Hjalmar. Her bor du altså.

Hjalmar.

Dette her er atelieret, som du vel ser —

Gina.

Men her er nu rummeligere; og derfor så holder vi os helst her ude.

Hjalmar.

Vi bode bedre før; men denne lejligheden har én stor fordel: her er sådanne prægtige ydre rum —

Gina.

Og så har vi et værelse på den andre siden af gangen, som vi kan leje ud.

Gregers
(til Hjalmar).

Se, se, — du har logerende også.

Hjalmar.

Nej, ikke endnu. Det går ikke så fort, ser du; man må være om sig. (til Hedvig.) Men det var det øllet, du.

Hedvig
(nikker og går ud i køkkenet).

Gregers.

Det er altså din datter?

Hjalmar.

Ja, det er Hedvig.

Gregers.

Og hun er jo eneste barn?

Hjalmar.

Hun er det eneste, ja. Hun er vor højeste glæde i verden, og — (sænker stemmen.) hun er også vor dybeste sorg, Gregers.

Gregers.

Hvad er det, du siger!

Hjalmar.

Ja du; for der er al truende fare for, at hun kommer til at miste synet.

Gregers.

Blir blind!

Hjalmar.

Ja. Endnu er bare de første tegn at spore; og det kan jo gå bra' en tid endnu. Men lægen har varslet os. Det kommer ubønhørligt.

Gregers.

Dette her er jo en skrækkelig ulykke. Hvorledes har hun fåt det?

Hjalmar
(sukker).

Arveligt, rimeligvis.

Gregers
(studsende).

Arveligt?

Gina.

Ekdals mor havde også svagt syn.

Hjalmar.

Ja, det siger far; jeg kan jo ikke huske hende.

Gregers.

Stakkers barn. Og hvorledes tar hun det?

Hjalmar.

Å du kan da tænke, vi nænner ikke at sige hende sligt. Hun aner ingen fare. Glad og sorgløs og kviddrende som en liden fugl flagrer hun ind i livets evige nat. (overvældet.) Å, det er så knusende svært for mig, Gregers.

Hedvig bringer et bræt med øl og glasse, som hun sætter på bordet.)

Hjalmar
(stryger hende over hodet).

Tak, tak, Hedvig.

Hedvig
(lægger armen om hans hals og hvisker ham i øret).

Hjalmar.

Nej. Ikke smørrebrød nu. (ser hen.) Ja, kanske Gregers tar et stykke?

Gregers
(afværgende).

Nej, nej tak.

Hjalmar
(fremdeles vemodig).

Nå, du kan jo sætte lidt ind alligevel. Skulde du ha' en skalk, så var det bra'. Og så la' det være tilstrækkelig smør på, du.

Hedvig
(nikker fornøjet og går ud i køkkenet igen).

Gregers
(som har fulgt hende med øjnene).

Hun ser da ellers nok så frisk og sund ud, synes jeg.

Gina.

Ja, ellers mankerer hun, gud ske lov, ingen tingen.

Gregers.

Hun kommer visst til at ligne Dem med tiden, fru Ekdal. Hvor gammel kan hun nu være?

Gina.

Hedvig er nu snart akkurat fjorten år; hun har jebursdag i overmorgen.

Gregers.

Temmelig stor for sin alder da.

Gina.

Ja, hun er skudt svært op i det sidste året.

Gregers.

På dem, som vokser op, ser en bedst, hvor

gammel en selv blir. — Hvor længe er det nu De har været gift?

Gina.

Nu har vi været gift i —; jaha, snart i femten år.

Gregers.

Nej, tænk, er det så længe!

Gina

(blir opmærksom; ser på ham).

Ja det er det da rigtignok.

Hjalmar.

Ja visst er det så. Femten år på nogen få måneder nær. (slår over.) Det må ha' været lange år for dig der oppe på værket, det, Gregers.

Gregers.

De var lange så længe jeg leved dem; — nu bagefter ved jeg næsten ikke, hvor den tiden er ble't af.

(Gamle Ekdal kommer fra sit værelse, uden piben, men med sin gammeldagse uniformshue på hodet; hans gang er lidt ustø.)

Ekdal.

Se så, du, Hjalmar, nu kan vi sætte os og snakke om dette her — hm. Hvad var det nu for noget?

Hjalmar

(går imod ham).

Far, her er nogen. Gregers Werle —. Jeg ved ikke, om du kan huske ham.

Ekdal
(ser på Gregers, som har rejst sig).

Werle? Er det sønnen, det? Hvad er det, han vil mig?

Hjalmar.

Ingen ting; det er til mig, han kommer.

Ekdal.

Nå, så der er ikke noget på færde?

Hjalmar.

Nej visst ikke, nej.

Ekdal
(svinger med armen).

Ikke for det, ser du; jeg er ikke ræd, men —

Gregers
(går hen til ham).

Jeg vilde bare hilse Dem fra de gamle jagttomterne, løjtnant Ekdal.

Ekdal.

Jagttomterne?

Gregers.

Ja, deroppe rundt omkring Højdalsværket.

Ekdal.

Nå, der oppe. Ja, der var jeg godt kendt før i tiden.

Gregers.

Den gang var De slig en vældig jæger.

Ekdal.

Var så, ja. Kan nok være, det. De ser på munduren. Jeg spør ikke nogen om lov til at bære den her inde. Bare jeg ikke går i gaderne med den, så —

(Hedvig bringer en tallerken smørrebrød, som hun sætter på bordet.)

Hjalmar.

Sæt dig nu, far, og få dig et glas øl. Vær så god, Gregers.

(Ekdal mumler og stavrer hen til sofaen. Gregers sætter sig på stolen nærmest ved ham, Hjalmar på den anden side af Gregers. Gina sidder lidt fra bordet og syr; Hedvig står hos sin far.)

Gregers.

Kan De mindes det, løjtnant Ekdal, når Hjalmar og jeg var oppe og besøgte Dem om sommeren og i juletiden.

Ekdal.

Var De? Nej, nej, nej, det sanser jeg ikke. Men tør nok sige, jeg har været en glup jæger, jeg. Bjørn har jeg også skudt. Har skudt hele ni.

Gregers
(ser deltagende på ham).

Og nu jager De aldrig mere.

Ekdal.

Å, skal ikke sige det, far. Jager nok en gang iblandt. Ja, ikke på den måden, da. For skogen, ser De, — skogen, skogen —! (drikker.) Står skogen bra' deroppe nu?

Gregers.

Ikke så gild som i Deres tid. Den er hugget svært ud.

Ekdal.

Hugget ud? (sagtere og ligesom ræd.) Det er farlig gerning, det. Det dra'r efter sig. Der er hævn i skogen.

Hjalmar

(fylder i hans glas).

Vær så god; lidt til, far.

Gregers.

Hvorledes kan en mand som De, — slig en friluftsmand, — leve midt i en kvalm by, her inde mellem fire vægge?

Ekdal

(ler småt og skotter til Hjalmar).

Å, her er ikke så ilde her. Slet ikke så ilde.

Gregers.

Men alt det, som Deres sind er vokset sammen med? Denne svale strygende luftningen, dette fri livet i skog og på vidder, mellem dyr og fugl —?

Ekdal
(smiler).

Hjalmar, skal vi vise ham det?

Hjalmar
(hurtig og lidt forlegen).

Å nej, nej, far; ikke i aften.

Gregers.

Hvad vil han vise mig?

Hjalmar.

Å, det er bare noget sådant —; du kan få se det en anden gang.

Gregers
(fortsætter til den gamle).

Ja, det var det, jeg mente, løjtnant Ekdal, at nu skulde De følge med mig opover til værket; for jeg rejser visst snart igen. De kunde sagtens få noget skriveri deroppe også. Og her har De jo ingen verdens ting, som kan hygge Dem og kvikke Dem op.

Ekdal
(stirrer forbauset på ham).

Har jeg ingen verdens ting, som —!

Gregers.

Ja, De har Hjalmar; men han har jo sine igen. Og en mand som De, der altid har kendt sig så dragen til det, som frit og vildt er —

Ekdal
(slår i bordet).

Hjalmar, nu skal han se det!

Hjalmar.

Nej men, far, er nu det værdt? Det er jo mørkt —

Ekdal.

Snak; det er jo månelyst. (rejser sig.) Han skal se det, siger jeg. Lad mig slippe frem. Kom så og hjælp mig, Hjalmar!

Hedvig.

Å ja, gør det, far!

Hjalmar
(rejser sig).

Ja — ja da.

Gregers
(til Gina).

Hvad er det for noget?

Gina.

Å, De må såmænd ikke tro, det er noget videre rart.

(Ekdal og Hjalmar er gåt hen til bagvæggen og skyder hver sin halvdor til siden; Hedvig hjælper den gamle; Gregers blir stående ved sofaen; Gina sidder uforstyrret og syr. Gennem døråbningen ses et stort, langstrakt, uregelmæssigt loftsrum med krinkelkroge og et par fritstående skorstenspiber. Der er tag-glugger, hvorigjennem et klart månelys falder ind over enkelte dele af det store rum; andre ligger i dyb skygge.)

Ekdal
(til Gregers).

Må gerne komme helt hen, De.

Gregers
(går hen til dem).

Hvad er det så egentlig?

Ekdal.

De kan jo se efter. Hm.

Hjalmar
(noget forlegen).

Dette her hører far til, skønner du.

Gregers
(ved døren, ser ind i loftsrummet).

De holder jo høns, løjtnant Ekdal!

Ekdal.

Skulde mene det, at vi holder høns. De er fløjet op nu. Men De skulde bare se de høns ved dagsens lys, De!

Hedvig.

Og så er der —

Ekdal.

Hys — hys; ikke sig noget endnu.

Gregers.

Og duer har De også, ser jeg.

Ekdal.

Å jo; kunde nok være, det, at vi har duer! De har rugekasserne sine der oppe under tagskægget, de; for duerne vil helst ligge højt, kan De skønne.

Hjalmar.

Det er ikke almindelige duer alle sammen.

Ekdal.

Almindelige! Nej, skulde da vel tro det! Vi har tumlere; og et par kropduer har vi også. Men kom så her! Kan De se den bingen der borte ved væggen?

Gregers.

Ja; hvad bruger De den til?

Ekdal.

Der ligger kaninerne om natten, far.

Gregers.

Nå; så De har kaniner også?

Ekdal.

Ja, De kan da vel for fanden tænke, at vi har kaniner! Han spør, om vi har kaniner, du Hjalmar! Hm! Men nu kommer det rigtige, ser De! Nu kommer det! Flyt dig, Hedvig. Stil Dem her; så ja; og se så der ned. — Ser De ikke der en kurv med strå i?

Gregers.

Jo. Og jeg ser, der ligger en fugl i kurven.

Ekdal.

Hm — «en fugl» —

Gregers.

Er det ikke en and?

Ekdal
(stødt).

Jo, begribeligvis er det en and.

Hjalmar.

Men hvad slags and, tror du?

Hedvig.

Det er ikke nogen simpel and —

Ekdal.

Hys!

Gregers.

Og en tyrkisk and er det heller ikke.

Ekdal.

Nej, herr — Werle; det er ikke nogen tyrkisk and; for det er en vildand.

Gregers.

Nej, er det virkelig? En vild and?

Ekdal.

Jaha, det er det. Den «fuglen», som De

sa', — det er vildanden, det. Det er vor vildand, far.

Hedvig.

Min vildand. For jeg ejer den.

Gregers.

Og den kan leve her oppe på loftet? Og trives her?

Ekdal.

De kan da vel forstå, at hun har et traug med vand til at plaske i.

Hjalmar.

Friskt vand hver anden dag.

Gina

(vender sig mod Hjalmar).

Men, snille Ekdal, nu blir her så isende koldt, du.

Ekdal.

Hm, lad os så lukke da. Er ikke værdt vi forstyrrer dem i natteroen heller. Ta' i, du Hedvig.

(Hjalmar og Hedvig skyver loftsdøren sammen.)

Ekdal.

En anden gang kan De få se hende rigtig. (sætter sig i lænestolen ved ovnen.) Å, de er svært mærkværdige, de vildænderne, kan De tro.

Gregers.

Men hvorledes fik De fanget den, løjtnant Ekdal?

Ekdal.

Har ikke fanget den, jeg. Der er en viss mand her i byen, som vi kan takke for den.

Gregers

(studser lidt).

Den mand skulde da vel aldrig være min far?

Ekdal.

Jo så sandelig. Akkurat Deres far. Hm.

Hjalmar.

Det var da løjerligt, at du kunde gætte det, Gregers.

Gregers.

Du fortalte jo før, at du skyldte far så mangt og mangfoldigt; og så tænkte jeg som så —

Gina.

Men vi har da ikke fåt anden af grossereren selv —

Ekdal.

Det er Håken Werle vi kan takke for hende lige godt, Gina. (til Gregers.) Han var ude i båd, skønner De; og så skød han på hende. Men han ser nu så kleint, far Deres. Hm; så blev hun bare skamskudt.

Gregers.

Nå så; hun fik sig et par haggel i kroppen.

Hjalmar.

Ja, hun fik sådan en to—tre stykker.

Hedvig.

Hun fik det under vingen, og så kunde hun ikke flyve.

Gregers.

Nå, så dukked hun vel til bunds da?

Ekdal

(søvnig, med tykt mæle).

Kan vide det. Gør altid så vildænderne. Stikker til bunds — så dybt de kan vinde, far; — bider sig fast i tang og i tarre — og i alt det fandenskab, som dernede find's. Og så kommer de aldrig op igen.

Gregers.

Men, løjtnant Ekdal, Deres vildand kom da op igen.

Ekdal.

Han havde slig en urimelig glup hund, Deres far. — Og den hunden — den dukked efter og hented anden op igen.

Gregers

(vendt til Hjalmar).

Og så fik I den her?

Hjalmar.

Ikke straks; først kom den hjem til din far; men der vilde den ikke trives; og så fik Pettersen besked, at han skulde gøre ende på den —

Ekdal

(halvt i søvne).

Hm — ja, Pettersen — den torsken —

Hjalmar

(taler sagtere).

På den måden var det, at vi fik den, ser du; for far kender noget til Pettersen; og da han hørte dette her med vildanden, så maged han det så, at han fik den overladt.

Gregers.

Og der inde på loftet trives den nu så inderlig vel.

Hjalmar.

Ja, så utrolig vel, du. Den er ble't fed. Nå, den har jo nu også været så længe der inde, at den har glemt det rigtige vilde liv; og det er bare det, som det kommer an på.

Gregers.

Du har visst ret i det, Hjalmar. Lad den bare aldrig få se himmel og hav —. Men jeg tør nok ikke bli' længer; for jeg tror, din far sover.

Hjalmar.

Å, for den sags skyld —

Gregers.

Men, det er sandt, — du sa', du havde et værelse at leje ud, — et ledigt værelse?

Hjalmar.

Ja vel; hvad så? Ved du kanske nogen —?

Gregers.

Kan jeg få det værelset?

Hjalmar.

Du?

Gina.

Nej men De, herr Werle —

Gregers.

Kan jeg få værelset? Så flytter jeg ind straks imorgen tidlig.

Hjalmar.

Ja, med den største fornøjelse —

Gina.

Nej men, herr Werle, det er slettes ikke noget værelse for Dem, det.

Hjalmar.

Men, Gina, hvor kan du da sige det?

Gina.

Jo, for det værelset er hverken stort nok eller lyst nok, og —

Gregers.

Det kommer det ikke så nøje an på, fru Ekdal.

Hjalmar.

Jeg synes såmænd det er et ganske pent værelse; og slet ikke så ilde mobleret heller.

Gina.

Men husk på de to, som bor nedenunder.

Gregers.

Hvad er det for to?

Gina.

Å, det er en, som har været huslærer —

Hjalmar.

Det er en kandidat Molvik.

Gina.

— og så er det en doktor, som heder Relling.

Gregers.

Relling? Ham kender jeg lidt til; han praktiserte en tid oppe i Højdal.

Gina.

Det er rigtig et par vidtloftige mandspersoner.

De er så tidt udesvævendes om aftningerne; og så kommer de svært sent hjem om nætterne, og da er de ikke altid så —

Gregers.

Sligt vænner en sig snart til. Jeg håber, det skal gå med mig som med vildanden —

Gina.

Hm, jeg synes nok De skulde sove på det først alligevel.

Gregers.

De vil nok svært nødig ha' mig ind i huset, fru Ekdal.

Gina.

Nej kors; hvor kan De da tro det?

Hjalmar.

Jo, dette her er virkelig besynderlig af dig, Gina. (til Gregers.) Men sig mig, tænker du altså at bli' her i byen for det første?

Gregers
(tar sin overfrakke på).

Ja, nu tænker jeg at bli' her.

Hjalmar.

Men ikke hjemme hos din far? Hvad agter du da at ta' dig til?

Gregers.

Ja, vidste jeg bare det, du — da var jeg

ikke så ilde faren endda. Men når en har det kors på sig, at hede Gregers —. «Gregers» — og så «Werle» bagefter; har du hørt noget så fælt, du?

Hjalmar.

Å, det synes jeg slet ikke.

Gregers.

Huf! Isch! Jeg kunde ha' lyst til at spytte på den fyren, som heder sligt noget. Men når en nu engang har det kors på sig at være Gregers — Werle her i verden, således som jeg er det —

Hjalmar
(ler).

Ha—ha, hvis du ikke var Gregers Werle, hvad vilde du så være for noget?

Gregers.

Kunde jeg vælge, så vilde jeg aller helst være en flink hund.

Gina.

En hund!

Hedvig
(uvilkårligt).

Å nej da!

Gregers.

Ja, en rigtig urimelig flink hund; en slig en, som går til bunds efter vildænder, når de dukker

under og bider sig fast i tang og tarre nede i mudderet.

Hjalmar.

Nej, ved du hvad, Gregers, — dette her skønner jeg ikke et ord af.

Gregers.

Å nej, der er sagtens ikke rar mening i det heller. Men imorgen tidlig altså — så flytter jeg ind. (til Gina.) De skal ikke få noget bryderi af mig; for jeg gør al ting selv. (til Hjalmar.) Resten snakker vi om imorgen. — Godnat, fru Ekdal. (nikker til Hedvig.) Godnat!

Gina.

Godnat, herr Werle.

Hedvig.

Godnat.

Hjalmar
(som har tændt et lys).

Bi lidt; jeg må lyse dig; der er visst mørkt på trapperne.

(Gregers og Hjalmar går ud gennem gangdøren.)

Gina
(ser hen for sig, med sytøjet i fanget).

Var ikke det en underlig snak, at han gerne vilde være en hund?

Hedvig.

Jeg skal sige dig en ting, mor, — jeg tror, at han mente noget andet med det.

Gina.

Hvad skulde det være for noget?

Hedvig.

Nej, jeg ved ikke; men det var ligesom han mente noget andet, end det han sa' — hele tiden.

Gina.

Tror du det? Ja underlig var det.

Hjalmar
(kommer tilbage).

Lampen brændte endnu. (slukker lyset og sætter det fra sig.) Ah, endelig kan man da få sig en bid mad i livet. (begynder at spise smørrebrød.) Nå, ser du det, Gina, — når man bare er om sig, så —

Gina.

Hvorledes om sig?

Hjalmar.

Ja, for det var da heldigt alligevel, at vi endelig fik det værelset lejet bort en gang. Og så, tænk, — til et menneske som Gregers, — en gammel god ven.

Gina.

Ja, jeg ved ikke, hvad jeg skal sige, jeg.

Hedvig.

Å mor, du skal se, det blir så morsomt!

Hjalmar.

Du er da også besynderlig. Før var du så forhippet på at få lejet ud; og nu liker du det ikke.

Gina.

Jo, Ekdal; hvis det bare havde været til en anden en, så —. Men hvad tror du, grossereren vil sige?

Hjalmar.

Gamle Werle? Det rager da ikke ham.

Gina.

Men du kan da vel skønne, at der er kommet noget på tvers imellem dem igen, siden den unge flytter ud af huset. Du ved jo, hvorledes de to har det med hinanden.

Hjalmar.

Ja, det kan gerne være, men —

Gina.

Og nu kanske grossereren tror, det er dig, som har ståt bag ved —

Hjalmar.

Så lad ham tro det længe nok! Grosserer Werle har gjort overmåde meget for mig; gud

bevar's, — det erkender jeg. Men derfor kan jeg da ikke til evig tid gøre mig afhængig af ham.

Gina.

Men, snille Ekdal, det kan komme til at gå ud over gamle-far; kanske mister han nu den stakkers lille fortjenesten, han har hos Gråberg.

Hjalmar.

Jeg havde nær sagt: gid det var så vel! Er det ikke noget ydmygende for en mand, som jeg, at se sin gråhærdede far gå som et skumpelskud? Men nu kommer snart tidens fylde, tænker jeg. (tar et nyt stykke smørrebrød.) Har jeg så sandt en opgave i livet, så skal jeg også udføre den!

Hedvig.

Å ja far! Gør det!

Gina.

Hys; væk ham bare ikke!

Hjalmar (sagtere).

Jeg skal udføre den, siger jeg. Der skal nok engang komme den dag, da —. Og derfor er det godt, vi fik værelset lejet ud; for så er jeg mere uafhængig stillet. Og det må den mand være, som har en opgave i livet. (henne ved lænestolen, bevæget.) Stakkers gamle hvidhårede far. —

Lid på din Hjalmar, du. — Han har brede skuldre, han; — kraftfulde skuldre i al fald. — Du skal nok en vakker dag vågne op og —. (til Gina.) Tror du det kanske ikke?

Gina

(rejser sig).

Jo visst gør jeg så; men lad os først se at få ham til køjs.

Hjalmar.

Ja, lad os det.

(De tar varligt fat på den gamle.)

TREDJE AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Det er morgen; dagslyset falder ind gennem det store vindu i skråtaget; forhænget er fratrukket.)

(Hjalmar sidder ved bordet beskæftiget med at retouchere et fotografi; flere andre billeder ligger foran ham. Lidt efter kommer Gina i hat og kåbe ind gennem gangdøren; hun har en lågkurv på armen.)

Hjalmar.

Er du alt der igen, Gina?

Gina.

Å ja, en får nok rappe sig.

(sætter kurven på en stol og tar tøjet af.)

Hjalmar.

Så du indom til Gregers?

Gina.

Jaha, jeg gjorde det. Det ser rigtig vakkert ud derinde; han har fåt det svært pent hos sig med det samme han kommer.

Hjalmar.

Nå da?

Gina.

Jo, han vilde jo hjælpe sig selv, sa' han. Så skulde han nu lægge i ovnen også; og så har han skruet spjeldet for, så hele værelset er ble't fuldt af røg. Uf, der var en stank, slig at —

Hjalmar.

Å nej da.

Gina.

Men så kommer det bedste; for så skal han nu slukke, og så slår han alt vaskevandet ind i ovnen, så gulvet driver over af det værste svineri.

Hjalmar.

Det var da kedeligt.

Gina.

Jeg har nu fåt portkonen op til at skure efter ham, den grisen; men der blir ikke værendes der inde før i eftermiddag.

Hjalmar.

Hvor har han så gjort af sig imens?

Gina.

Han gik ud lidt, sa' han.

Hjalmar.

Jeg var også inde hos ham et øjeblik — efter du var gåt.

Gina.

Jeg hørte det. Du har jo bedt ham ind til frokost.

Hjalmar.

Bare sådan en liden smule formiddagsfrokost, forstår du. Det er jo første dagen —; vi kan ikke godt undgå det. Du har vel altid noget i huset.

Gina.

Jeg får jo se at finde lidt.

Hjalmar.

Men lad det endelig ikke bli' for knapt. For Relling og Molvik kommer nok også herop, tror jeg. Jeg traf just Relling på trappen, ser du, og så måtte jeg jo —

Gina.

Nå, skal vi ha' de to også?

Hjalmar.

Herre gud, — et par stykker mere eller mindre; det gør da hverken fra eller til.

Gamle Ekdal

(åbner sin dør og ser ind).

Hør her, du Hjalmar — (bemærker Gina.) Nå så.

Gina.

Er det noget, som bedstefar vil ha'?

Ekdal.

Å nej; det kan være det samme. Hm!

(går ind igen.)

Gina

(tar kurven).

Pas endelig godt på ham, så han ikke går ud.

Hjalmar.

Ja, ja, det skal jeg nok. — Hør du, Gina; lidt sildesalat vilde være svært bra'; for Relling og Molvik har nok været ude på rangel inat.

Gina.

Bare de ikke kommer for snart over mig, så —

Hjalmar.

Nej visst ikke; gi' du dig tid.

Gina.

Ja ja da; og så kan jo du få arbejde lidt imens.

Hjalmar.

Jeg sidder jo og arbejder! Jeg arbejder jo alt, hvad jeg årker!

Gina.

For så har du det fra hånden, ser du.

(hun går med kurven ud i køkkenet.)

Hjalmar

(sidder en stund og pensler på fotografiet; det går trægt og med ulyst).

Ekdal

(kikker ind, ser rundt om i atelieret og siger dæmpet).

Har du det travlt, du?

Hjalmar.

Ja, jeg sidder jo her og stræver med disse billederne —

Ekdal.

Ja ja, gud bevar's — når du har det så travlt, så —. Hm!

(går ind igen; døren blir stående åben.)

Hjalmar

(fortsætter en stund i taushed; derpå lægger han penselen fra sig og går hen til døren).

Har du det travlt, far?

Ekdal

(brummer indenfor).

Når du har det travlt, så har jeg det også travlt. Hm!

Hjalmar.

Ja ja da.

(går til sit arbejde igen.)

Ekdal

(lidt efter, kommer atter frem i døren).

Hm; ser du, Hjalmar, så svært travlt har jeg det jo ikke.

Hjalmar.

Jeg synes du sad og skrev.

Ekdal.

For fanden, kan ikke han, Gråberg, vente en dags tid eller to? Det står da ikke om livet, ved jeg.

Hjalmar.

Nej; og du er da ikke nogen træl heller.

Ekdal.

Og så var det dette her andet derinde —

Hjalmar.

Ja, det var just det. Vil du kanske derind? Skal jeg lukke op for dig?

Ekdal.

Vilde rigtig ikke være af vejen.

Hjalmar

(rejser sig).

For så havde vi det fra hånden.

Ekdal.

Just så, ja. Skal jo være færdig til imorgen tidlig. For det er jo imorgen? Hm?

Hjalmar.

Ja visst er det imorgen.

(Hjalmar og Ekdal skyver hver sin halvdør til side. Morgensolen skinner derind gennem taggluggerne; nogle duer flyver frem og tilbage, andre går og kurrer på stilladserne; hønsene kagler en gang imellem længere inde på loftet.)

Hjalmar.

Nå, så får du gå ivej da, far.

Ekdal
(går indenfor).

Kommer ikke du med?

Hjalmar.

Jo, ved du hvad, — jeg tror næsten — (ser Gina i kokkendøren.) Jeg? Nej, jeg har ikke tid; jeg må arbejde. — Men så var det mekanismen —

(Han trækker i en snor; indefra glider ned et forhæng, hvis nedre del består af en stribe gammel sejldug, resten, oventil, af et stykke udspændt fiskegarn. Loftsgulvet er således ikke længer synligt.)

Hjalmar
(går hen til bordet).

Se så; nu kan jeg da vel få sidde i fred en stund.

Gina.

Skulde han nu der ind og grassere igen?

Hjalmar.

Var det kanske bedre, om han havde rendt ned til madam Eriksen? (sætter sig.) Er det noget, du vil? Du sa' jo —

Gina.

Jeg vilde bare spørge, om du tror, vi kan dække frokostbordet her?

Hjalmar.

Ja, her har da vel ikke meldt sig nogen så tidlig?

Gina.

Nej, jeg venter ikke andre end de to kæresterne, som skal sidde sammen.

Hjalmar.

Fanden, at ikke de kunde sidde sammen en anden dag!

Gina.

Nej, snille Ekdal, dem har jeg bestilt til efter middag, når du sover.

Hjalmar.

Nå, så er det jo bra'. Ja, så spiser vi her.

Gina.

Ja ja da; men det haster ikke med at dække endnu; du kan godt bruge bordet en stund til.

Hjalmar.

Å jeg synes, du ser, jeg sidder her og bruger bordet alt det jeg kan!

Gina.

For så er du fri siden, ser du.

(går ud i køkkenet igen.)

(kort ophold.)

Ekdal

(i loftsdøren, indenfor garnet).

Hjalmar!

Hjalmar.

Nå?

Ekdal.

Er ræd, vi kommer til at flytte vandtrauget lige vel.

Hjalmar.

Ja, det er jo det, jeg har sagt hele tiden.

Ekdal.

Hm—hm—hm.

(går fra døren igen.)

Hjalmar

(arbejder lidt, skotter mod loftet og rejser sig halvt).

(Hedvig kommer ind fra køkkenet.)

Hjalmar

(sætter sig hurtig ned igen).

Hvad er det du vil?

Hedvig.

Jeg vilde bare ind til dig, far.

Hjalmar

(lidt efter).

Jeg synes, du går sådan og snuser omkring. Skal du passe på kanske?

Hedvig.

Nej slet ikke det.

Hjalmar.

Hvad tar mor sig til derude nu?

Hedvig.

Å, mor står midt oppe i sildesalaten, hun. (går hen til bordet.) Er det ikke en liden ting, som jeg kunde hjælpe dig med, far?

Hjalmar.

Å nej. Det er bedst, jeg bli'r alene om det alt sammen, — så længe kræfterne slår til. — Det har ingen nød, Hedvig; når bare din far må få beholde sin helse, så —

Hedvig.

Å nej, far; nu skal du ikke snakke så stygt. (Hun går lidt omkring, standser ved døråbningen og ser ind i loftsrummet.)

Hjalmar.

Hvad er det, han tar sig for, du?

Hedvig.

Det skal visst bli' en ny vej op til vandtrauget.

Hjalmar.

Aldrig i verden klarer han det på egen hånd! Og så skal jeg være fordømt til at sidde her —!

Hedvig

(går hen til ham).

Lad mig få penselen, far; jeg kan nok.

Hjalmar.

Å snak; du bare fordærver øjnene med det.

Hedvig.

Langt ifra. Kom her med penselen.

Hjalmar

(rejser sig).

Ja, det vilde jo ikke vare mere end et minut eller to.

Hedvig.

Pyt, hvad skulde det så gøre? (tar penselen.) Se så. (sætter sig.) Og her har jeg et at se efter.

Hjalmar.

Men ikke fordærv øjnene! Hører du det? Jeg vil ikke ha' noget ansvar; du må selv ta' ansvaret på dig, — det siger jeg dig.

Hedvig

(retoucherer).

Ja ja, det skal jeg nok.

Hjalmar.

Du er svært flink, Hedvig. Bare et par minutter, forstår du.

(Han smyger sig gennem kanten af forhænget ind på loftet. Hedvig sidder ved sit arbejde. Hjalmar og Ekdal høres at disputere derinde.)

Hjalmar

(kommer frem indenfor garnet)

Hedvig, å ræk mig den knibetangen, som ligger på hylden. Og så hugjernet, du. (vender sig indover.) Jo, nu skal du bare se, far. Lad mig

da først få lov til at vise dig, hvorledes jeg mener det!

Hedvig

(har hentet det forlangte værktøj fra reolen og stikker det ind til ham).

Hjalmar.

Så tak. Jo, det var nok godt, jeg kom, du.

(går fra døråbningen; de snedkrer og passiarer derinde.)

Hedvig

(blir stående og ser på dem. En stund efter banker det på gangdøren; hun lægger ikke mærke til det).

Gregers Werle

(barhodet og uden overtøj, kommer ind og standser lidt ved døren).

Hm —!

Hedvig

(vender sig og går imod ham).

God morgen. Vær så god, kom nærmere.

Gregers.

Tak. (ser mod loftet.) De lader til at ha' arbejdsfolk i huset.

Hedvig.

Nej, det er bare far og bedstefar. Nu skal jeg sige til.

Gregers.

Nej, nej, gør ikke det; jeg vil heller vente lidt.

(sætter sig i sofaen.)

Hedvig.

Her er så uryddigt —

(vil ta' fotografierne bort.)

Gregers.

Å lad bare ligge. Er det billeder, som skal gøres i stand?

Hedvig.

Ja, det er lidt, jeg skulde hjælpe far med.

Gregers.

Lad endelig ikke mig forstyrre Dem.

Hedvig.

Å nej.

(Hun flytter sagerne hen til sig og sætter sig til at arbejde; Gregers ser imens på hende i taushed.)

Gregers.

Har vildanden sovet godt i nat?

Hedvig.

Jo tak, jeg tror visst det.

Gregers

(vendt mod loftsrummet).

Ved dagslys ser det ganske anderledes ud end igår i måneskin.

Hedvig.

Ja, det kan være så svært forskelligt. Om morgenen ser det anderledes ud end om efter-

middagen; og når det regner, ser det anderledes ud, end når det er godt vejr.

Gregers.

Har De lagt mærke til det?

Hedvig.

Ja, for det ser en jo.

Gregers.

Holder De også gerne til der inde hos vildanden?

Hedvig.

Ja, når det lar sig gøre, så —

Gregers.

Men De har sagtens ikke så megen fritid; De går vel på skolen.

Hedvig.

Nej, ikke nu længer; for far er ræd, jeg skal fordærve øjnene.

Gregers.

Nå, så læser han altså selv med Dem.

Hedvig.

Far har lovet, at han vilde læse med mig; men han har ikke fåt tid til det endnu.

Gregers.

Men er der da ikke nogen anden, som hjælper Dem lidt?

Hedvig.

Jo, det er kandidat Molvik; men han er ikke altid slig, rigtig — sådan —

Gregers.

Er han fuld da?

Hedvig.

Han er visst det.

Gregers.

Nå, så har De jo tid til noget af hvert. Og der inde, der er det vel som en verden for sig selv, der, — kan jeg tænke?

Hedvig.

Så rent for sig selv. Og så er der så mange underlige ting.

Gregers.

Så?

Hedvig.

Ja, der er store skabe med bøger i; og i mange af de bøgerne er der billeder.

Gregers.

Aha!

Hedvig.

Og så er der et gammelt skatol med skuffer og klaffer i, og et stort ur med figurer, som er til at komme frem. Men det uret går ikke længer.

Gregers.

Tiden er altså gåt istå derinde — hos vildanden.

Hedvig.

Ja. Og så er der gamle farveskrin og sligt noget; og så alle bøgerne.

Gregers.

Og de bøgerne læser De vel i?

Hedvig.

Å ja, når jeg kan komme til. Men de fleste er på engelsk; og det skønner jeg ikke. Men så ser jeg på billederne. — Der er en svært stor bog, som heder «Harrysons History of London»; den er visst 100 år gammel; og den er der så umådelig mange billeder i. Foran står afbildet døden med et timeglas, og en jomfru. Det synes jeg er fælt. Men så er der alle de andre billederne med kirker og slotte og gader og store skibe, som sejler på havet.

Gregers.

Men sig mig, hvor har De fåt alle de rare sagerne fra?

Hedvig.

Å her har engang bodd en gammel sjøkaptejn, og han harført dem hjem. De kaldte ham «den flyvendes Hollænderen». Og det er underligt; for det var ikke nogen Hollænder.

Gregers.

Ikke det?

Hedvig.

Nej. Men så blev han borte tilsidst; og så er alt det ble't stående efter ham.

Gregers.

Hør, sig mig nu, — når De sidder der inde og ser på billeder, får De så ikke lyst til at komme ud og se på den store rigtige verden selv?

Hedvig.

Nej da! Jeg vil altid bli' her hjemme og hjælpe far og mor.

Gregers.

Med at gøre fotografier istand?

Hedvig.

Nej, ikke med det alene. Aller helst vilde jeg lære at gravere slige billeder, som de, der står i de engelske bøgerne.

Gregers.

Hm; hvad siger Deres far til det?

Hedvig.

Jeg tror ikke far liker det; for far er så underlig i sligt. Tænk, han snakker om, at jeg skal lære kurvfletning og stråfletning! Men det synes jeg da ikke kan være noget.

Gregers.

Å nej, det synes ikke jeg heller.

Hedvig.

Men far har jo ret i det, at havde jeg lært at flette kurve, så kunde jeg nu ha' gjort den nye kurven til vildanden.

Gregers.

Det kunde De, ja; og De var jo også nærmest til det.

Hedvig.

Ja; for det er min vildand.

Gregers.

Ja, det er jo det.

Hedvig.

Jaha; jeg ejer den. Men far og bedstefar får lånt den så tidt de vil.

Gregers.

Så; hvad bruger de den da til?

Hedvig.

Å, de steller med den og bygger for den, og sådant noget.

Gregers.

Kan tænke det; for vildanden er vel den aller fornemste der inde.

Hedvig.

Ja det er hun da; for det er jo en rigtig, vild fugl. Og så er det så synd i hende; hun har ingen at holde sig til, hun, stakker.

Gregers.

Har ingen familje ligesom kaninerne. —

Hedvig.

Nej. Honsene har jo også så mange, som de har været kyllinger sammen med; men hun er kommen så rent bort fra alle sine, hun. Og så er det jo alt det svært forunderlige ved vildanden. Der er ingen, som kender hende; og ingen, som ved, hvor hun er fra heller.

Gregers.

Og så har hun været på havsens bund.

Hedvig

(ser flygtig hen på ham, undertrykker et smil og spør):

Hvorfor siger De havsens bund?

Gregers.

Hvad skulde jeg ellers sige?

Hedvig.

De kunde sige havets bund — eller havbunden.

Gregers.

Å, kan jeg ikke lige så godt sige havsens bund?

Hedvig.

Jo; men for mig høres det så underligt, når andre mennesker siger havsens bund.

Gregers.

Hvorfor det da? Sig mig hvorfor.

Hedvig.

Nej, jeg vil ikke; for det er noget så dumt.

Gregers.

Å nej visst ikke. Sig mig nu, hvorfor De smilte.

Hedvig.

Det er fordi, at altid, når jeg sådan med én gang — i en fart — kommer til at huske på det der inde, så synes jeg altid, at hele rummet og alt sammen heder «havsens bund». — Men det er jo så dumt.

Gregers.

Det skal De slet ikke sige.

Hedvig.

Jo, for det er jo bare et loft.

Gregers

(ser fast på hende).

Er De så viss på det?

Hedvig

(forbauset).

At det er et loft!

Gregers.

Ja, ved De det så sikkert?

Hedvig

(tier og ser på ham med åben mund).

(Gina kommer med dækketøj fra køkkenet.)

Gregers

(rejser sig).

Jeg er nok kommet for tidlig over Dem.

Gina.

Ået steds må De jo være; og nu er det snart færdig også. Ryd af bordet, Hedvig.

(Hedvig ryder op; hun og Gina dækker under det følgende. Gregers sætter sig i lænestolen og blader i et album.)

Gregers.

Jeg hører, De kan retouchere, fru Ekdal.

Gina

(med et sideblik).

Jaha, jeg kan det.

Gregers.

Det traf sig da rigtig heldigt.

Gina.

Hvorledes heldig?

Gregers.

Siden Ekdal blev fotograf, mener jeg.

Hedvig.

Mor kan også fotografere.

Gina.

Å ja, jeg har nok fåt lære mig til den kunsten.

Gregers.

Så er det kanske Dem, som driver forretningen?

Gina.

Ja, når ikke Ekdal har tid selv, så —

Gregers.

Han er sagtens så opta't af sin gamle far, han, kan jeg tænke.

Gina.

Ja, og så er det da ikke noget for en slig mand, som Ekdal, at gå her og ta' potrætter af kreti og preti.

Gregers.

Det synes jeg også; men når han nu engang er slåt ind på den vejen, så —

Gina.

Herr Werle kan da vel tænke sig det, at Ekdal ikke er som en af de almindelige fotograferne.

Gregers.

Nå så alligevel! Men —?

(Et skud fyres af inde på loftet.)

Gregers
(farer op).

Hvad er det!

Gina.

Uf, nu skyder de igen!

Gregers.

Skyder de også?

Hedvig.

De går på jagt.

Gregers.

Hvad for noget! (henne ved loftsdøren.) Går du på jagt, Hjalmar?

Hjalmar
(indenfor garnet).

Er du kommen? Det vidste jeg ikke af; jeg var så opta't —. (til Hedvig.) Og du, som ikke siger os til!

(kommer ind i atelieret.)

Gregers.

Går du og skyder inde på loftet?

Hjalmar
(viser en dobbeltløbet pistol).

Å, det er bare med denne her.

Gina.

Ja, du og gamle-far kommer nok engang til at gøre en ulykke med den pigstolen.

Hjalmar
(ærgerlig).

Jeg tror, jeg har sagt, at et sådant skydevåben heder en pistol.

Gina.

Å, det er da ikke stort bedre, det, synes jeg.

Gregers.

Så du er altså ble't jæger, du også, Hjalmar?

Hjalmar.

Bare lidt kaninjagt en gang imellem. Det er mest for fars skyld, kan du skønne.

Gina.

Mandfolk er nu så underlige, de; de skal altid ha' noget at dividere sig med.

Hjalmar
(arrig).

Ja rigtig, ja; vi skal altid ha' noget at divertere os med.

Gina.

Ja det er jo akkurat det jeg siger.

Hjalmar.

Nå; hm! (til Gregers.) Jo, ser du, og så træffer det sig så heldigt, at loftet ligger slig til, at ingen kan høre det, når vi skyder. (lægger pistolen på den øverste reolhylde.) Ikke rør pistolen, Hedvig! Det ene løbet er ladt; husk på det.

Gregers
(ser ind gennem garnet).

Jagtgevær har du også, ser jeg.

Hjalmar.

Det er fars gamle gevær. Det kan ikke skydes med længer; for der er noget galt fat med låsen. Men det er ganske morsomt at ha' det alligevel; for vi kan ta' det fra hinanden og gøre det rent en gang imellem og smøre det med benfedt og skrue det sammen igen —. Ja, det er jo mest far, som pusler med sligt noget.

Hedvig
(henne ved Gregers).

Nu kan De da rigtig se vildanden.

Gregers.

Jeg står just og ser på den. Hun hænger lidt med den ene vingen, synes jeg.

Hjalmar.

Nå, det er da ikke så underligt; hun har jo været skamskudt.

Gregers.

Og så slæber hun lidt på foden. Eller er det ikke så?

Hjalmar.

Kanske en bitte liden smule.

Hedvig.

Ja, for det var den foden, som hunden bed hende i.

Hjalmar.

Men hun har slet ingen lyde og mén for resten; og det er virkelig mærkværdigt for en, som har fåt en ladning haggel i kroppen og som har været mellem hundetænder —

Gregers
(med et øjekast til Hedvig).

— og som har været på havsens bund — så længe.

Hedvig
(smiler).

Ja.

Gina
(steller ved bordet).

Den velsignede vildanden, ja. Den gøres der da krusifikser nok for.

Hjalmar.

Hm; — er det snart dækket kanske?

Gina.

Ja straks på timen. Hedvig, nu må du komme og hjælpe mig.

(Gina og Hedvig går ud i kokkenet.)

Hjalmar
(halv højt).

Jeg tror ikke, det er værdt, du står der og ser på far; han liker det ikke.

Gregers.
(går fra loftsdøren).

Hjalmar.
Og så er det bedst jeg stænger, før de andre kommer ind. (skræmmer med hænderne.) Hysch — hysch; vil I væk med jer! (i det han hejser forhænget op og trækker døren sammen.) Disse her remedierne er min egen opfindelse. Det er virkelig ganske morsomt at ha' sligt noget at stelle med og gøre i stand, når det går i stykker. Og så er det desuden aldeles nødvendigt, ser du; for Gina vil ikke gerne ha' kaniner og høns ind i atelieret.

Gregers.
Nej, nej; og det er kanske din kone, som står for styret her?

Hjalmar.
Jeg overlader hende i almindelighed de løbende forretninger; for så kan jeg imens ty ind i dagligstuen og tænke over de ting, som vigtigere er.

Gregers.
Hvad er det egentlig for ting, du Hjalmar?

Hjalmar.
Jeg undrer mig over, at du ikke har spurgt om det før. Eller kanske du ikke har hørt tale om opfindelsen?

Gregers.

Opfindelsen? Nej.

Hjalmar.

Så? Du har ikke det? Å nej, der oppe i skogtrakterne og ødemarkerne —

Gregers.

Du har altså gjort en opfindelse!

Hjalmar.

Ikke ganske gjort den endnu; men jeg holder på med det. Du kan jo nok tænke dig, at da jeg beslutted at offre mig for fotografien, så var det ikke for at gå her og ta' portrætter af alskens hverdagsmennesker.

Gregers.

Nej, nej, det sa' også din kone nu nylig.

Hjalmar.

Jeg svor, at skulde jeg vie mine kræfter til den håndtering, så skulde jeg også hæve den så højt, at den blev både til en kunst og til en videnskab. Og så beslutted jeg at gøre den mærkelige opfindelsen.

Gregers.

Og hvad består så den opfindelsen i? Hvad går den ud på?

Hjalmar.

Ja, kære, du må ikke spørge således om enkeltheder endnu. Det tar tid, ser du. Og så skal du ikke tro det er forfængelighed, som driver mig. Jeg arbejder visselig ikke for min egen skyld. Å nej, det er livsopgaven, som står for mig nat og dag.

Gregers.

Hvilken livsopgave da?

Hjalmar.

Glemmer du gubben med sølvhåret?

Gregers.

Din stakkers far; ja, men hvad kan du egentlig gøre for ham?

Hjalmar.

Jeg kan opvække hans selvfølelse fra de døde, i det jeg hæver det ekdalske navn til ære og værdighed igen.

Gregers.

Det er altså din livsopgave.

Hjalmar.

Ja. Jeg vil redde den skibbrudne mand. For skibbrud led han allerede da uvejret brød løs over ham. Da disse forfærdelige undersøgelserne stod på, var han ikke længer sig selv.

Pistolen der henne, du, — den, som vi bruger til at skyde kaniner med, — den har spillet en rolle i den ekdalske slægts tragedie.

Gregers.

Pistolen! Så?

Hjalmar.

Da dommen var afsagt og han skulde sættes fast, — da havde han pistolen i sin hånd —

Gregers.

Havde han —!

Hjalmar.

Ja; men han turde ikke. Han var fejg. Så forkommet, så ruineret på sjælen var han ble't allerede dengang. Å, kan du begribe det? Han, en militær, han, som havde skudt ni bjørne, og som stammed ned fra to oberstløjtnanter, — ja, fra den ene efter den anden, naturligvis —. Kan du begribe det, Gregers?

Gregers.

Ja, jeg begriber det godt.

Hjalmar.

Jeg ikke. Og så greb pistolen atter ind i vor slægts historie. Da han havde fåt den grå klædning på og sad under lås og lukke, — å, det var forfærdelige tider for mig, kan du tro.

Jeg havde rullegardinerne nede for begge mine vinduer. Når jeg kikked ud, så jeg, at solen skinned som den plejer. Jeg begreb det ikke. Jeg så menneskene gå på gaden og le og snakke om ligegyldige ting. Jeg begreb det ikke. Jeg syntes, at hele tilværelsen måtte stå stille ligesom under en solformorkelse.

Gregers.

Slig følte jeg det også, da mor var død.

Hjalmar.

I en sådan stund havde Hjalmar Ekdal pistolen rettet mod sit eget bryst.

Gregers

Du tænkte også på at —!

Hjalmar.

Ja.

Gregers.

Men du skød ikke?

Hjalmar.

Nej. I det afgørende øjeblik vandt jeg sejr over mig selv. Jeg blev i live. Men du kan tro, der hører mod til at vælge *livet* under de vilkår.

Gregers.

Ja, det er som man tar det.

Hjalmar.

Jo, ubetinget, du. Men det var bedst så; for nu gør jeg snart opfindelsen; og da tror doktor Relling, ligesom jeg, at far kan få lov til at bære uniformen igen. Jeg vil fordre det som min eneste løn.

Gregers.

Så det er det med uniformen, som han —?

Hjalmar.

Ja, det er det, han mest higer og stunder efter. Du kan ikke forestille dig, hvorledes det skærer mig i hjertet for ham. Hver gang vi fejrer en liden familjefest — som Ginas og min bryllupsdag, eller hvad det nu kan være — da træder oldingen her ind iført sin løjtnantsuniform fra lykkens dage. Men banker det så bare på gangdøren, — for han tør jo ikke vise sig for fremmede, ved du, — da piler han ind i sit kammers igen, så fort som de gamle ben vil bære ham. Sligt er sønderslidende for et sønnehjerte at se på, du!

Gregers.

Hvad tid omtrent tror du den opfindelsen kan bli' færdig?

Hjalmar.

Nej, herre gud, du må ikke spørge mig om sådanne enkeltheder som tiden. En opfindelse,

det er noget, som en ikke helt og holdent er herre over selv. Det kommer for en stor del an på inspirationen, — på en indskydelse, — og det er næsten umulig på forhånd at beregne, hvad tid den indtræder.

Gregers.

Men fremad går det da vel?

Hjalmar.

Ja visst går det fremad. Jeg tumler hver eneste dag med opfindelsen; den fylder mig. Hver eftermiddag, når jeg har spist, lukker jeg mig inde i dagligstuen, hvor jeg kan gruble i ro. Men man må bare ikke jage på mig; for det nytter ikke til noget; det siger Relling også.

Gregers.

Og du synes ikke, at alle de anstalterne der inde på loftet dra'r dig bort og spreder dig for meget?

Hjalmar.

Nej, nej, nej; tvert imod. Du må ikke sige noget sådant. Jeg kan da ikke evig og altid gå her og hænge over de samme anstrængende tankerne. Jeg må ha' noget ved siden af, som kan fylde ventetiden ud. Inspirationen, indskydelsen, ser du, — når den kommer, så kommer den alligevel.

Gregers.

Min kære Hjalmar, jeg tror næsten, du har noget af vildanden i dig.

Hjalmar.

Af vildanden? Hvorledes det, mener du?

Gregers.

Du har dukket under og bidt dig fast i bundgræsset.

Hjalmar.

Sigter du kanske til det næsten dødbringende skud, som har rammet far i vingen — og mig også?

Gregers.

Ikke nærmest til det. Jeg vil ikke sige, at du er skamskudt; men du er kommet ud i en forgiftig sump, Hjalmar; du har fåt en snigende sot i kroppen, og så er du gåt tilbunds for at dø i mørke.

Hjalmar.

Jeg? Dø i mørke! Nej, ved du hvad, Gregers, du skal virkelig la' være med slig snak.

Gregers.

Vær bare rolig; jeg skal nok se at få dig op igen. For jeg har også fåt en livsopgave nu, ser du; jeg fik den igår.

Hjalmar.

Ja det kan gerne være; men du skal bare

la' mig bli udenfor. Jeg kan forsikkre dig, at — fraregnet min let forklarlige melankoli naturligvis — så befinder jeg mig så vel, som noget menneske kan ønske det.

Gregers.

At du det gør, det kommer også af forgiften.

Hjalmar.

Nej, kære snille Gregers, snak nu ikke mere om sot og forgift; jeg er slet ikke vant til den slags samtaler; i mit hus snakker man aldrig til mig om uhyggelige ting.

Gregers.

Nej, det skal du nok få mig til at tro.

Hjalmar.

Nej, for jeg har ikke godt af det. Og her er ingen sumpluft, som du udtrykker dig. I den fattige fotografs hjem er taget lavt, det ved jeg nok, — og mine kår er ringe. Men jeg er en opfinder, du, — og jeg er familjeforsørger tillige. Det bærer mig oppe over de små vilkår. — Ah, der kommer de med frokosten!

(Gina og Hedvig bringer ølflasker, brændevinskaraffel, glasse og andet tilbehør. I det samme kommer Relling og Molvik ind fra gangen; de er begge uden hat og overtøj; Molvik er sortklædt.)

Gina

(sætter sagerne på bordet).

Nå, de to kommer da rigtig til rette tid.

Relling.

Molvik bildte sig ind, at han kunde lugte sildesalat, og så var han ikke til at holde. — Godmorgen for anden gang, Ekdal.

Hjalmar.

Gregers, må jeg forestille dig kandidat Molvik; doktor —, ja, Relling kender du jo?

Gregers.

Ja, så løselig.

Relling.

Å, det er herr Werle junior. Ja, vi to har været i totterne på hinanden oppe på Højdalsværket. De er nok netop flyttet ind?

Gregers.

Jeg flytted ind nu imorges.

Relling.

Og nedenunder bor Molvik og jeg, så De har ikke langt til doktor og prest, om De skulde få brug for slige nogen.

Gregers.

Tak, det kunde nok hænde; for igår var vi tretten til bords.

Hjalmar.

Å, kom nu ikke ind på det uhyggelige igen!

Relling.

Du kan ta' det med ro, Ekdal; for dig træffer det s'gu ikke.

Hjalmar.

Det vil jeg ønske for min familjes skyld. Men la' os nu sætte os og spise og drikke og være glade.

Gregers.

Skal vi ikke vente på din far?

Hjalmar.

Nej, han vil ha' sit ind til sig siden. Kom så!

(Herrerne sætter sig til frokostbordet, spiser og drikker. Gina og Hedvig går ud og ind og varter op.)

Relling.

Igår var Molvik stygt på støvlerne, fru Ekdal.

Gina.

Så? Igår igen?

Relling.

Hørte De ham ikke, da jeg kom hjem med ham inat?

Gina.

Nej, jeg kan ikke sige det.

Relling.

Det var bra'; for inat var Molvik fæl.

Gina.

Er det sandt, Molvik?

Molvik.

La' os slå en streg over nattens hændelser. Sligt afhænger jo ikke af mit bedre jeg.

Relling
(til Gregers).

Det kommer over ham som en indskydelse; og så må jeg ud med ham på rangel. For kandidat Molvik er dæmonisk, ser De.

Gregers.

Dæmonisk?

Relling.

Molvik er dæmonisk, ja.

Gregers.

Hm.

Relling.

Og dæmoniske naturer er ikke skabt til at gå lige på benene gennem verden; de må ud på afveje en gang iblandt. — Nå, og De holder altså ud der oppe på det fæle svarte værket endnu?

Gregers.

Jeg har holdt ud indtil nu.

Relling.

Og fik De så inkasseret den fordringen, De gik omkring med?

Gregers.

Fordringen? (forstår ham.) Nå så.

Hjalmar.

Har du inkasseret fordringer, Gregers?

Gregers.

Å snak.

Relling.

Jo såmænd har han så; han gik omkring i alle husmandshytterne og præsenterte noget, som han kaldte »den ideale fordring«.

Gregers.

Jeg var ung dengang.

Relling.

De har ret i det; De var svært ung. Og den ideale fordringen — den fik De da aldrig honoreret så længe jeg var der oppe.

Gregers.

Ikke siden heller.

Relling.

Nå, så er De vel ble't så klog at slå lidt af på beløbet da, kan jeg tænke.

Gregers.

Aldrig når jeg står foran et ægte, virkeligt menneske.

Hjalmar.

Nej, det synes jeg jo er ganske rimeligt. — Lidt smør, Gina.

Relling.

Og så et stykke flæsk til Molvik.

Molvik.

Uh, ikke flæsk!

(Det banker på loftsdøren.)

Hjalmar.

Luk op, Hedvig; far vil ud.

(Hedvig går hen og åbner på klem; gamle Ekdal kommer ind med et friskt kaninskind; hun lukker efter ham.)

Ekdal.

God morgen, mine herrer! Har havt god jagt idag. Har skudt en stor en.

Hjalmar.

Og så har du flådd den før jeg kom —!

Ekdal.

Har saltet den også. Det er godt, mørt kød, det kaninkødet; og så er det sødt; smager som sukker. God appetit, mine herrer!

(går ind i sit værelse.)

Molvik

(rejser sig).

Undskyld —; jeg kan ikke —; jeg må ned som snarest —

Relling.

Drik sodavand, menneske!

Molvik
(skynder sig).

Uh — uh!
(ud gennem gangdøren.)

Relling
(til Hjalmar).

Lad os tømme en dram for den gamle jægersmand.

Hjalmar
(klinker med ham).

For idrætsmanden på gravens bred, ja.

Relling.

For den gråhærdede —. (drikker.) Ja, sig mig, — er det gråt hår, han har, eller er det hvidt?

Hjalmar.

Det er visst så midt imellem; for resten har han nok ikke ret mange hårstrå igen på sin isse.

Relling.

Nå, med forlorent kommer man også igennem verden. Ja, du er da i grunden en lykkelig mand, du Ekdal; du har denne vakkre livsopgaven at stræve for —

Hjalmar.

Og jeg stræver også, kan du tro.

Relling.

Og så har du din flinke kone, som lunter så lunt ud og ind på filtsko og vagger i hofterne og hygger og steller for dig.

Hjalmar.

Ja, Gina — (nikker til hende.) du er en bra' ledsagerinde, at ha' med på livsvejen, du.

Gina.

Å sid nu ikke der og ressensér om mig.

Relling.

Og så din Hedvig, du Ekdal?

Hjalmar
(bevæget).

Barnet, ja! Barnet først og fremst. Hedvig, kom hid til mig. (stryger hende over håret.) Hvad er det for en dag imorgen, du?

Hedvig
(rusker i ham).

Å nej, du skal ikke sige noget, far!

Hjalmar.

Det stinger mig som en kniv igennem hjertet, når jeg tænker på, at det skal bli' så ringe; bare en liden festlig tilstelning inde på loftet —

Hedvig.

Å men det blir just dejligt, det!

Relling.

Og vent så bare til den mærkelige opfindelsen kommer til verden, Hedvig!

Hjalmar.

Ja da — da skal du se! Hedvig, jeg har besluttet at sikkre din fremtid. Du skal få det godt så længe du lever. Jeg vil forlange noget for dig, et eller andet. Det skal være den fattige opfinders eneste løn.

Hedvig
(hvisker med armen om hans hals).

Å du snille, snille far!

Relling
(til Gregers).

Nå, synes De ikke ganske bra' om det, til en forandring, at sidde ved et godt besat bord i en lykkelig familjekreds?

Hjalmar.

Ja, disse timer ved bordet sætter jeg virkelig pris på.

Gregers.

Jeg, for min del, trives ikke i sumpluft.

Relling.

Sumpluft?

Hjalmar.

Å kom nu ikke med den snak igen!

Gina.

Her er, ved gud, ingen sumplugt, herr Werle; for jeg lufter såmænd ud hver evige dag.

Gregers
(går fra bordet).

Den stank, jeg mener, den lufter De visst ikke ud.

Hjalmar.

Stank!

Gina.

Ja, hvad synes du, Ekdal!

Relling.

Om forladelse, — det skulde vel ikke være Dem selv, som bringer stanken med der oppe fra gruberne?

Gregers.

Det kunde ligne Dem at kalde for stank, hvad jeg bringer ind i huset.

Relling
(går hen til ham).

Hør, herr Werle junior, jeg har Dem stærkt mistænkt for, at De går med «den ideale fordring» uforkortet i baglommen endnu.

Gregers.

I brystet går jeg med den.

Relling.

Ja, hvor fanden De så har den, så vil jeg ikke rå' Dem til at spille inkassator her, så længe jeg er inde.

Gregers.

Og hvis jeg gør det alligevel?

Relling.

Så kommer De på hodet ned over trapperne; nu ved De det.

Hjalmar

(rejser sig).

Nej men, Relling!

Gregers.

Ja, kast De mig bare ud —.

Gina

(går imellem dem).

Det får De ikke lov til, Relling. Men det må jeg sige Dem, herr Werle, at De, som gjorde alt det fæle inde i kakkelovnen Deres, De skulde ikke komme til mig og snakke om stank.

(Det banker på gangdøren.)

Hedvig.

Mor, der er nogen, som banker.

Hjalmar.

Se så; nu skal vi ha' det rend også!

Gina.

La' bare mig —. (går hen og åbner døren, studser, farer sammen og viger tilbage.) Åh! Uf da!

(Grosserer Werle, i pelsfrakke, træder et skridt indenfor.)

Werle.

Be'r undskylde; men min søn skal nok bo her i huset.

Gina
(svælger vejret).

Ja.

Hjalmar
(går nærmere).

Vil ikke herr grossereren være så artig —?

Werle.

Tak; jeg ønsker blot at tale med min søn.

Gregers.

Ja, hvad godt? Her står jeg.

Werle.

Jeg ønsker at tale med dig i dit værelse.

Gregers.

I mit værelse — nå —
(vil gå.)

Gina.

Nej, der er, ved gud, ikke i den stand at —

Werle.

Nå, så ude på gangen da; jeg ønsker en samtale under fire øjne.

Hjalmar.

Det kan ske her, herr grosserer. Kom ind i dagligstuen, Relling.

(Hjalmar og Relling går ind til højre, Gina tar Hedvig med sig ud i køkkenet.)

Gregers

(efter et kort ophold).

Ja, nu er vi altså under fire øjne.

Werle.

Du lod falde nogen yttringer igår aftes —. Og såsom du nu har lejet dig ind hos Ekdals, så må jeg næsten formode, at du har et eller andet i sinde imod mig.

Gregers.

Jeg har i sinde at åbne Hjalmar Ekdals øjne. Han skal se sin stilling, som den er; — det er det hele.

Werle.

Er det den livsopgaven, du talte om igår?

Gregers.

Ja. Du har ikke levnet mig nogen anden.

Werle.

Er det da mig, som har forkvaklet dit sind, Gregers.

Gregers.

Du har forkvaklet hele mit liv. Jeg tænker ikke på alt det med mor —. Men det er dig, jeg kan takke for, at jeg går og jages og nages under en skyldbetynget samvittighed.

Werle.

Aha, det er samvittigheden, som det er galt fat med.

Gregers.

Jeg skulde ha' trådt op imod dig dengang, der blev stillet snarer for løjtnant Ekdal. Jeg skulde ha' advaret ham; for jeg aned nok, hvor det vilde bære hen.

Werle.

Ja, da burde du sandelig ha' talt.

Gregers.

Jeg voved mig ikke til det; så fejg og forskræmt var jeg. Jeg var så usigelig ræd for dig — både dengang og længe bagefter.

Werle.

Den rædsel er gåt over nu, lader det til.

Gregers.

Det er den heldigvis. Hvad der er forbrudt imod gamle Ekdal, både af mig og af — andre, det kan aldrig bødes på; men Hjalmar kan jeg

fri ud af al den løgn og fortielse, som han her holder på at gå til grunde i.

Werle.

Tror du, at du vilde gøre en god gerning med det?

Gregers.

Det tror jeg da så trøstig.

Werle.

Du mener kanske, at fotograf Ekdal er den mand, at han vilde takke dig til for en slig venskabstjeneste?

Gregers.

Ja! Den mand er han.

Werle.

Hm, — vi får se.

Gregers.

Og desuden — skal jeg bli' ved at leve længer, så må jeg se at finde helsebod for min syge samvittighed.

Werle.

Den blir aldrig frisk. Din samvittighed har været sygelig lige fra barneårene. Det er en arvelod fra din mor, Gregers; — den eneste arv, hun efterlod dig.

Gregers
(med et hånsk halvsmil

Har du endnu ikke kunnet fordøje den tort, at du regned galt, da du trode, du skulde få formue med hende?

Werle.

Lad os ikke komme ind på uvedkommende ting. — Holder du altså fast ved det forsæt, at lede fotograf Ekdal ind på et spor, som du formoder er det rigtige?

Gregers.

Ja: det forsæt holder jeg fast ved.

Werle.

Nå, så kunde jeg jo ha' sparet min gang her op. For da nytter det vel ikke at spørge dig, om du vil flytte hjem til mig igen?

Gregers.

Nej.

Werle.

Og ind i firmaet går du vel ikke heller?

Gregers.

Nej.

Werle.

Godt. Men da jeg nu agter at indgå nyt ægteskab, så vil boet bli' skiftet imellem os.

Gregers
(hurtigt).

Nej; det ønsker jeg ikke.

Werle.

Du ønsker det ikke?

Gregers.

Nej, jeg tør ikke det for min samvittigheds skyld.

Werle
(lidt efter).

Rejser du op til værket igen?

Gregers.

Nej; jeg betragter mig som udtrådt af din tjeneste.

Werle.

Men hvad vil du da slå ind på?

Gregers.

Bare løse min livsopgave; ikke noget andet.

Werle.

Nå, men siden da? Hvad vil du så leve af?

Gregers.

Jeg har lagt lidt op af min løn.

Werle.

Ja hvor længe vil det forslå!

Gregers.

Jeg tænker, det forslår min tid ud.

Werle.

Hvad skal det sige?

Gregers.

Nu svarer jeg ikke på mere.

Werle.

Farvel da, Gregers.

Gregers.

Farvel.

(Grosserer Werle går.)

Hjalmar
(kikker ind).

Nu gik han jo?

Gregers.

Ja.

(Hjalmar og Relling kommer ind. Gina og Hedvig kommer også, fra køkkenet.)

Relling.

Den frokosten, den gik da i vasken.

Gregers.

Tag på dig, Hjalmar; du må gå en lang tur med mig.

Hjalmar.

Ja gerne det. Hvad var det, din far vilde? Var det noget om mig?

Gregers.

Kom bare. Vi må snakke lidt sammen. Jeg går ind og trækker frakken på.

(ud gennem gangdøren.)

Gina.

Du skulde ikke gå ud med ham, Ekdal.

Relling.

Nej gør ikke det, du; bliv hvor du er.

Hjalmar

(tar sin hat og yderfrakke).

Hvad for noget! Når en ungdomsven føler det behov at åbne sig for mig i enrum —!

Relling.

Men, for fanden, — skønner du da ikke, at fyren er gal, forrykt, forstyrret!

Gina.

Ja, der kan du bare høre. Hans mor havde også slige fysiske raptusser iblandt.

Hjalmar.

Desto mere trænger han til en vens årvågne øje. (til Gina.) Lad endelig middagsmaden være færdig i god betids. Farvel så længe.

(går ud gennem gangdøren.)

Relling.

Det er da også en ulykke, at ikke det menneske gik til helvede ned i en af Højdalsgruberne.

Gina.

Joss', — hvorfor siger De det da?

Relling
(mumler).

Å jo, for jeg har nu så mine funderinger.

Gina.

Tror De, at unge Werle er rigtig gal?

Relling.

Nej desværre; han er ikke galere end folk plejer være. Men en sygdom har han rigtignok i kroppen.

Gina.

Hvad er det for noget, som fejler ham da?

Relling.

Jo, det skal jeg sige Dem, fru Ekdal. Han lider af en akut retskaffenhedsfeber.

Gina.

Retskaffenhedsfeber?

Hedvig.

Er det en slags sygdom, det?

Relling.

Jaha; det er en national sygdom; men den optræder kun sporadisk. (nikker til Gina.) Tak for maden!

(han går ud gennem gangdøren.)

Gina

(driver i uro hen over gulvet):

Uf, den Gregers Werle, — det har altid vær't en fæl fisk.

Hedvig

(står ved bordet og ser forskende på hende).

Dette her synes jeg er underligt.

FJERDE AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Der har nylig været fotograferet; et apparat med klæde over, et stativ, et par stole, en konsol og deslige står fremme på gulvet. Eftermiddagsbelysning; solen er ved at gå bort; noget senere begynder det at morkne.)

(Gina står i den åbne gangdør med en liden kasse og en våd glasplade i hånden og taler med nogen udenfor.)

Gina.

Ja, ganske bestemt. Når jeg lover noget, så holder jeg det også. På mandag skal det første dusinet være færdig. — Farvel, farvel!

(Man hører nogen gå ned af trapperne. Gina lukker døren, stikker pladen ind i kassen og sætter denne ind i det tildækkede apparat.)

Hedvig

(kommer ind fra køkkenet).

Gik de nu?

Gina

(rydder op).

Ja, gud ske lov, nu blev jeg da endelig af med dem.

Hedvig.

Men kan du skønne, at ikke far er kommet hjem endnu?

Gina.

Er du viss på, at han ikke er nede hos Relling?

Hedvig.

Nej, der er han ikke; jeg fløj ned køkkenvejen og spurte nu nylig.

Gina.

Og så står vel maden og blir kold for ham også.

Hedvig.

Ja tænk, — far, som altid passer så rigtig på at komme hjem til middag!

Gina.

Å, nu kommer han snart, skal du se.

Hedvig.

Ja gid han bare vilde komme; for jeg synes, her er ble't så underligt.

Gina
(råber).

Der er han!

(Hjalmar Ekdal kommer ind gennem gangdøren.)

Hedvig
(imod ham).

Far! Å nej, slig, som vi har ventet på dig!

Gina
(skotter hen).

Du blev da svært længe borte, Ekdal.

Hjalmar
(uden at se på hende).

Jeg blev noget længe, ja.

(Han trækker yderfrakken af; Gina og Hedvig vil hjælpe ham; han afværger det.)

Gina.

Har du kanske spist med Werle?

Hjalmar
(hænger frakken op).

Nej.

Gina
(går mod køkkendøren).

Så skal jeg sætte maden ind til dig.

Hjalmar.

Nej; lad maden være. Jeg spiser ikke nu.

Hedvig
(går nærmere).

Er det ikke bra' med dig, far?

Hjalmar.

Bra'? Å jo, så tålelig. Vi gik en anstrængende tur sammen, Gregers og jeg.

Gina.

Det skulde du ikke gøre, Ekdal; for det er du ikke vant til.

Hjalmar.

Hm; der er mangt og meget, som en mand får vænne sig til i denne verden. (driver lidt omkring.) Har her været nogen, mens jeg var ude?

Gina.

Ikke andre end de to kæresterne.

Hjalmar.

Ingen nye bestillinger?

Gina.

Nej, idag ikke.

Hedvig.

Du skal se, der kommer nok nogen imorgen, far.

Hjalmar.

Gid det var så vel; for imorgen tænker jeg at ta' fat med hele mit alvor.

Hedvig.

Imorgen! Nej men husker du da ikke, hvad det er for en dag imorgen?

Hjalmar.

Nå, det er jo sandt —. Ja, så iovermorgen da. Herefter vil jeg gøre al ting selv; jeg vil være ganske alene om hele arbejdet.

Gina.

Nej men hvad skal da det være til, Ekdal? Det er jo bare at gøre dig livet surt. Jeg passer

nok fotograferingen, jeg; og så blir du ved at stelle med opfindelsen.

Hedvig.

Og så med vildanden, far, — og med alle hønsene og kaninerne og —!

Hjalmar.

Snak ikke til mig om det tøjeri! Fra imorgen af sætter jeg aldrig mere min fod der inde på loftet.

Hedvig.

Ja men, far, du lovte mig jo, at imorgen skulde der bli' tilstelning —

Hjalmar.

Hm, det er sandt. Nå, så fra iovermorgen da. Den fordømte vildanden skulde jeg helst ha' lyst til at vri' halsen om på!

Hedvig

(skriger).

Vildanden!

Gina.

Nu har jeg da aldrig hørt sligt!

Hedvig

(rusker i ham).

Nej men, far, — det er jo min vildand!

Hjalmar.

Derfor gør jeg det heller ikke. Jeg har ikke

hjerte til det, — ikke hjerte til det for din skyld, Hedvig. Men jeg føler så inderlig dybt, at jeg burde gøre det. Jeg burde ikke tåle under mit tag en skabning, som har været i de hænder.

Gina.

Men, herre gud, fordi om gamlefar har fåt den af denne her sjofle Pettersen, så —

Hjalmar
(driver omkring).

Der er visse krav —. Hvad skal jeg kalde de krav? Lad mig sige — ideale krav, — visse fordringer, som en mand ikke kan sætte til side, uden at han tar skade på sin sjæl.

Hedvig
(går efter ham).

Men tænk, vildanden, — den stakkers vildanden!

Hjalmar
(standser).

Du hører jo, jeg skåner den — for din skyld. Der skal ikke krummes et hår på —; nå, som sagt, jeg skåner den. For der er jo også større opgaver, end som så, at ta' fat på. Men nu skulde du gå ud lidt, som du plejer, Hedvig; nu er det så passelig skummert for dig.

Hedvig.

Nej, jeg bryr mig ikke om at gå ud nu.

Hjalmar.

Jo, gør det; jeg synes, du myser så med øjnene; du har ikke godt af alle disse dampene her inde. Her er dump luft under dette tag.

Hedvig.

Ja, ja da, så løber jeg ned køkkentrappen og går indover en liden stund. Kåben og hatten —? Å, det ligger inde hos mig selv. Far, — du må da endelig ikke gøre vildanden noget ondt, mens jeg er ude.

Hjalmar.

Ikke en fjær skal der ribbes af dens hode. (trykker hende til sig.) Du og jeg, Hedvig, — vi to —! Nå, gå bare, du.

(Hedvig nikker til forældrene og går ud gennem køkkenet.)

Hjalmar
(går omkring uden at se op).

Gina.

Gina.

Ja?

Hjalmar.

Fra imorgen af — eller, lad os sige fra iovermorgen af — kunde jeg ha' lyst til at føre husholdningsbogen selv.

Gina.

Vil du nu føre husholdningsbogen også?

Hjalmar.

Ja, eller ta' rede på indkomsterne i al fald.

Gina.

Å gud hjælpe os, det er nok snart bestilt.

Hjalmar.

En skulde ikke tro det; for jeg synes, du får pengene til at strække så mærkværdig langt. (standser og ser på hende.) Hvorledes går det til?

Gina.

Det er fordi jeg og Hedvig behøver så lidet.

Hjalmar.

Er det sandt, at far blir så rundelig betalt for den arkskrivningen hos grosserer Werle?

Gina.

Jeg ved ikke, om det er så rundelig. Jeg kender ikke prisen på sligt noget.

Hjalmar.

Nå, hvad får han da så omtrent? Lad mig høre!

Gina.

Det er så forskelligt; det blir vel omtrent det, han koster os, og så en liden lommeskilling.

Hjalmar.

Det han koster os! Og det har du ikke sagt mig før!

Gina.

Nej, det kunde jeg da ikke; du var jo så glad, fordi du trodde, at han fik altingen af dig.

Hjalmar.

Og så får han det fra grosserer Werle!

Gina.

Å ja, grossereren har da nok at ta' af, han.

Hjalmar.

Lad mig få lampen tændt!

Gina
(tænder).

Og så kan vi jo ikke vide, om det er grossereren selv; det kan jo godt være Gråberg —

Hjalmar.

Hvorfor kommer du med den udflugten om Gråberg?

Gina.

Nej jeg ved ikke; jeg tænkte bare —

Hjalmar.

Hm!

Gina.

Det var jo ikke mig, som skaffed gamlefar det skriveriet. Det var jo Berta, den tid hun kom i huset.

Hjalmar.

Jeg synes, du skælver så i stemmen.

Gina

(sætter skærmen på).

Gør jeg?

Hjalmar.

Og så ryster du på hænderne. Eller er det ikke så?

Gina

(fast).

Sig det bent ud, Ekdal. Hvad er det for noget, han har gåt og snakket om mig?

Hjalmar.

Er det sandt, — kan det være sandt, at — at der var et slags forhold mellem dig og grosserer Werle, den gang du tjente der i huset?

Gina.

Det er ikke sandt. Ikke dengangen, ikke. Grossereren la' sig efter mig; det gjorde han. Og fruen trodde, der var noget i det; og så gjorde hun hokkuspokkus og hurlomhej, og hun både slog mig og hun drog mig; det gjorde hun; — og så gik jeg af tjenesten.

Hjalmar.

Men siden altså!

Gina.

Ja, så kom jeg jo hjem. Og mor — hun var ikke så real, som du tænkte, Ekdal; og hun gik der og snakked for mig både om det ene og det andre; for grossereren var jo ble't enkemand da.

Hjalmar.

Nå, og så!

Gina.

Ja, det er vel bedst du får vide det. Han gav sig ikke, før han fik sin vilje.

Hjalmar
(slår hænderne sammen).

Og det er mit barns mor! Hvor kunde du fortie sligt noget for mig!

Gina.

Ja, det var galt gjort af mig; jeg skulde visst ha' sagt dig det for længe siden.

Hjalmar.

Straks skulde du ha' sagt mig det; — så havde jeg da vidst, hvad du var for en.

Gina.

Men vilde du da ha' giftet dig med mig alligevel?

Hjalmar.

Hvor kan du tænke dig det!

Gina.

Nej; men derfor så turde jeg ikke sige dig noget dengangen. For jeg kom jo til at holde så svært af dig, som du ved. Og jeg kunde da ikke gøre mig selv rent ulykkelig —

Hjalmar
(går om).

Og det er min Hedvigs mor! Og så at vide, at alt, hvad jeg her ser for mine øjne — (sparker til en stol.) — hele mit hjem, — det skylder jeg en begunstiget forgænger! Å, denne forføreriske grosserer Werle!

Gina.

Angrer du på de fjorten—femten årene, som vi har levet sammen?

Hjalmar
(stiller sig foran hende).

Sig mig, om ikke du hver dag, hver time, har angret på den væv af fortielse, som du, ligesom en ædderkop, har spundet mig ind i? Svar mig på det! Har du virkelig ikke gåt her og våndet dig i anger og nag?

Gina.

Å snille Ekdal, jeg har havt så rundelig nok med at tænke på huset og alt det daglige bestyret —.

Hjalmar.

Du kaster altså aldrig et prøvende blik på din fortid!

Gina.

Nej jeg havde, ved gud, næsten glemt disse her gamle intrigerne, du.

Hjalmar.

Å denne sløve, følesløse ro! Den har for mig noget så oprørende ved sig. Tænk, — ikke angre engang!

Gina.

Men sig mig nu, Ekdal, — hvad havde der ble't af dig, hvis du ikke havde fåt en slig kone, som jeg?

Hjalmar.

En slig —!

Gina.

Ja, for jeg har da altid været ligesom lidt mere kontant og suffisant end du. Nå, det forstår sig, jeg er jo også de par år ældre.

Hjalmar.

Hvad der var ble't af mig!

Gina.

For du var da på alskens gale veje, den tiden du traf mig først; det kan du vel ikke nægte for.

Hjalmar.

Så det kalder du gale veje? Å, du forstår ikke, hvorledes en mand har det, når han sørger og fortviler; — navnlig en mand med mit ildfulde gemyt.

Gina.

Nej, nej; kan så være, det. Og jeg regalerer jo slettes ikke på det heller; for du blev jo så inderlig bra' en mand, straks du havde fåt hus og hjem. — Og nu havde vi fåt det så hyggeligt og koseligt hos os; og nu skulde Hedvig og jeg også snart begynde at koste lidt på os både med mad og med klæ'r.

Hjalmar.

I fortielsens sump, ja.

Gina.

Uf, den vederstyggelige fyren, som skulde få sin passasje her i huset!

Hjalmar.

Også jeg syntes, at hjemmet var godt at være i. Det var en vildfarelse. Hvor henter jeg nu den fornødne spænstighed fra, til at føre opfindelsen over i virkelighedens verden? Kanske dør den med mig; og da er det din forgangenhed, Gina, som har dræbt den.

Gina
(nær ved at græde).

Nej, du må da ikke sige noget sligt noget,

Ekdal. Jeg, som alle mine dage bare vilde gøre altingen til det bedste for dig!

Hjalmar.

Jeg spør, — hvad blir der nu af familjeforsørgerens drøm? Når jeg lå der inde på sofaen og grubled over opfindelsen, da aned jeg nok, at den vilde sluge min sidste livskraft. Jeg følte jo nok, at den dag, da jeg havde fåt patentet i mine hænder, — den dag vilde bli min — afskedsdag. Og så var det min drøm, at da skulde du sidde igen som den hedengangne opfinders velhavende enke.

Gina

(tørrer tårerne af).

Nej, du må ikke snakke slig, Ekdal. Vor herre lad mig da aldrig leve den dag, da jeg skulde sidde som enke!

Hjalmar.

Å, det ene som det andet. Nu er jo alt forbi alligevel. Alt!

(Gregers Werle åbner varsomt gangdøren og ser ind.)

Gregers.

Tør jeg komme?

Hjalmar.

Ja; kom.

Gregers

(går frem med strålende, fornøjet ansigt og vil række dem hænderne).

Nå, I kære mennesker —! (ser afvekslende på dem og hvisker til Hjalmar). Altså ikke sket endnu?

Hjalmar

(lydeligt).

Det er sket.

Gregers.

Det er?

Hjalmar.

Jeg har levet den bittreste stund i mit liv.

Gregers.

Men også den mest løftede, tænker jeg.

Hjalmar.

Nå, foreløbig har vi det i al fald fra hånden.

Gina.

Gud forlade Dem, herr Werle.

Gregers

(i stor forundring).

Men jeg forstår ikke dette.

Hjalmar.

Hvad forstår du ikke?

Gregers.

Så stort et opgør, — et opgør, som en hel

ny livsførelse skal grundes på, — en livsførelse, et samliv, i sandhed og uden al fortielse —

Hjalmar.

Ja, jeg ved det nok; jeg ved det så godt.

Gregers.

Jeg havde ventet så visst, at når jeg kom ind af døren, så skulde der slå mig imøde et forklarelsens lys både fra mand og fra hustru. Og så ser jeg ikke andet for mig end dette dumpe, tunge, triste —

Gina.

Nå så.

(tar lampeskærmen af.)

Gregers.

De vil ikke forstå mig, fru Ekdal. Nej, nej; for Dem skal der vel tid til —. Men du selv da, Hjalmar? Du må da vel ha' ta't en højere indvielse af det store opgør.

Hjalmar.

Ja naturligvis har jeg det. Det vil sige, — sådan på en måde.

Gregers.

For der er da vel ikke noget i verden, som kan lignes med det, at ha' tilgivelse for en fejlende og løfte hende op til sig i kærlighed.

Hjalmar.

Tror du en mand så let forvinder den beske drik, jeg nys har tømt?

Gregers.

Nej, en almindelig mand; det kan så være. Men en mand som du —!

Hjalmar.

Ja, herre gud, jeg ved det nok. Men du må jage på mig, Gregers. Der skal tid til, ser du.

Gregers.

Du har meget af vildanden i dig, Hjalmar.

(Relling er kommen ind gennem gangdøren.)

Relling.

Se så; er nu den vildanden på færde igen?

Hjalmar.

Grosserer Werles vingeskudte jagtbytte, ja.

Relling.

Grosserer Werles —? Er det ham, I snakker om?

Hjalmar.

Om ham og — os andre.

Relling

(halvhøjt til Gregers).

Gid fanden havde Dem!

Hjalmar.

Hvad er det, du siger?

Relling.

Jeg yttrer et inderligt ønske om, at kvaksalveren vilde forføje sig på hjemvejen. Blir han her, så er han mand for at forkluddre jer begge to.

Gregers.

De to forkluddres ikke, herr Relling. Om Hjalmar vil jeg nu ikke tale. Ham kender vi. Men også hun har visselig på bunden af sit væsen noget troværdigt, noget vederhæftigt —

Gina
(grædefærdig).

Så skulde De bare lad't mig gå for den jeg var da.

Relling
(til Gregers).

Er det næsevist at spørge om, hvad det er, De egentlig vil her i huset?

Gregers.

Jeg vil grundlægge et sandt ægteskab.

Relling.

Så De synes ikke, Ekdals ægteskab er godt nok, som det er?

Gregers.

Det er visst et lige så godt ægteskab, som

så mange andre, desværre. Men et sandt ægteskab er det endnu ikke ble't.

Hjalmar.

Du har aldrig havt øje for det ideale krav, du Relling.

Relling.

Sludder, gutten min! — Med forlov, herr Werle; hvor mange — bare så på en slump — hvor mange sande ægteskaber har De set i Deres liv?

Gregers.

Jeg tror knapt, jeg har set et eneste et.

Relling.

Ikke jeg heller.

Gregers.

Men jeg har set så utallige ægteskaber af den modsatte slags. Og jeg har havt anledning til på nært hold at se, hvad et sligt ægteskab kan bryde ned i et menneskepar.

Hjalmar.

En mands hele moralske grundlag kan svigte under hans fødder; det er det forfærdelige.

Relling.

Ja, jeg har jo aldrig sådan egentlig været gift; så jeg tør ikke dømme om de ting. Men

det ved jeg da, at til et ægteskab hører barnet også. Og barnet skal I la' være i fred.

Hjalmar.

Å, — Hedvig! Min stakkers Hedvig!

Relling.

Ja, Hedvig får I værs'go' se at holde udenfor. I to er voksne mennesker; I får i guds navn kluddre og klusse med jeres forhold, hvis I har lyst til det. Men Hedvig skal I fare varsomt med, siger jeg; ellers kan I komme til at gøre en ulykke på hende.

Hjalmar.

En ulykke!

Relling.

Ja, eller hun kan komme til at gøre en ulykke på sig selv — og kanske på andre med.

Gina.

Men hvor kan De da vide sligt, Relling?

Hjalmar.

Der er da vel aldrig nogen nær fare for øjnene?

Relling.

Dette her har ikke noget med øjnene at skaffe. Men Hedvig er i en vanskelig alder. Hun kan finde på alt det, som galt er.

Gina.

Ja tænk, — det gør hun også! Hun er begyndt at hussere så stygt med varmen ude i kokkenet. Det kalder hun at lege ildebrand. Jeg er mangen gang ræd, hun skal sætte fyr på huset.

Relling.

Ser De bare; jeg vidste det nok.

Gregers
(til Relling).

Men hvorledes forklarer De sådant noget?

Relling
(mut).

Hun er i stemmeskiftningen, far.

Hjalmar.

Så længe barnet har mig —! Så længe mit hode er oven mulde —!

(Det banker på døren.)

Gina.

Hys, Ekdal; der er folk på gangen. (råber.) Vær så god!

(Fru Sørby, i ydertøj, kommer ind.)

Fru Sørby.

God aften!

Gina
(går imod hende).

Nej, er det dig, Berta!

Fru Sørby.

Ja såmænd er det mig. Men jeg kommer kanske til ulejlighed?

Hjalmar.

Nej bevar's; et sendebud fra det hus —

Fru Sørby
(til Gina).

Oprigtig talt havde jeg håbet, jeg ikke skulde træffe dine mandfolk hjemme på denne tid; og så løb jeg opom for at snakke lidt med dig og sige dig farvel.

Gina.

Så? Rejser du da?

Fru Sørby.

Ja, imorgen tidlig; — op til Højdal. Grossereren er rejst i eftermiddag. (henkastende til Gregers.) Kan hilse så meget fra ham.

Gina.

Nej tænk —!

Hjalmar.

Så grosserer Werle er rejst? Og nu rejser De efter ham?

Fru Sørby.

Ja hvad siger De til det, Ekdal?

Hjalmar.

Vogt Dem, siger jeg.

Gregers.

Jeg skal forklare dig det. Min far gifter sig med fru Sørby.

Hjalmar.

Gifter han sig med hende!

Gina.

Å nej, Berta; blev det da endelig!

Relling

(dirrer lidt i stemmen).

Dette her er da vel aldrig sandt?

Fru Sørby.

Jo, snille Relling, det er rigtignok sandt.

Relling.

Vil De gifte Dem nu igen?

Fru Sørby.

Ja, det blir nok til det. Werle har løst kongebrev, og så turer vi bryllupet i al stilhed oppe på værket.

Gregers.

Så får jeg vel ønske Dem til lykke da som en god stedsøn.

Fru Sørby.

Tak skal De ha', hvis De mener noget med det. Og jeg håber da det, at det skal bli' til lykke både for Werle og for mig.

Relling.

Det kan De trøstig håbe. Grosserer Werle drikker sig aldrig fuld, — så vidt jeg ved da; og han bruger visst ikke at skamslå sine koner heller, slig, som salig hestedoktoren gjorde.

Fru Sørby.

Å lad nu Sørby ligge, der han ligger. Han havde såmænd sine gode sider, han også.

Relling.

Grosserer Werle har vel de sider, som bedre er, kan jeg tro.

Fru Sørby.

Han har i al fald ikke sloset bort det bedste i sig. Den mand, som det gør, han får ta' følgerne.

Relling.

Ikveld går jeg ud med Molvik.

Fru Sørby.

Det skulde De ikke, Relling. Gør ikke det; — for min skyld.

Relling.

Der er ikke andet for. (til Hjalmar.) Vil du være med, så kom.

Gina.

Nej tak. Ekdal går ikke med på den slags apartementer.

Hjalmar
(arrig, halvhøjt).

Å så ti da!

Relling.

Farvel, fru — Werle.

(går ud gennem gangdøren.)

Gregers
(til fru Sørby).

Det lader til, at De og doktor Relling kender hinanden temmelig nøje.

Fru Sørby.

Ja, vi har kendt hinanden i mange år. Det kunde såmænd engang ha' ble't til noget af hvert imellem os to.

Gregers.

Det var sagtens godt for Dem, at det ikke blev.

Fru Sørby.

Ja det må De nok sige. Men jeg har altid ta't mig i vare for at gå efter indskydelser. En kvinde kan da ikke kaste sig rent væk heller.

Gregers.

Er De slet ikke det mindste ræd for, at jeg skal la' min far få et nys om dette gamle bekendtskab?

Fru Sørby.

De kan da vel tænke, at jeg har sagt ham det selv.

Gregers.

Så?

Fru Sørby.

Deres far ved hver eneste smule, som folk med nogen sandhed kunde falde på at sige om mig. Alt sligt har jeg sagt ham; det var det første, jeg gjorde, da han lod sig mærke med, at han havde hensigter.

Gregers.

Da er De mere end almindelig åbenhjertig, synes jeg.

Fru Sørby.

Åbenhjertig har jeg altid været. Det kommer vi fruentimmer længst med.

Hjalmar.

Hvad siger du til det, Gina.

Gina.

Å, vi fruentimmer er nu så forskellige, vi. Nogen har det på én vis og andre på en anden.

Fru Sørby.

Ja, Gina, jeg tror nu, det er klogest at indrette sig på den vis, som jeg har gjort. Og Werle har heller ikke lagt dølgsmål på noget for sit vedkommende. Se, det er det, som nærmest har knyttet os sammen. Nu kan han sidde og snakke med mig så åbent som et barn. Det har

han aldrig havt lejlighed til for. Han, den sunde livskraftige mand, fik hele sin ungdom og alle sine bedste år igennem ikke høre andet end straffeprækener. Og mangen gang drejed de prækener sig om de mest indbildte forgåelser, — efter hvad jeg har lad't mig sige.

Gina.

Ja, det er rigtignok så sandt, som det er sagt.

Gregers.

Hvis fruerne vil ind på de enemærker, så er det bedst jeg går.

Fru Sørby.

De kan gerne bli' for den sags skyld. Jeg skal ikke sige et ord mere. Men jeg vilde, De skulde ha' rede på, at jeg ikke har faret med fortielser eller nogen slags underfundighed. Det kan kanske synes, at det er en svært stor lykke, jeg gør; og det er det jo også på en måde. Men jeg mener alligevel, at jeg ikke tar imod mere end jeg gir. Jeg skal visst aldrig svigte ham. Og tjene og nytte ham som ingen anden, det kan jeg nu, da han snart blir hjælpeløs.

Hjalmar.

Blir han hjælpeløs?

Gregers

(til fru Sørby).

Ja, ja, tal nu ikke om det her.

Fru Sørby.

Det nytter ikke at skjule det længer, så gerne han end vil. Han blir blind.

Hjalmar
(studser).

Blir han blind? Det var da besynderligt. Blir han blind, han også?

Gina.

Det blir jo så mange.

Fru Sørby.

Og en kan vel tænke sig, hvad det vil sige for en forretningsmand. Nå, jeg skal prøve på at bruge mine øjne for ham så godt jeg kan. Men nu tør jeg ikke bli' længer; jeg er så opkavet i denne tid. — Ja, det var det, jeg skulde sige Dem, Ekdal, at hvis der var noget, som Werle kunde tjene Dem med, så skulde De bare henvende Dem til Gråberg.

Gregers.

Det tilbud vil Hjalmar Ekdal visst betakke sig for.

Fru Sørby.

Ja så; jeg synes da ikke, at han før i tiden —

Gina.

Jo, Berta, nu behøver ikke Ekdal at ta' nogen tingen fra grosserer Werle.

Hjalmar
(langsomt og med vægt).

Vil De hilse Deres tilkommende mand fra mig og sige, at jeg i den nærmeste fremtid agter at gå til bogholder Gråberg —

Gregers.

Hvad! Kan du ville det?

Hjalmar.

— gå til bogholder Gråberg, siger jeg, og forlange en konto over det beløb, jeg skylder hans principal. Jeg vil betale denne æresgæld —; ha-ha-ha, det skal kaldes en æresgæld! Men nok om det. Jeg vil betale alt, med fem procent renter.

Gina.

Men, snille Ekdal, det har vi, ved gud, ikke penger til.

Hjalmar.

Vil De sige Deres forlovede, at jeg arbejder ufortrødent på min opfindelse. Vil De sige ham, at det, som holder mine åndskræfter oppe under denne anstrængende beskæftigelse, det er ønsket om at bli' en pinlig gældsbyrde kvit. Derfor gør jeg opfindelsen. Hele udbyttet skal anvendes til at frigøre mig for Deres vordende ægtefælles pekuniære udlæg.

Fru Sørby.

Her er nok sket et eller andet her i huset.

Hjalmar.

Ja, det er det.

Fru Sørby.

Nå, så farvel da. Jeg havde endnu havt lidt at snakke med dig om, Gina; men det får være til en anden gang. Farvel.

(Hjalmar og Gregers hilser stumt; Gina følger fru Sørby til døren.)

Hjalmar.

Ikke ud over tærskelen, Gina!

(Fru Sørby går; Gina lukker efter hende.)

Hjalmar.

Se så, Gregers; nu har jeg da denne trykkende gældspost fra hånden.

Gregers.

Snart i al fald.

Hjalmar.

Jeg tror, min holdning må kaldes korrekt.

Gregers.

Du er den mand, jeg altid har holdt dig for.

Hjalmar.

I visse tilfælde er det umuligt at sætte sig ud over de ideale krav. Som familjeforsørger må jeg jo vri' og vånde mig under det. For du kan tro, det er sandelig ikke spøg for en ubemidlet mand at skulle indfri en mangeårig gælds-

fordring, som der, så at sige, havde lagt sig glemselens støv over. Men det får være det samme; mennesket i mig kræver også sin ret.

Gregers

(lægger hånden på hans skulder).

Kære Hjalmar, — var det så ikke godt, at jeg kom?

Hjalmar.

Jo.

Gregers.

At du fik fuld klarhed over alle forhold, — var ikke det godt?

Hjalmar

(lidt utålmodig).

Jo visst var det godt. Men der er én ting, som oprører min retfærdighedsfølelse.

Gregers.

Og hvad er det for noget?

Hjalmar.

Det er dette her, at —; ja, jeg ved ikke, om jeg tør yttre mig så uforbeholdent om din far.

Gregers.

Tag ikke noget som helst hensyn til mig.

Hjalmar.

Nå vel. Jo, ser du, jeg synes, det er noget så oprørende at tænke sig til, at nu blir det jo

ikke mig, men ham, som realiserer det sande ægteskab.

Gregers.

Nej men hvor kan du da sige sligt!

Hjalmar.

Jo visst blir det så. Din far og fru Sørby indgår jo nu en ægtepagt, som er bygget på fuld fortrolighed, bygget på hel og ubetinget åbenhjertighed fra begge sider; de stikker ingen ting under stol for hinanden; der er ingen fortielse bag ved forholdet; der er forkyndt, om jeg så må udtrykke mig, en gensidig syndernes forladelse imellem dem.

Gregers.

Nå ja, hvad så?

Hjalmar.

Ja, men så er det der jo alt sammen. Det var jo alt dette her vanskelige, som du selv sa', hørte til, for at grunde det sande ægteskab.

Gregers.

Men det er jo på en ganske anden måde, Hjalmar. Du vil da vel ikke sammenligne hverken dig eller hende med disse to —? Nå, du forstår mig nok.

Hjalmar.

Men jeg kan dog ikke komme fra, at der i alt dette er noget, som sårer og krænker min

retsbevidsthed. Det ser jo akkurat ud, som om der slet ingen retfærdig verdensstyrelse var til.

Gina.

Uf nej, Ekdal, sligt må du da, ved gud, ikke sige.

Gregers.

Hm; lad os ikke komme ind på de spørsmål.

Hjalmar.

Men på den anden side er det jo rigtignok som om jeg øjner skæbnens regulerende finger alligevel. Han blir jo blind.

Gina.

Å det er kanske ikke så sikkert.

Hjalmar.

Det er utvilsomt. Vi bør ikke tvile på det i al fald; for just i dette faktum ligger den retfærdige gengældelse. Han har i sin tid forblindet en troskyldig medskabning.

Gregers.

Desværre, han har forblindet mange.

Hjalmar.

Og nu kommer den ubønhørlige, den gådefulde, og kræver grossererens egne øjne.

Gina.

Nej, at du tør sige sligt stygt noget! Jeg blir rent ræd.

Hjalmar.

Det er tjenligt at fordybe sig i tilværelsens natsider en gang imellem.

(Hedvig, i hat og kåbe, kommer glad og forpustet ind gennem gangdøren.)

Gina.

Er du alt der igen?

Hedvig.

Ja, jeg vilde ikke gå længer. Og det var godt; for nu mødte jeg nogen i porten.

Hjalmar.

Det var vel denne fru Sørby.

Hedvig.

Ja.

Hjalmar

(går op og ned).

Jeg vil håbe, du skal ha' set hende for sidste gang.

(Taushed. Hedvig ser forknyt snart på den ene snart på den anden som for at udforske stemningen.)

Hedvig

(nærmer sig indsmigrende).

Far.

Hjalmar.

Nå, — hvad er det, Hedvig?

Hedvig.

Fru Sørby havde noget med til mig.

Hjalmar
(standser).

Til dig?

Hedvig.

Ja. Det er noget, som skal være til imorgen.

Gina.

Berta har altid havt en liden ting til dig på den dagen.

Hjalmar.

Hvad er det for noget?

Hedvig.

Nej, det kan du ikke få vide nu; for mor skal gi' mig det på sengen imorgen tidlig.

Hjalmar.

Å, alt dette maskepi, som jeg skal holdes udenfor!

Hedvig
(skynder sig).

Nej, du kan gerne få se det. Det er et stort brev.

(tar brevet op af kåbelommen).

Hjalmar.

Et brev også?

Hedvig.

Ja, det er bare brevet. Det andet kommer vel siden. Men tænk, — et brev! Jeg har aldrig

fåt noget brev før. Og så står der «frøken» udenpå det. (læser.) «Frøken Hedvig Ekdal». Tænk, — det er mig.

Hjalmar.

Lad mig se det brev.

Hedvig
(rækker ham det).

Der kan du se.

Hjalmar.

Det er grosserer Werles hånd.

Gina.

Er du viss på det, Ekdal?

Hjalmar.

Se selv.

Gina.

Å tror du, jeg skønner mig på sligt?

Hjalmar.

Hedvig, må jeg åbne brevet — og læse det?

Hedvig.

Ja det må du gerne, hvis du vil.

Gina.

Nej, ikke ikveld, Ekdal; det skal jo være til imorgen.

Hedvig
(sagte).

Å kan du ikke la' ham læse det! Det er visst noget godt; og så blir far glad; og så blir her fornøjeligt igen.

Hjalmar.

Jeg må altså åbne det?

Hedvig.

Ja, vær så snil, far. Det skal bli morsomt at få vide, hvad det er.

Hjalmar.

Godt. (åbner brevet, tar et papir ud, læser det igennem og synes forvirret.) Hvad er da dette her —?

Gina.

Hvad står der for noget da?

Hedvig.

Å ja, far, — sig det!

Hjalmar.

Vær stille. (læser det en gang til igennem; er bleven bleg, men siger behersket:) Det er et gavebrev, Hedvig.

Hedvig.

Nej, tænk! Hvad får jeg da?

Hjalmar.

Læs selv.

Hedvig
(går hen og læser en stund ved lampen).

Hjalmar
(halvhøjt, knytter hænderne).

Øjnene! Øjnene, — og så det brevet!

Hedvig
(afbryder læsningen).

Ja, men jeg synes, det er bedstefar, som skal ha' det.

Hjalmar
(tar brevet fra hende).

Du Gina, — kan du forstå dette her?

Gina.

Jeg ved jo ingen verdens ting; bare sig det.

Hjalmar.

Grosserer Werle skriver til Hedvig, at hendes gamle bedstefar ikke mere behøver at bemøje sig med den arkskriften, men at han herefter kan hæve hundrede kroner månedlig på kontoret —

Gregers.

Aha!

Hedvig.

Hundrede kroner, mor! Det læste jeg.

Gina.

Det blir jo godt for bedstefar.

Hjalmar.

— hundrede kroner, så længe han har det nødig, — det vil naturligvis sige, så længe til han har lukket sine øjne.

Gina.

Nå, så er da han forsørget, stakkers.

Hjalmar.

Men så kommer det. Det læste du nok ikke, Hedvig. Bagefter skal denne gave gå over på dig.

Hedvig.

På mig! Alt sammen?

Hjalmar.

Du er sikkret det samme beløb for hele dit liv, skriver han. Hører du det, Gina?

Gina.

Ja, jeg hører det nok.

Hedvig.

Tænk — alle de penge, jeg får! (rusker i ham.) Far, far, er du da ikke glad —?

Hjalmar
(undviger hende).

Glad! (går om på gulvet.) Å, hvilke fjernsyn, — hvilke perspektiver der ruller op for mig! Hedvig er det; hun er det, han betænker så rigelig!

Gina.

Ja, for det er jo Hedvig, som har jebursdag —

Hedvig.

Og du får det jo alligevel, far! Du kan da vel tænke, at jeg vil gi' alle pengene til dig og mor.

Hjalmar.

Til mor, ja! Der har vi det.

Gregers.

Hjalmar, dette her er en snare, som lægges for dig.

Hjalmar.

Tror du, det skulde være en snare nu igen?

Gregers.

Da han var her imorges, sa' han: Hjalmar Ekdal er ikke den mand, som du indbilder dig.

Hjalmar.

Ikke den mand —!

Gregers.

Du skal få se det, sa' han.

Hjalmar.

Du skulde få se, at jeg lod mig afspise med penge —!

Hedvig.

Men, mor, hvad er det da for noget?

Gina.

Gå ud og tag af dig tøjet.

(Hedvig går grædefærdig ud gennem køkkendøren.)

Gregers.

Ja, Hjalmar, — nu vil det vise sig, hvem der har ret, han eller jeg.

Hjalmar

(river langsomt papiret tvers over, lægger begge stykkerne på bordet og siger):

Her er mit svar.

Gregers.

Det vented jeg.

Hjalmar

(går hen til Gina, som står ved ovnen, og siger dæmpet):

Og nu ingen fortielse mere. Hvis forholdet mellem dig og ham blev helt forbi, da du — kom til at holde af mig, som du kalder det, — hvorfor satte han os da i stand til at gifte os?

Gina.

Han tænkte vel, han skulde få sin gang her i huset.

Hjalmar.

Bare det? Var han ikke ræd for en viss mulighed?

Gina.

Jeg skønner ikke, hvad du mener.

Hjalmar.

Jeg vil vide, om — dit barn har ret til at leve under mit tag.

Gina

(retter sig ivejret; øjnene lyner).

Og det spor' du om!

Hjalmar.

Du skal svare mig på dette ene: Hører Hedvig mig til — eller —? Nå!

Gina

(ser på ham med kold trods).

Jeg ved ikke.

Hjalmar

(dirrer let).

Du ved det ikke!

Gina.

Hvor kan jeg vide det? En slig en, som jeg er —

Hjalmar

(stille, vender sig fra hende).

Så har jeg ikke mere at gøre her i huset.

Gregers.

Betænk dig på dette, Hjalmar!

Hjalmar

(tar sin yderfrakke på).

Her er ingen ting at betænke for en mand, som jeg.

Gregers.

Jo, her er så usigelig meget at betænke. Sammen må I tre være, hvis du skal vinde frem til den store tilgivelsens offerstemning.

Hjalmar.

Did vil jeg ikke. Aldrig, aldrig! Min hat! (tar hatten.) Hjemmet er styrtet i grus omkring mig. (brister i gråd.) Gregers, jeg har ikke noget barn!

Hedvig

(som har åbnet kokkendøren).

Hvad er det du siger! (hen til ham.) Far, far!

Gina.

Se så!

Hjalmar.

Kom ikke nær mig, Hedvig! Gå langt bort. Jeg tåler ikke at se dig. Å, de øjnene —! Farvel.

(vil imod døren.)

Hedvig

(hænger sig fast i ham og skriger højt).

Nej da! Nej da! Gå ikke ifra mig!

Gina

(råber).

Se på barnet, Ekdal! Se på barnet!

Hjalmar.

Jeg vil ikke! Jeg kan ikke! Jeg må ud; — væk fra alt dette!

(Han river sig løs fra Hedvig og går ud gennem gangdøren.)

Hedvig
(med fortvilede øjne).

Han går fra os, mor! Han går fra os! Han kommer aldrig mere igen!

Gina.

Bare ikke græd, Hedvig. Far kommer nok igen.

Hedvig
(kaster sig hulkende ned i sofaen).

Nej, nej, han kommer aldrig hjem til os mere.

Gregers.

Tror De, jeg vilde alt til det bedste, fru Ekdal?

Gina.

Ja, jeg tror det næsten; men gud forlade Dem alligevel.

Hedvig
(ligger i sofaen).

Å jeg synes jeg må dø af dette her! Hvad har jeg da gjort ham? Mor, du må få ham hjem igen!

Gina.

Ja, ja, ja; vær bare rolig, så skal jeg gå ud og se efter ham. (tar ydertøjet på.) Kanske han er gåt indom til Relling. Men så skal du ikke ligge der og tude. Lover du mig det?

Hedvig
(græder krampagtigt).

Ja, jeg skal la' det være; når bare far kommer igen.

Gregers
(til Gina, som vil gå).

Var det ikke bedre alligevel, at De først lod ham kæmpe sin smertens kamp til ende?

Gina.

Å, det får han gøre bagefter. Først og fremst må vi få stagget barnet.

(går ud gennem gangdøren.)

Hedvig
(sætter sig oprejst og tørrer tårerne af).

Nu skal De sige mig, hvad det er for noget. Hvorfor vil ikke far vide af mig mere?

Gregers.

De skal ikke spørge om det, forinden De er ble't stor og voksen.

Hedvig
(hikster).

Men jeg kan da ikke gå og være så græsselig bedrøvet lige til jeg blir stor og voksen. — Jeg skønner nok, hvad det er. — Kanske jeg ikke er fars rigtige barn.

Gregers
(urolig).

Hvorledes skulde det gå til?

Hedvig.

Mor kan jo ha' fundet mig. Og nu har kanske far fåt vide det; for sligt har jeg læst om.

Gregers.

Nå, men om så var —

Hedvig.

Ja jeg synes, han kunde holde lige meget af mig for det. Ja næsten mere. Vildanden har vi jo også fåt sendendes til foræring, og alligevel holder jeg så svært af den.

Gregers
(afledende).

Ja vildanden, det er sandt! Lad os snakke lidt om vildanden, Hedvig.

Hedvig.

Den stakkers vildanden. Den tåler han heller ikke at se for sine øjne mere. Tænk, han har fåt lyst til at vri' halsen om på den!

Gregers.

Å det gør han da visst ikke.

Hedvig.

Nej, men han sa' det. Og det synes jeg var så fælt sågt af far; for jeg læser bøn for vildanden hver aften og bér, at den må blive bevaret for døden og alt det, som ondt er.

Gregers
(ser på hende).

Plejer De læse aftenbøn?

Hedvig.

Jaha.

Gregers.

Hvem har vænnet Dem til det?

Hedvig.

Jeg selv; for det var en gang far var så syg og havde igler på halsen; og så sa' han, at han sad med døden i hænderne.

Gregers.

Nå ja?

Hedvig.

Så holdt jeg bøn for ham, da jeg havde lagt mig. Og siden er jeg ble't ved med det.

Gregers.

Og nu bér De for vildanden også?

Hedvig.

Jeg syntes, det var bedst at ta' vildanden med; for hun var så sygelig i førstningen.

Gregers.

Læser De kanske morgenbøn også?

Hedvig.

Nej det gør jeg da rigtignok ikke.

Gregers.

Hvorfor ikke ligeså godt morgenbøn?

Hedvig.

Om morgenen er det jo lyst; og da er der jo ikke noget videre at være ræd for.

Gregers.

Og den vildanden, som De holder så inderlig af, den vilde Deres far vri' halsen om på.

Hedvig.

Nej, han sa', det var bedst for ham, om han gjorde det; men han vilde spare den for min skyld; og det var da snilt af far.

Gregers
(lidt nærmere).

Men om nu De frivillig offred vildanden for hans skyld?

Hedvig
(rejser sig).

Vildanden!

Gregers.

Om De nu for ham offervillig gav hen det bedste, De ejer og véd i verden?

Hedvig.

Tror De, det vilde hjælpe?

Gregers.

Prøv det, Hedvig.

Hedvig
(sagte, med lysende øjne).

Ja, jeg vil prøve det.

Gregers.

Og har De den rigtige sindsstyrke, tror De?

Hedvig.

Jeg vil bé bedstefar skyde vildanden for mig.

Gregers.

Ja, gør så. Men ikke et ord til Deres mor om noget sligt!

Hedvig.

Hvorfor ikke det?

Gregers.

Hun forstår os ikke.

Hedvig.

Vildanden? Jeg vil prøve det imorgen tidlig?

(Gina kommer ind gennem gangdøren.)

Hedvig
(imod hende).

Traf du ham, mor?

Gina.

Nej; men jeg hørte, han havde været indom og fåt Relling med sig.

Gregers.

Er De viss på det?

Gina.

Ja, portkonen sa' det. Molvik var også gåt med, sa' hun.

Gregers.

Og det nu, da hans sind trænger så hårdt til at kæmpe i ensomhed —!

Gina

(tar tøjet af).

Ja, mandfolk er mangfoldige, de. Gud ved, hvor Relling har trukket ham hen! Jeg fløj over til madam Eriksen; men der var de ikke.

Hedvig

(kæmper med gråden).

Å, hvis han nu aldrig kom hjem igen mere!

Gregers.

Han kommer hjem igen. Jeg skal bære bud til ham imorgen; og da skal De få se, hvorledes han kommer. Sov så trøstig på det, Hedvig. God nat.

(han går ud gennem gangdøren.)

Hedvig

(kaster sig hulkende om Ginas hals).

Mor, mor!

Gina

(klapper hende på ryggen og sukker):

Ak ja; Relling havde ret, han. Så går det, når der kommer galne folk og pressenterer den intrikate fordringen.

FEMTE AKT.

(Hjalmar Ekdals atelier. Et koldt gråt morgenlys falder ind; der ligger våd sne på de store ruder i tagvinduet.)

(Gina, med smækkeforklæde på, kommer med en støvekost og en tørreklud fra køkkenet og går hen imod dagligstuedøren. I det samme kommer Hedvig hurtigt ind fra gangen.)

Gina

(standser).

Nå?

Hedvig.

Jo, mor, jeg tror næsten, han er nede hos Relling —

Gina.

Ser du bare!

Hedvig.

— for portkonen sa', hun hørte, at Relling havde to stykker med sig, da han kom hjem i nat.

Gina.

Det var nok det, jeg tænkte.

Hedvig.

Men det nytter jo ikke noget, når han ikke vil komme op til os.

Gina.

I det mindste så vil jeg da ned og snakke med ham.

(Gamle Ekdal, i slåbrok og tøfler og med tændt pibe, kommer frem i døren til sit værelse.)

Ekdal.

Du Hjalmar —. Er ikke Hjalmar hjemme?

Gina.

Nej, han er nok gåt ud.

Ekdal.

Så tidlig? Og i sligt et forrygendes snékav? Ja, ja; vær så god; jeg kan gå morgenturen alene, jeg.

(Han skyder loftsdøren tilside; Hedvig hjælper ham; han går derind; hun lukker efter ham.)

Hedvig
(halvhøjt).

Tænk, mor, når stakkers bedstefar får høre, at far vil rejse ifra os.

Gina.

Å prat; bedstefar må ikke få høre noget om det. Det var en guds lykke, at han ikke var hjemme igår under al den hurlomhejen.

Hedvig.

Ja men —

(Gregers kommer ind gennem gangdøren.)

Gregers.

Nå? Har De så fåt spurlag på ham?

Gina.

Han skal nok være nede hos Relling, siger de.

Gregers.

Hos Relling! Har han virkelig været ude med de mennesker?

Gina.

Han har nok det.

Gregers.

Ja men han, som trængte så inderlig til ensomhed og til at samle sig i alvor —!

Gina.

Ja De må så sige.

(Relling kommer ind fra gangen.)

Hedvig
(imod ham).

Er far hos Dem?

Gina
(samtidigt).

Er han der?

Relling.

Ja visst er han så.

Hedvig.

Og De, som ikke siger os til!

.Relling.

Ja, jeg er et bæ-æst. Men først så havde jeg det andre bæ-æstet at holde styr på; ja, han, den dæmoniske, naturligvis; og siden så sovned jeg ind så tungt at —.

Gina.

Hvad siger Ekdal idag?

Relling.

Han siger ingen verdens ting.

Hedvig.

Snakker han slet ikke?

Relling.

Ikke et levendes ord.

Gregers.

Nej, nej; det kan jeg så godt forstå.

Gina.

Men hvad tar han sig da til?

Relling.

Han ligger på sofaen og snorker.

Gina.

Så? Ja, Ekdal er svær til at snorke.

Hedvig.

Sover han? Kan han sove?

Relling.

Ja, det lader s'gu' til det.

Gregers.

Begribelig; efter den sjælestrid, som har oprevet ham —

Gina.

Og så han, som aldrig er vant til at sværme udendørs om nætterne.

Hedvig.

Det er kanske bra', det, at han får sove, mor.

Gina.

Det tænker jeg også. Men så er det ikke værdt, vi muntrer ham for tidlig da. Tak skal De ha', Relling. Nu må jeg først få gjort huset lidt rensligt og pent, og så —. Kom og hjælp mig, Hedvig.

(Gina og Hedvig går ind i dagligstuen.)

Gregers

(vender sig til Relling).

Kan De forklare mig den åndelige rørelse, som nu foregår i Hjalmar Ekdal?

Relling.

Jeg har, min sæl, ikke mærket, at der foregår nogen åndelig rørelse i ham.

Gregers.

Hvad! På et sligt vendepunkt, da hele hans liv har fåt et nyt grundlag —? Hvor kan De tænke Dem, at en personlighed som Hjalmar —?

Relling.

Å, personlighed — han! Hvis han nogensinde har havt ansats til den slags abnormiteter, som De kalder personlighed, så er både rødderne og trævlerne ble't grundigt exstirperet allerede i gutteårene; det kan jeg forsikkre Dem.

Gregers.

Det skulde dog være mærkeligt — med den kærlighedsfulde opdragelse, som han har nydt.

Relling.

Af de to forskruede, hysteriske tante-frøkenerne, mener De?

Gregers.

Jeg vil sige Dem, at det var kvinder, som aldrig la' den ideale fordring i glemmebogen; — ja, nu skal De vel til at gøre nar igen.

Relling.

Nej, jeg er ikke oplagt til det. For resten ved jeg god besked; for han har gulpet op ad-

skillig retorik om disse sine «tvende sjælemødre». Men jeg tror ikke, han har stort at takke dem for. Ekdals ulykke er, at han altid i sin kreds er ble't holdt for et lys —

Gregers.

Og det er han kanske ikke? I sindsdybet, mener jeg?

Relling.

Jeg har aldrig mærket noget til det. At hans far trodde det, — lad det gå; for gamle løjtnanten har jo været et fæ alle sine dage.

Gregers.

Han har alle sine dage været en mand med barnesind; det er det, De ikke skønner.

Relling.

Ja, ja da! Men da så den kære søde Hjalmar var ble't student på en måde, så galdt han straks for det store fremtidslys blandt kammeraterne også. Vakker var han jo, det drog, — rød og hvid, — slig, som småjomfruer helst vil ha' fyrene; og da han nu havde dette letrørte gemyttet og dette hjertevindende i røsten, og da han forstod så pent at deklamere andres vers og andres tanker —

Gregers
(harmfuld).

Er det Hjalmar Ekdal, De taler således om?

Relling.

Ja, med Deres tilladelse; for således ser det ud indvendig, det gudebillede, som De ligger næsegrus for.

Gregers.

Jeg trodde dog ikke, at jeg var så aldeles blind heller.

Relling.

Å jo, det er ikke langt ifra. For De er en syg mand, De også, ser De.

Gregers.

Det har De ret i.

Relling.

Jaha. De lider af et kompliceret tilfælde. Først er det nu denne brydsomme retskaffenheds-feberen; og så det, som værre er, — altid går De og ørsker i tilbedelses-delirium; altid skal De ha' noget at beundre udenfor Deres egne grejer.

Gregers.

Ja udenfor mit eget må jeg visselig søge det.

Relling.

Men De tar så skammelig fejl af de store vidunderfluerne, som De tror at se og høre omkring Dem. De er atter igen kommet ind i en husmandsstue med den ideale fordringen; her bor ikke solvente folk her i huset.

Gregers.

Når De ikke har højere tanker om Hjalmar Ekdal, end som så, hvor kan De da finde nogen glæde i stodt og stadig at være sammen med ham?

Relling.

Herre gud, jeg skulde da være en slags doktor, med skam at sige; og så må jeg da ta' mig af de stakkers syge, jeg bor i hus med.

Gregers.

Se så! Er Hjalmar Ekdal også syg?

Relling.

Folk er syge omtrent alle i hob, desværre.

Gregers.

Og hvad kur bruger De så for Hjalmar?

Relling.

Min sædvanlige. Jeg sørger for at holde livsløgnen oppe i ham.

Gregers.

Livs—løgnen? Jeg hørte ikke rigtig —?

Relling.

Jo, jeg sa' livsløgnen. For livsløgnen er det stimulerende princip, det, ser De.

Gregers.

Må jeg spørge, hvad det er for en livsløgn, Hjalmar er befængt med?

Relling.

Nej tak; jeg forråder ikke slige hemmeligheder til kvaksalvere. De var i stand til at forkluddre ham endnu mere for mig. Men metoden er probat. Jeg har anvendt den på Molvik også. Ham har jeg gjort «dæmonisk». Det er nu den fontanellen, jeg måtte sætte ham i nakken.

Gregers.

Er han da ikke dæmonisk?

Relling.

Hvad fan' vil det sige at være dæmonisk? Det er jo bare noget sludder, som jeg fandt på for at berge livet i ham. Havde jeg ikke det gjort, så var det stakkers skikkelige svinet bukket under i selvforagt og fortvilelse for mange herrens år siden. Og så gamle løjtnanten da! Men han har nu rigtignok fundet på kuren selv.

Gregers.

Løjtnant Ekdal? Hvad han?

Relling.

Ja, hvad mener De om det, at han, bjørnejægeren, går der inde på mørkloftet og jager kaniner? Der er ikke lykkeligere skytter til i verden, end han, den gamle manden, når han får tumle sig der inde mellem alt skrapet. De fire-fem fortørkede juletræerne, som han har gemt

på, de er for ham det samme, som hele, store, friske Højdalsskogen; hanen og alle hønerne de er storfugl i furutoppene, de; og kaninerne, som humser bortefter loftsgulvet, det er bamserne, som han gir sig i kast med, han, den spræke friluftsgubben.

Gregers.

Den ulykkelige gamle løjtnant Ekdal, ja. Han har rigtignok måttet slå af på sin ungdoms idealer.

Relling.

Mens jeg husker det, herr Werle junior, — brug ikke det udenlandske ord: idealer. Vi har jo det gode norske ord: løgne.

Gregers.

Mener De, at de to ting er i slægt med hinanden?

Relling.

Ja, omtrent som tyfus og forrådnelsesfeber.

Gregers.

Doktor Relling, jeg gir mig ikke, før jeg har reddet Hjalmar ud af Deres klør!

Relling.

Det turde bli' værst for ham. Tar De livsløgnen fra et gennemsnitsmenneske, så tar De lykken fra ham med det samme. (til Hedvig, som kommer fra dagligstuen.) Nå, lille vildand-mor, nu går

jeg ned og ser, om fatter endnu ligger og funderer på den mærkelige opfindelsen.

(går ud gennem gangdøren.)

Gregers

(nærmer sig Hedvig).

Jeg kan se på Dem, at det ikke er fuldbragt.

Hedvig.

Hvilket? Å, det med vildanden. Nej.

Gregers.

Sindsstyrken svigted Dem, da det skulde føres ud i handling, kan jeg tænke.

Hedvig.

Nej, det er ikke det heller. Men da jeg vågned idag tidlig og husked på det, vi havde snakket om, så syntes jeg, det var så underligt.

Gregers.

Underligt?

Hedvig.

Ja jeg ved ikke —. Igår kveld, straks med det samme, syntes jeg, der var noget så dejligt i det; men da jeg havde sovet, og husked på det igen, så syntes jeg ikke, det var noget videre.

Gregers.

Å nej, De er vel ikke vokset op her uden at noget er gåt til spilde i Dem.

Hedvig.

Ja det bryr jeg mig ikke om; når bare far vilde komme op, så —

Gregers.

Å, havde De så sandt fåt opladt øje for det, som gir livet værd, — havde De det sande, glade, modige offersind, så skulde De vel få se, hvorledes han kom op til Dem. — Men jeg tror på Dem endnu, jeg, Hedvig.

(han går ud gennem gangdøren.)

(Hedvig driver om på gulvet; derpå vil hun gå ud i kokkenet; i det samme banker det indenfor på loftsdøren; Hedvig går hen og åbner på klem; gamle Ekdal kommer ud; hun skyver døren for igen.)

Ekdal.

Hm, det er klein moro at gå morgentur alene, du.

Hedvig.

Havde du ikke lyst til at gå på jagt, bedstefar?

Ekdal.

Det er ikke jagtvejr idag. Sligt mørke da; en kan knapt se frem for sig.

Hedvig.

Får du aldrig lyst til at skyde på noget andet end de kaninerne?

Ekdal.

Er ikke kaninerne gode nok, de, kanske?

Hedvig.

Ja men vildanden da?

Ekdal.

Hå—hå; er du ræd, jeg skal skyde vildanden for dig? Aldrig i verden, du. Aldrig det.

Hedvig.

Nej, du kunde vel ikke; for det skal være svært at skyde vildænder.

Ekdal.

Kunde ikke? Skulde vel mene, jeg kunde.

Hedvig.

Hvorledes vilde du da bære dig ad, bedstefar; — jeg mener ikke med min vildand men med andre?

Ekdal.

Vilde se til at få skud på dem under brystet, skønner du; for det er det sikkreste. Og så skal de skydes mod fjæren, ser du, — ikke med fjæren.

Hedvig.

Dør de da, bedstefar?

Ekdal.

Ja gu' dør de — når en skyder rigtig. Nå; må vel ind og pudse mig. Hm, — forstår nok — hm.

(går ind i sit værelse.)

Hedvig

(venter lidt, skotter mod stuedøren, går hen til reolen, strækker sig på tæerne, tar den dobbeltløbede pistol ned fra hylden og ser på den).

(Gina, med støvekost og tørreklud, kommer fra dagligstuen.)

Hedvig

(lægger hurtig og ubemærket pistolen fra sig).

Gina.

Ikke stå og rod i fars sager, Hedvig.

Hedvig

(går fra reolen).

Jeg vilde bare rydde lidt.

Gina.

Gå heller ud i køkkenet og se om kaffien holder sig varm; jeg vil ta' brettet med, når jeg går ned til ham.

(Hedvig går ud; Gina begynder at feje og gøre rent i atelieret.)

(Om en stund åbnes gangdøren nølende, og Hjalmar Ekdal ser ind; han har overfrakken på, men er uden hat, uvasket og med forpjusket, uredt hår; øjnene er slove og matte.)

Gina

(blir stående med kosten i hånden og ser på ham).

Å, nej da, Ekdal, — kommer du alligevel?

Hjalmar

(træder ind og svarer med dump røst):

Jeg kommer — for at forsvinde i den samme stund.

Gina.

Ja, ja; kan nok tænke mig det. Men Jøss' da, — hvorledes er det, du ser ud!

Hjalmar.

Ser ud?

Gina.

Og så den pene vinterfrakken din! Nå, den har da fåt sin bekomst.

Hedvig
(i køkkendøren).

Mor, skal jeg ikke —? (ser Hjalmar, skriger højt af glæde og løber imod ham.) Å far, far!

Hjalmar
(vender sig bort og slår ud med hånden).

Væk, væk, væk! (til Gina.) Få hende væk fra mig, siger jeg!

Gina
(halvhøjt).

Gå ind i dagligstuen, Hedvig.

(Hedvig går stille derind.)

Hjalmar
(travlt, trækker bordskuffen ud).

Jeg må ha' mine bøger med mig. Hvor er mine bøger?

Gina.

Hvilke bøger?

Hjalmar.

Mine videnskabelige værker, naturligvis, — de tekniske tidsskrifter, som jeg bruger til opfindelsen.

Gina
(søger i reolen).

Er det disse her, som ikke er nogen perm på?

Hjalmar.

Ja visst er det så.

Gina
(lægger en bunke hæfter på bordet).

Skal jeg ikke få Hedvig til at skære dem op for dig?

Hjalmar.

Behøves ingen opskæring for mig.

(kort taushed.)

Gina.

Det blir altså ved det, at du flytter ifra os, Ekdal?

Hjalmar
(roder mellem bøgerne).

Ja det forstår sig da af sig selv, synes jeg.

Gina.

Ja-ja.

Hjalmar
(hæftigt).

For jeg kan da ikke gå her og få mit hjerte gennemboret hver time på dagen!

Gina.

Gud forlade dig, at du kan tro så stygt om mig.

Hjalmar.

Bevis —!

Gina.

Jeg synes, du skulde bevise.

Hjalmar.

Efter en forgangenhed, som din? Der gives visse krav —; jeg kunde fristes til at kalde dem ideale krav —

Gina.

Men gamlefar da? Hvad skal der bli' af ham, stakker?

Hjalmar.

Jeg kender min pligt; den hjælpeløse flytter med mig. Jeg vil ud i byen og gøre anstalter —. Hm —. (nølende.) Er der ingen, som har fundet min hat på trapperne?

Gina.

Nej. Har du mistet hatten?

Hjalmar.

Jeg havde den naturligvis på, da jeg kom inat; det er der ingen tvil om; men idag kunde jeg ikke finde den.

Gina.

Jøss', hvor har du da været henne med de to ranglefanterne?

Hjalmar.

Å, sporg mig ikke om uvæsentlige ting. Tror du, jeg er i stemning til at huske på enkeltheder?

Gina.

Bare du ikke har forkølet dig, Ekdal.

(går ud i køkkenet.)

Hjalmar

(taler med sig selv, halvhøjt og forbittret, mens han tømmer bordskuffen).

Du er en skurk, Relling! — En kæltring er du! — Ah, skændige forfører! — Kunde jeg så sandt få nogen til at snigmyrde dig!

(han lægger nogle gamle breve til side, finder det overrevne papir fra gårsdagen, tar det og ser på stykkerne; lægger det hurtigt fra sig i det Gina kommer.)

Gina

(sætter et dækket kaffebret på bordet).

Her er en tår varmt, om du kunde ha' lyst. Og så er her smørrebrøder og lidt saltmad til.

Hjalmar

(skotter til brettet).

Saltmad? Aldrig under dette tag! Rigtignok har jeg ikke nydt faste næringsmidler på snart fire og tyve timer; men det får være det samme. — Mine optegnelser! Mine påbegyndte livserindringer! Hvor finder jeg min dagbog og mine vigtige papirer? (åbner stuedøren, men viger tilbage.) Der er hun også!

Gina.

Ja, herre gud, et steds må da barnet være.

Hjalmar.

Gå ud.

(han gør plads, Hedvig kommer forskræmt ind i atelieret.)

Hjalmar

(med hånden på dørvrideren, siger til Gina):

I de sidste øjeblikke, jeg tilbringer i mit fordums hjem, ønsker jeg at forskånes for uvedkommende —

(går ind i stuen.)

Hedvig

(med et sæt imod sin mor, spørger sagte og bævende):

Er det mig?

Gina.

Hold dig i køkkenet, Hedvig; eller nej, — gå heller ind i kammerset til dig selv. (taler til Hjalmar, idet hun går ind til ham.) Bi lidt, Ekdal; rod ikke så i kommoden; jeg ved, hvor al tingen ligger.

Hedvig

(står et øjeblik urørlig, i angst og rådvildhed, bider læberne sammen for at kvæle gråden; så knytter hun krampagtigt hænderne og siger sagte):

Vildanden!

(Hun lister sig hen og tar pistolen fra hylden, åbner loftsdøren på klem, smyger ind og trækker døren til efter sig.)

(Hjalmar og Gina begynder at disputere inde i dagligstuen.)

Hjalmar
(kommer med nogle skrivebøger og gamle løse papirer, som han lægger på bordet).

Å hvad kan den vadsækken forslå! Det blir jo de tusende ting, jeg får at slæbe med mig.

Gina
(følger efter med vadsækken).

Men så la' alt det andre ligge så længe; og ta' bare med dig en skjorte og et par underbukser.

Hjalmar.

Puh, — disse anstrængende forberedelser —!
(trækker yderfrakken af og kaster den på sofaen.)

Gina.

Og så står kaffien og blir kold også.

Hjalmar.

Hm.
(drikker uvilkårlig en slurk og derpå atter en.)

Gina
(tørrer stoleryggene af).

Værst blir det nu for dig at finde sligt et stort loftsrum til kaninerne.

Hjalmar.

Hvad! Skal jeg slæbe alle de kaninerne med mig også?

Gina.

Ja, gamlefar kan da ikke være uden kaniner, ved jeg.

Hjalmar.

Det får han sandelig vænne sig til. Der er højere livsgoder end kaniner, som jeg må gi' afkald på.

Gina
(stover af i reolen).

Skal jeg lægge fløjten i vadsækken til dig?

Hjalmar.

Nej. Ingen fløjte for mig. Men gi' mig pistolen!

Gina.

Vil du ha' den pigstolen med dig?

Hjalmar.

Ja. Min ladte pistol.

Gina
(søger efter den).

Den er væk. Han må ha' ta't den med sig ind.

Hjalmar.

Er han på loftet?

Gina.

Ja visst er han på loftet?

Hjalmar.

Hm, — den ensomme gubbe.

(han tar et stykke smørrebrød, spiser det og drikker kaffekoppen ud.)

Gina.

Havde vi nu ikke lejet bort værelset, kunde du ha' flyttet der ind.

Hjalmar.

Jeg skulde bli' boende under samme tag, som —! Aldrig, — aldrig!

Gina.

Men kunde du da ikke for en dags tid eller to slå dig ned i dagligstuen? Der havde du alt dit for dig selv.

Hjalmar.

Aldrig indenfor disse mure!

Gina.

Nå, men nede hos Relling og Molvik da?

Hjalmar.

Nævn ikke de menneskers navn! Jeg er færdig at miste appetiten bare jeg tænker på dem. — Å nej, jeg får nok ud i stormen og snékavet, — gå fra hus til hus og søge efter ly for far og mig.

Gina.

Men du har jo ingen hat, Ekdål! Du har jo mistet hatten.

Hjalmar.

Å, de to afskum, så rige på alle laster! En hat må skaffes tilveje. (tar et andet stykke smørrebrød.) Der

må gøres anstalter. For jeg har da ikke i sinde at sætte livet til heller.

(søger efter noget på brettet.)

Gina.

Hvad er det du ser efter?

Hjalmar.

Smør.

Gina.

Smør skal straks komme.

(går ud i køkkenet.)

Hjalmar

(råber efter hende).

Å det behøves ikke; jeg kan så godt spise det tørre brød.

Gina

(bringer en smørskål).

Se her; det skal være nykærnet.

(Hun skænker en ny kop kaffe for ham; han sætter sig i sofaen, lægger mere smør på smørrebrødet, spiser og drikker en stund i taushed.)

Hjalmar.

Vilde jeg, uden at bli' overhængt af nogen — af nogen som helst, — kunne bo der inde i stuen en dags tid eller to?

Gina.

Ja, det kunde du så godt, hvis du bare vilde.

Hjalmar.

For jeg indsér ikke muligheden af at få alle fars sager ud i en slig fart.

Gina.

Og så er det jo det til, at først måtte du vel sige ham, at du ikke længere vilde leve isammens med os andre.

Hjalmar
(skyder kaffekoppen fra sig).

Det også, ja; at skulle rippe op igen alle disse forviklede forhold —. Jeg må område mig; jeg må ha' pusterum; jeg kan ikke bære alle byrderne på en eneste dag.

Gina.

Nej, og det til i sligt styggevejr, som der er udenfor.

Hjalmar
(flytter på grossererens brev).

Jeg ser, det papiret ligger her og slænger endnu.

Gina.

Ja jeg har ikke rørt det.

Hjalmar.

Mig kommer jo den papirlap ikke ved —

Gina.

Nå, jeg tænker såmænd ikke på at gøre mig den nyttig.

Hjalmar.

— men det er ikke værdt, at den går i skuddermudder alligevel; — i al den forstyrrelsen, når jeg flytter, kunde det så let —

Gina.

Jeg skal nok ta' vare på det, Ekdal.

Hjalmar.

Gavebrevet hører jo først og fremst far til; og det får bli' hans sag, om han vil gøre brug af det.

Gina
(sukker).

Ja, stakkers gamle far —

Hjalmar.

For en sikkerheds skyld —. Hvor finder jeg noget klister?

Gina
(går til reolen).

Her står klisterpotten.

Hjalmar.

Og så en pensel.

Gina.

Her er penselen også.

(bringer ham sagerne.)

Hjalmar
(tar en saks).

Bare en papirstrimmel på bagsiden — (klipper og klistrer.) Det være langt fra mig at ville forgribe mig på fremmed ejendom, — og aller mindst på en uformuende oldings. Nå, ikke på — den andens heller. — Se så. Lad det ligge der så længe. Og når det er ble't tørt, så ta' det væk. Jeg vil ikke se det aktstykke for mine øjne mere. Aldrig!

(Gregers Werle kommer ind fra gangen.)

Gregers
(lidt forundret).

Hvad, — sidder du her, Hjalmar?

Hjalmar
(rejser sig hurtigt).

Jeg var sunken ned af mathed.

Gregers.
Du har dog spist frokost, ser jeg.

Hjalmar.
Også legemet gør stundom sine krav gældende.

Gregers.
Hvad har du så bestemt dig til?

Hjalmar.
For en mand, som jeg, er der kun én vej at gå. Jeg er i færd med at sanke sammen

mine vigtigste sager. Men det tar tid, kan du vel tænke.

Gina

(lidt utålmodig).

Skal jeg så gøre stuen i stand til dig, eller skal jeg pakke vadsækken?

Hjalmar

(efter et ærgerligt sideblik mod Gregers).

Pak, — og gør i stand!

Gina

(tar vadsækken).

Ja-ja, så lægger jeg ned skjorten og det andre da.

(går ind i stuen og trækker døren til efter sig.)

Gregers

(efter en kort taushed).

Aldrig havde jeg tænkt, at dette skulde bli' enden på det. Er det virkelig en nødvendighed for dig at gå fra hus og hjem?

Hjalmar

(driver urolig omkring).

Hvad vil du da, jeg skal gøre? — Jeg er ikke skikket til at være ulykkelig, Gregers. Jeg må ha' det godt og trygt og fredeligt omkring mig.

Gregers.

Men kan du da ikke det? Forsøg det bare. Nu synes jeg, her er fast grund at bygge på, —

og begynd så forfra. Og husk på, du har jo også opfindelsen at leve for.

Hjalmar.

Å tal ikke om opfindelsen. Det har kanske lange udsigter med den.

Gregers.

Så?

Hjalmar.

Ja herre gud, hvad vil du egentlig, jeg skal opfinde? De andre har jo opfundet det meste i forvejen. Det blir vanskeligere dag for dag —

Gregers.

Og du, som har lagt så stort et arbejde i dette.

Hjalmar.

Det var denne udsvævende Relling, som fik mig til det.

Gregers.

Relling?

Hjalmar.

Ja, det var ham, som først gjorde mig opmærksom på mit anlæg for en eller anden mærkelig opfindelse i fotografien.

Gregers.

Aha, — det var Relling!

Hjalmar.

Å, jeg har været så inderlig lykkelig over den sag. Ikke så meget for opfindelsen i og for sig; men fordi Hedvig trode på den, — trode på den med barnesindets hele magt og styrke. — Ja, det vil sige, — jeg dåre har gåt her og bildt mig ind, at hun trode på den.

Gregers.

Kan du virkelig tænke, at Hedvig skulde været falsk imod dig!

Hjalmar.

Nu kan jeg tænke, hvad det så skal være. Det er Hedvig, som står ivejen. Hun kommer til at stænge solen ude fra hele mit liv.

Gregers.

Hedvig! Er det Hedvig, du mener? Hvorledes skulde hun kunne stænge for dig?

Hjalmar
(uden at svare).

Så usigelig som jeg har elsket det barn. Så usigelig lykkelig, som jeg følte mig hver gang jeg kom hjem i min fattige stue og hun fløj mig imøde med sine søde, lidt mysende øjne. Å jeg troskyldige dåre! Jeg holdt så usigelig af hende; — og så digted og drømte jeg mig ind i den indbildning, at hun holdt så usigelig af mig igen.

Gregers.

Siger du, at det bare var en indbildning!

Hjalmar.

Hvor kan jeg vide det? Gina kan jeg jo ikke få presset noget ud af. Og hun mangler jo desuden så aldeles sans for den ideale side af forviklingerne. Men for dig føler jeg trang til at åbne mig, Gregers. Der er denne forfærdelige tvil —; kanske Hedvig aldrig har holdt rigtig ærligt af mig.

Gregers.

Det kunde du dog muligens få vidnesbyrd om. (lytter.) Hvad er det? Jeg synes vildanden skriger.

Hjalmar.

Vildanden skræpper. Far er på loftet.

Gregers.

Er han det! (glæde lyser op i ham.) Jeg siger, du kunde nok få vidnesbyrd om, at den stakkers miskendte Hedvig holder af dig!

Hjalmar.

Å hvad vidnesbyrd kan hun gi' mig! Jeg tør ikke tro på nogen forsikkring fra den kant.

Gregers.

Hedvig kender visselig ikke til svig.

Hjalmar.

Å, Gregers, det er jo netop det, som ikke er så sikkert. Hvem ved, hvad Gina og denne fru Sørby mangen gang kan ha' siddet her og hvisket og tisket om? Og Hedvig plejer ha' ørerne med sig, hun. Kanske kom gavebrevet ikke så uventet endda. Jeg syntes nok, at jeg mærked noget sligt.

Gregers.

Hvad er det dog for en ånd, som er faret i dig!

Hjalmar.

Jeg har fåt øjnene op. Pas du på; — du skal se, gavebrevet er bare en begyndelse. Fru Sørby har altid havt så meget tilovers for Hedvig; og nu har hun jo magt til at gøre for barnet, hvad det så skal være. De kan ta' hende fra mig, hvad tid og time de lyster.

Gregers.

Aldrig i verden går Hedvig fra dig.

Hjalmar.

Vær du ikke så viss på det. Dersom de står og vinker efter hende med fulde hænder —? Å, jeg, som har elsket hende så usigelig! Jeg, som vilde sat min højeste lykke i at ta' hende varsomt ved hånden og lede hende, som man leder et mørkræd barn gennem et stort øde rum! — Nu føler jeg det så nagende sikkert, — den

fattige fotograf oppe i loftslejligheden har aldrig været noget helt og fuldt for hende. Hun har bare så listelig sørget for at stå på en god fod med ham så længe til tiden kom.

Gregers.

Dette her tror du ikke selv, Hjalmar.

Hjalmar.

Det forfærdelige er jo netop, at jeg ikke ved, hvad jeg skal tro, — at jeg aldrig kan få vide det. Men kan du da virkelig tvile på, at det må være, som jeg siger? Hå-hå, du stoler for stærkt på den ideale fordring, min gode Gregers! Dersom de andre kom, de, med de bugnende hænder, og råbte til barnet: gå ifra ham; hos os har du livet ivente —

Gregers
(hurtigt).

Ja, hvad da, tror du?

Hjalmar.

Hvis jeg så spurte hende: Hedvig, er du villig til at gi' slip på livet for mig? (ler spotsk.) Jo tak, — du skulde nok få høre, hvad svar jeg fik!

(Et pistolskud høres inde på loftet.)

Gregers
(højt, i glæde).

Hjalmar!

Hjalmar.

Se så; nu går han på jagt også.

Gina

(kommer ind).

Uf, Ekdal, jeg synes, gamlefar går og dundrer inde på loftet alene.

Hjalmar.

Jeg vil se ind —

Gregers

(levende, grebet).

Bi lidt! Ved du, hvad det var?

Hjalmar.

Ja visst ved jeg det.

Gregers.

Nej, du ved ikke. Men jeg ved det. Det var vidnesbyrdet!

Hjalmar.

Hvilket vidnesbyrd?

Gregers.

Det var en barnlig offerhandling. Hun har fåt din far til at skyde vildanden.

Hjalmar.

Skyde vildanden!

Gina.

Nej, tænk —!

Hjalmar.

Hvad skulde det til?

Gregers.

Hun vilde offre til dig, det bedste hun ejed i verden; for så måtte du da komme til at holde af hende igen, mente hun.

Hjalmar
(blødt, bevæget).

Å, det barn!

Gina.

Ja, hvad hun kan finde på!

Gregers.

Hun vilde bare ha' din kærlighed igen, Hjalmar; hun syntes ikke hun kunde leve den foruden.

Gina
(kæmper med gråden).

Der kan du selv se, Ekdal.

Hjalmar.

Gina, hvor er hun henne?

Gina
(snøfter).

Stakkers, hun sidder vel ude i kokkenet, kan jeg tro.

Hjalmar
(går hen, river køkkendøren op og siger):

Hedvig, — kom! Kom ind til mig! (ser sig om.) Nej, her er hun ikke.

Gina.

Så er hun i det lille kammerset sit da.

Hjalmar
(udenfor).

Nej, her er hun heller ikke. (kommer ind.) Hun må være gåt ud.

Gina.

Ja, du vilde jo ikke vide af hende nogen steds i huset.

Hjalmar.

Å gid hun bare snart vilde komme hjem, — så jeg rigtig kan få sagt hende —. Nu skal alt bli' godt, Gregers; for nu tror jeg nok, vi kan begynde livet om igen.

Gregers
(stille).

Jeg vidste det; gennem barnet vilde oprettelsen ske.

(Gamle Ekdal kommer i døren til sit værelse; han er i fuld uniform og har travlt med at spænde sabelen om sig.)

Hjalmar
(forbauset).

Far! Er du der!

Gina.

Var det i kammerset far skød?

Ekdal

(harmfuld, nærmer sig).

Så du går på jagt alene, du, Hjalmar?

Hjalmar

(spændt, forvirret).

Det var altså ikke dig, som skød på loftet?

Ekdal.

Skød jeg? Hm!

Gregers

(råber til Hjalmar).

Hun har selv skudt vildanden, du!

Hjalmar.

Hvad er dette her! (skynder sig til loftsdøren, river den tilside, ser ind og skriger højt.) Hedvig!

Gina

(løber mod døren).

Joss', hvad er det!

Hjalmar

(går ind).

Hun ligger på gulvet!

Gregers.

Ligger Hedvig!

(ind til Hjalmar.)

Gina
(samtidigt).

Hedvig! (ind på loftet.) Nej, nej, nej!

Ekdal.

Hå—hå; går hun også på skytteri!

(Hjalmar, Gina og Gregers slæber Hedvig ind i atelieret; i den nedhængende højre hånd holder hun pistolen fastklemt mellem fingrene.)

Hjalmar
(forstyrret).

Pistolen er gåt af. Hun har truffet sig selv. Råb om hjælp! Hjælp!

Gina
(løber ud på gangen og råber ned):

Relling! Relling! Doktor Relling; fly' herop så fort De kan!

(Hjalmar og Gregers lægger Hedvig ned på sofaen.)

Ekdal
(stille).

Skogen hævner.

Hjalmar
(på knæ ved hende).

Nu kommer hun sig snart. Nu kommer hun sig —; ja, ja, ja.

Gina
(som er kommen ind igen).

Hvor har hun truffet sig? Jeg kan ikke se nogen tingen —

(Relling kommer hurtigt, og straks efter ham Molvik; den sidste er uden vest og halstørklæde, med åben livkjole.)

Relling.

Hvad er her på færde?

Gina.

De siger, Hedvig har skudt sig.

Hjalmar.

Kom her og hjælp!

Relling.

Skudt sig!

(han rykker bordet til side og begynder at undersøge hende.)

Hjalmar

(ligger og ser angstfuldt op på ham).

Det kan da ikke være farligt? Hvad, Relling? Hun bløder næsten ikke. Det kan da ikke være farligt?

Relling.

Hvorledes gik det til?

Hjalmar.

Å, hvad ved jeg —!

Gina.

Hun vilde skyde vildanden.

Relling.

Vildanden?

Hjalmar.

Pistolen må være gåt af.

Relling.

Hm. Ja så.

Ekdal.

Skogen hævner. Men jeg er ikke ræd alligevel.

(går ind på loftet og lukker efter sig.)

Hjalmar.

Nå, Relling, — hvorfor siger du ingen ting?

Relling.

Kuglen er gåt ind i brystet.

Hjalmar.

Ja, men hun kommer sig da!

Relling.

Du ser vel, at Hedvig ikke lever.

Gina

(brister i gråd).

Å barnet, barnet!

Gregers

(hæst).

På havsens bund —.

Hjalmar

(springer op).

Jo, jo, hun må leve! Å, gud velsigne dig, Relling, — bare et øjeblik, — bare så længe til jeg kan få sagt hende, hvor usigelig jeg holdt af hende hele tiden!

Relling.

Hjertet er truffet. Indre forblødning. Hun døde på stedet.

Hjalmar.

Og jeg, som jog hende fra mig som et dyr! Og så krøb hun forskræmt ind på loftet og døde i kærlighed for mig. (hulkende.) Aldrig få gøre det godt igen! Aldrig få sige hende —! (knytter hænderne og skriger opad:) Å, du der oppe —! — Hvis du er da! Hvi gjorde du mig dette!

Gina.

Hys, hys, du må ikke anmasse dig så fælt. Vi havde vel ikke ret til at beholde hende, kan jeg tro.

Molvik.

Barnet er ikke dødt; det sover.

Relling.

Sludder.

Hjalmar

(blir stille, går hen til sofaen og ser med korslagte arme på Hedvig).

Der ligger hun så stiv og stille.

Relling

(søger at løse pistolen).

Den sidder så fast, så fast.

Gina.

Nej, nej, Relling, bræk ikke fingrene hendes; la' pigstolen sidde.

Hjalmar.

Hun skal få den med sig.

Gina.

Ja, la' hende det. Men barnet skal ikke ligge og paradere her ude. Hun skal ind i kammerset til sig selv, skal hun. Ta' i med, Ekdal.

(Hjalmar og Gina tar Hedvig imellem sig.)

Hjalmar
(mens de bærer).

Å, Gina, Gina, holder du dette ud!

Gina.

Den ene får hjælpe den anden. For nu er vi da halvt om hende, ved jeg.

Molvik
(strækker armene ud og mumler):

Lovet være herren; til jord skal du blive; til jord skal du blive —

Relling
(hvisker).

Hold kæft, menneske; du er jo fuld.

(Hjalmar og Gina bærer liget ud gennem køkkendøren. Relling lukker efter dem. Molvik sniger sig ud på gangen.)

Relling
(går hen til Gregers og siger):

Aldrig skal nogen binde mig på næsen, at dette her var et vådeskud.

Gregers
(som har ståt skrækslagen, i krampagtige rykninger).

Ingen kan sige, hvorledes det forfærdelige gik til.

Relling.

Forladningen har svi'd kjolelivet. Hun må ha' trykket pistolen lige imod brystet og fyret af.

Gregers.

Hedvig er ikke død forgæves. Så De, hvorledes sorgen frigjorde det storladne i ham?

Relling.

Storladne blir de fleste, når de står i sorg ved et lig. Men hvor længe tror De den herligheden varer hos ham?

Gregers.

Skulde ikke den vare og vokse for livet!

Relling.

Inden tre fjerdingår er lille Hedvig ikke andet for ham end et vakkert deklamationstema.

Gregers.

Og det tør De sige om Hjalmar Ekdal!

Relling.

Vi skal snakkes ved, når det første græsset er visnet på hendes grav. Da kan De få høre ham gulpe op om det faderhjertet for tidligt fra-

revne barn»; da skal De få se ham sylte sig ind i rørelse og i selvbeundring og i selvmedlidenhed. Pas De på!

Gregers.

Hvis De har ret, og jeg har uret, så er ikke livet værd at leve.

Relling.

Å, livet kunde være ganske bra alligevel, når vi bare måtte få være i fred for disse velsignede rykkere, som render os fattigfolk på dørene med den ideale fordring.

Gregers
(ser frem for sig).

I så fald er jeg glad, at min bestemmelse er, hvad den er.

Relling.

Med forlov, — hvad er da Deres bestemmelse?

Gregers
(i færd med at gå).

At være den trettende mand tilbords.

Relling.

Å fan' tro det.

ROSMERSHOLM.

SKUESPIL I FIRE AKTER

AF

HENRIK IBSEN.

KØBENHAVN.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN).

FR. BAGGES BOGTRYKKERI.

1886.

ROSMERSHOLM.

PERSONERNE:

Johannes Rosmer, ejer af Rosmersholm, forhenværende sogneprest.

Rebekka West, i huset hos Rosmer.

Rektor Kroll, Rosmers svoger.

Ulrik Brendel.

Peder Mortensgård.

Madam Helseth, husholderske på Rosmersholm.

Handlingen foregår på Rosmersholm, en gammel herregård i omegnen af en liden fjordby i det vestlige Norge.

FØRSTE AKT.

(Dagligstuen på Rosmersholm: rummelig. gammeldags og hyggelig. Foran på væggen til højre en kakkelovn pyntet med friske birkegrene og markblomster. Længere tilbage en dør. På bagvæggen fløjdør til forstuen. På væggen til venstre et vindu og foran dette en opsats med blomster og planter. Ved ovnen et bord med sofa og lænestole. Rundt om på væggene hænger ældre og nyere portrætter af prester. officerer og embedsmænd i uniform. Vinduet står åbent. Ligeså forstuedøren og den ydre husdør. Udenfor ses store gamle træer i en allé, som fører til gården. Sommeraften. Solen er nede.)

(Rebekka West sidder i en lænestol ved vinduet og hækler på et stort hvidt uldsjal, som næsten er færdigt. Af og til kikker hun spejdende ud mellem blomsterne. Lidt efter kommer madam Helseth ind fra højre.)

Madam Helseth.

Det er vel bedst, jeg begynder så småt at dække kveldsbordet, frøken?

Rebekka West.

Ja, gør De det. Pastoren må vel snart komme.

Madam Helseth.

Trækker det ikke svært, dér frøkenen sidder?

Rebekka.

Jo, lidt. Vil De kanske lukke.

(Madam Helseth går hen og lukker forstuedøren; derefter går hun til vinduet.)

Madam Helseth

(vil lukke, ser ud).

Men er det ikke pastoren, som går der borte?

Rebekka

(hurtigt).

Hvor? (rejser sig.) Jo, det er ham. (bag forhænget.) Gå til side. Lad ham ikke få øje på os.

Madam Helseth

(inde på gulvet).

Nej tænk, frøken, — han begynder at gå møllevejen igen.

Rebekka.

Han gik møllevejen i forgårs også. (kikker mellem forhænget og vinduskarmen.) Men nu skal vi se —

Madam Helseth.

Våger han sig over kloppen?

Rebekka.

Det er det, jeg vil se. (lidt efter.) Nej. Han vender om. Går ovenom idag også. (går fra vinduet.) Lang omvej.

Madam Helseth.

Herregud, ja. Det må vel falde tungt for pastoren at træ' over den kloppen. Dér, hvor sligt noget er sket, dér —

Rebekka
(lægger hækletojet sammen).

De hænger længe ved sine døde her på Rosmersholm.

Madam Helseth.

Jeg tror nu det, jeg, frøken, at det er de døde, som hænger så længe ved Rosmersholm.

Rebekka
(ser på hende).

De døde?

Madam Helseth.

Ja, det er næsten at sige, som om de ikke kunde komme sig helt bort ifra dem, som sidder igen.

Rebekka.

Hvorledes falder De på det?

Madam Helseth.

Jo, for ellers kom vel ikke denne her hvide hesten, ved jeg.

Rebekka.

Ja, hvad er det egentlig for noget, dette med den hvide hesten, madam Helseth?

Madam Helseth.

Å, det er ikke værdt at snakke om det. Sligt noget tror nu ikke De på heller.

Rebekka.

Tror da De på det?

Madam Helseth
(går hen og lukker vinduet).

A, jeg vil ikke være til nar for frøkenen. (ser ud.) Nej — men er ikke pastoren der borte på møllevejen nu igen —?

Rebekka
(ser udad).

Den mand dér? (går til vinduet.) Det er jo rektoren!

Madam Helseth.

Ja, rigtig er det rektoren.

Rebekka.

Nej, det var da morosmt! For De skal se, han agter sig hid til os.

Madam Helseth.

Han går såmænd rakt over kloppen, han. Og det endda hun var hans kødelige søster. — Nå, så går jeg ind og dækker kveldsbordet da, frøken.

(Hun går ud til højre.)
(Rebekka står en stund ved vinduet: så hilser hun. smiler og nikker ud.)
(Det begynder at mørknes.)

Rebekka
(går hen og taler ud gennem døren til højre).

Å, snille madam Helseth, De sørger vel for lidt extra godt på bordet. De ved nok hvad rektoren liker bedst.

Madam Helseth
(udenfor).

Ja vel frøken. Skal så gøre.

Rebekka
(åbner døren til forstuen).

Nå endelig en gang —! Hjertelig velkommen, kære rektor!

Rektor Kroll
(i forstuen. sætter sin stok fra sig).

Tak. Jeg kommer altså ikke til ulejlighed?

Rebekka.

De? Fy skamme Dem —!

Kroll
(kommer ind).

Altid elskværdig. (ser sig om.) Er Rosmer kanske oppe på sit værelse?

Rebekka.

Nej, han er ude og går. Han er ble't lidt længere, end han plejer. Men nu kommer han visst på øjeblikket. (viser mod sofaen.) Vær så god at ta' plads så længe.

Kroll
(lægger hatten fra sig).

Mange tak. (sætter sig og ser sig om.) Nej, hvor De har fåt den gamle stuen pyntelig og pén. Blomster både højt og lavt.

Rebekka.

Rosmer holder så svært af at ha' friske levende blomster omkring sig.

Kroll.

Det gør nok De også, tror jeg.

Rebekka.

Ja. Jeg synes, de bedøver så dejligt. Før måtte vi jo nægte os den fornøjelse.

Kroll
(nikker tungt).

Stakkers Beate tålte ikke duften.

Rebekka.

Ikke farverne heller. Hun blev så rent fortumlet —

Kroll.

Jeg husker det nok. (i lettere tone.) Nå, hvorledes går det så her ude?

Rebekka.

Jo, her går al ting sin stille, jævne gang. Den ene dag som den anden. — Og inde hos Dem? Deres hustru —?

Kroll.

A, kære frøken West, lad os ikke tale om mit. I en familje er der altid et eller andet, som kommer på tvers. Især i slige tider, som de, vi lever i nu.

Rebekka

(lidt efter, sætter sig i en lænestol ved sofaen).

Hvorfor har De ikke set ud til os en eneste gang i hele skoleferierne?

Kroll.

Nå, man bør då ikke sådan rende folk på dørene —

Rebekka.

Dersom De vidste, hvor vi har savnet Dem —

Kroll.

— og så desuden har jeg jo været bortrejst —

Rebekka.

Ja, de par ugers tid. De har jo været omkring på folkemøder?

Kroll

(nikker).

Og hvad siger De så til det? Havde De tænkt, at jeg på mine gamle dage skulde ble't politisk agitator? Hvad?

Rebekka
(smiler).

Lidt har De nu altid agiteret, rektor Kroll.

Kroll.

Nå ja, sådan for min private fornøjelse. Men herefterdags skal det sandelig bli' alvor af. — Læser De nogensinde disse radikale bladene?

Rebekka.

Ja, kære rektor, jeg vil ikke nægte for, at —

Kroll.

Kære frøken West, der er ikke noget at sige på det. Ikke for Deres vedkommende.

Rebekka.

Nej, det synes jeg også. Jeg må da følge med. Vide besked —

Kroll.

Nå, under alle omstændigheder forlanger jeg jo ikke af Dem, som fruentimmer, at De skal ta' afgjort parti i den borgertvist, — borgerkrig kunde jeg gerne sige, som raser her. — Men De har altså læst, hvorledes disse herrer af »folket« har behaget at overfuse mig? Hvilke infame grovheder de har trod at turde tillade sig?

Rebekka.

Ja, men jeg synes, De har bidt ganske fyndigt fra Dem.

Kroll.

Det har jeg. Det tør jeg selv sige. For nu har jeg fåt blod på tand. Og de skal få føle, at jeg ikke er den mand, som godvillig lægger ryggen til rette —. (afbryder.) Nej, men hør nu, — lad os ikke komme ind på dette sørgelige og oprivende emne iaften.

Rebekka.

Nej, lad os ikke det, kære rektor.

Kroll.

Sig mig heller, hvorledes De egentlig trives her på Rosmersholm nu, efter at De er ble't alene? Efter at vor stakkers Beate —?

Rebekka.

Jo tak; jeg trives nok så godt her. En stor tomhed er der jo efter hende i mange måder. Og savn og sorg også, — naturligvis. Men ellers så —

Kroll.

Tænker De at bli' her? Sådan stadigt, mener jeg.

Rebekka.

Å kære rektor, jeg tænker såmænd hverken det ene eller det andet. Jeg er jo rigtignok ble't så husvant nu, at jeg næsten synes jeg hører til her, jeg også.

Kroll.

Ja De. Det skulde jeg da vel mene.

Rebekka.

Og så længe herr Rosmer finder, at jeg kan være til nogen hygge og nytte for ham, — ja, så blir jeg her vel sagtens, kan jeg tro.

Kroll

(ser bevæget på hende).

Ved De hvad, — der er noget stort i dette, for en kvinde, således at la' hele sin ungdom gå hen under opofrelser for andre.

Rebekka.

Å, hvad havde jeg ellers havt at leve for?

Kroll.

Først gik De her i dette evindelige stræv med Deres lamme, urimelige plejefar —

Rebekka.

De må ikke tro doktor West var så urimelig der oppe i Finmarken. Det var de forfærde-

lige sjørejser, som knækked ham. Men da vi så var flyttet her ned, — ja, da kom der jo et par svære år, inden han fik stridt ud.

Kroll.

Blev de ikke endda sværere for Dem, de år, som kom bagefter?

Rebekka.

Nej, hvor kan De da tale så! Jeg, som holdt så inderlig af Beate —. Og så sørgeligt, som hun, stakker, trængte til pleje og skånsom omgang.

Kroll.

Tak og pris skal De ha', fordi De mindes hende med overbærenhed.

Rebekka

(flytter sig lidt nærmere).

Kære rektor, De siger dette så vakkert og hjerteligt, så jeg er viss på, der ikke ligger nogen misstemning under.

Kroll.

Misstemning? Hvad mener De med det?

Rebekka.

Nå, det vilde jo slet ikke være så underligt, om De følte det som noget pinsomt at se mig

fremmede menneske gå og skalte og valte her på Rosmersholm.

Kroll.

Nej men hvor i al verden —!

Rebekka.

Men det gør De altså ikke. (rækker ham hånden.) Tak, kære rektor! Tak, tak for det.

Kroll.

Men hvor i al verden har De kunnet falde på en sådan tanke?

Rebekka.

Jeg begyndte at bli' lidt ræd, siden De kom så sjelden ud til os.

Kroll.

Da har De sandelig været artig på vildspor, frøken West. Og desuden, — her er jo ingen ting forandret i selve sagen. Det var jo Dem, — og Dem alene, — som stod for styret her allerede i stakkers Beates sidste ulykkelige levetid.

Rebekka.

Det var nu mere som et slags regentskab i husfruens navn.

Kroll.

Hvorom alting er —. Ved De hvad, frøken West, — jeg for min del skulde sandelig ikke ha' noget imod, om De —. Men det går vel ikke an at sige sligt noget.

Rebekka.

Hvilket, mener De?

Kroll.

Om det kunde føje sig så, at De tog den tomme plads —

Rebekka.

Jeg har den plads jeg ønsker, herr rektor.

Kroll.

I gavnet, ja; men ikke i —

Rebekka
(afbryder ham alvorligt).

Skam Dem dog, rektor Kroll. Hvor kan De sidde og spase om sådant?

Kroll.

Å ja, vor gode Johannes Rosmer synes sagtens, han har fåt mere end nok af ægtestanden. Men alligevel —

Rebekka.

Ved De hvad, — jeg må næsten le af Dem.

Kroll.

Alligevel —. Sig mig engang, frøken West —. Hvis det er tilladt at spørge —. Hvor gammel er De egentlig?

Rebekka.

Med skam at melde, så har jeg såmænd fyldt de ni og tyve, herr rektor. Jeg går nu i det tredivte.

Kroll.

Ja-ja. Og Rosmer, — hvor gammel er han? Lad mig se. Han er fem år yngre end jeg. Nå, han er altså godt og vel tre og firti. Jeg synes, det vilde passe bra'.

Rebekka
(rejser sig).

Ja-visst, ja-visst. Det vilde passe udmærket. — Drikker De té med os i aften?

Kroll.

Ja tak. Jeg havde tænkt at slå mig ned her. For der er en sag, som jeg må tale med vor gode ven om. — Og så, frøken West, — for at De ikke skal komme på gale tanker igen, så vil jeg se herud alt som tiest, — ligesom i gamle dage.

Rebekka.

Å ja, gør endelig det. (ryster hans hænder.) Tak, tak! De er da rigtig inderlig snil alligevel.

Kroll
(brummer lidt).

Så? Det er såmænd mere end jeg får høre hjemme.

(Johannes Rosmer kommer ind gennem døren til højre.)

Rebekka.

Herr Rosmer, — kan De se, hvem der sidder her?

Johannes Rosmer.

Madam Helseth fortalte det.

(Rektor Kroll har rejst sig.)

Rosmer
(mildt og dæmpet, trykker hans hænder).

Velkommen til huset igen, kære Kroll.

(lægger hænderne på hans skuldre og ser ham ind i øjnene.)

Du kære gamle ven! Det var nok det jeg vidste, at engang måtte det bli' som før imellem os.

Kroll.

Men snille menneske, — har du også været inde på den forrykte indbildning, at der skulde være noget ivejen!

Rebekka
(til Rosmer).

Ja tænk, — hvor dejligt, at det bare var en indbildning.

Rosmer.

Var det virkelig det, Kroll? Men hvorfor trak du dig da så rent tilbage fra os?

Kroll
(alvorlig og dæmpet).

Fordi jeg ikke vilde gå her som et levende minde om dine ulykkelige år — og om hende, — som endte i møllefossen.

Rosmer.

Det var jo vakkert tænkt af Dig. Du er jo altid så hensynsfuld. Men det var aldeles unødvendigt at bli' borte af den grund. — Kom, du; lad os sætte os i sofaen. (de sætter sig.) Nej, det står sandelig ikke for mig som nogen pine at tænke på Beate. Vi taler daglig om hende. Hun hører endnu ligesom huset til, synes vi.

Kroll.

Gør I virkelig det?

Rebekka
(tænder lampen).

Ja, det gør vi da rigtignok.

Rosmer.

Det er jo så lige til. Vi holdt jo begge to så inderlig af hende. Og både Rebek — både frøken West og jeg, vi véd med os selv, at vi gjorde, hvad der stod i vor magt, for den stak-

kers hjemsøgte. Vi har ingen ting at bebrejde os. — Derfor så synes jeg, der er noget mildt og blødt i det at tænke på Beate nu.

Kroll.

I kære prægtige mennesker! Fra nu af kommer jeg ud til jer hver dag.

Rebekka

(sætter sig i en lænestol).

Ja, lad os nu bare se, at De holder ord.

Rosmer

(noget dvælende).

Du, Kroll, — jeg skulde højlig ønsket, at omgangen mellem os aldrig var ble't afbrudt. Du har jo været som en selvskreven rådgiver for mig sålænge vi har kendt hinanden. Lige fra jeg blev student.

Kroll.

Nå ja; og det sætter jeg overmåde stor pris på. Er der kanske nu noget særligt —?

Rosmer.

Der er mangt og meget, som jeg så gerne vilde tale uforbeholdent med dig om. Sådan lige ud af hjertet.

Rebekka.

Ja, ikke sandt, herr Rosmer? Jeg synes, det måtte være så godt — mellem gamle venner —

Kroll.

Å Du kan såmænd tro, jeg har endnu mere at tale med dig om. For nu er jeg ble't aktiv politiker, som du nok ved.

Rosmer.

Ja, du er jo det. Hvorledes gik det egentlig til?

Kroll.

Jeg måtte, du. Måtte, så nødig jeg end vilde. Det går umulig an nu længer at stå som ørkesløs tilskuer. Nu, da de radikale så sørgeligt er kommet til magten, — nu er det på høj tid —. Derfor har jeg også fåt vor lille vennekreds inde i byen til at slutte sig engere sammen. Det er på høj tid, siger jeg!

Rebekka

(med et let smil).

Ja, er det ikke egentlig nu temmelig sent?

Kroll.

Unegtelig havde det været heldigst, om vi havde standset strømmen på et tidligere tidspunkt. Men hvem kunde vel forudsé, hvad der vilde komme? Jeg i alle fald ikke. (rejser sig og går om på gulvet.) Jo, nu har jeg rigtignok fåt øjnene op. For nu er oprørsånden trængt ind i selve skolen.

Rosmer.

I skolen? Dog vel ikke i din skole?

Kroll.

Jo så sandelig er den det. I min egen skole. Hvad synes du! Jeg er kommen under vejr med, at gutterne i øverste klasse, — det vil da sige en del af gutterne, — de har nu i over et halvt år havt en hemmelig forening og der holder de Mortensgårds avis!

Rebekka.

Å, «Blinkfyret».

Kroll.

Ja, synes De ikke det er en sund åndsføde for vordende embedsmænd? Men det traurigste ved sagen er, at det er alle de begavede gutter i klassen, som har rottet sig sammen og stiftet dette komplot imod mig. Det er bare stymperne og eftersidderne, som har holdt sig udenfor.

Rebekka.

Går da dette Dem så nær til hjerte, rektor?

Kroll.

Om det gør! Således at se mig hæmmet og modarbejdet i min livsgerning. (sagtere.) Men jeg havde nær sagt, at det fik endda være for hvad det var. Men nu kommer det aller værste.

(ser sig om.) Her er vel ingen, som lytter ved dørene?

Rebekka.

Å aldeles ikke.

Kroll.

Så skal I da vide, at tvedragten og oprøret er trængt ind i mit eget hus. I mit eget rolige hjem. Har forstyrret familjelivets fred for mig.

Rosmer
(rejser sig).

Hvad siger du! Hjemme hos dig —?

Rebekka
(går hen til rektoren).

Men kære, hvad er der da hændt?

Kroll.

Vil De tænke Dem til, at mine egne børn —. Kort og godt, — det er Laurits, som er formand for skolekomplottet. Og Hilda har broderet en rød mappe til at gemme «Blinkfyret» i.

Rosmer.

Det havde jeg da aldrig drømt om, — at hos dig, — i dit hus —

Kroll.

Nej, hvem kunde vel drømme om sligt? I mit hus, hvor der altid har hersket lydighed og

orden, — hvor der hidtil kun har rådet en eneste samdrægtig vilje —

Rebekka.

Hvorledes tar Deres hustru dette her?

Kroll.

Ja se, det er nu det utroligste af alt sammen. Hun, som alle sine dage — både i stort og i småt — har delt mine meninger og billiget alle mine anskuelser, hun er sandelig ikke fri for at hælde over til børnenes side i mange stykker. Og så gir hun mig skylden, for hvad der er sket. Hun siger, at jeg virker kuende på de unge. Ret som om ikke det var nødvendigt at —. Nå, således har jeg ufreden gående hjemme. Men jeg taler naturligvis så lidet om det, som muligt. Sligt bør jo helst dysses ned. (driver opover gulvet.) A ja, ja, ja.

(han stiller sig med hænderne på ryggen ved vinduet og ser ud.)

Rebekka

(har nærmet sig Rosmer og siger sagte. hurtigt og ubemærket af rektoren).

Gør det!

Rosmer

(ligeså).

Ikke i aften.

Rebekka
(som før).

Jo netop.
(hun går hen og steller med lampen.)

Kroll
(kommer fremover gulvet).

Ja, min kære Rosmer, nu ved du altså, hvorledes tidsånden har kastet sine skygger både ind i mit husliv og over min embedsgerning. Og denne fordærvelige, nedbrydende og opløsende tidsånd skulde jeg ikke bekæmpe med alle de våben, jeg kan overkomme? Jo, du, det agter jeg rigtignok at gøre. Og det både i skrift og i tale.

Rosmer.

Har du nu også håb om, at du kan udrette noget på den måde?

Kroll.

Jeg vil i alle fald aftjene min statsborgerlige værnepligt. Og jeg mener, det er enhver fædrelandssindet og for den gode sag bekymret mands skyldighed at gøre det samme. Ser du, — derfor er det nærmest, at jeg er kommet her ud til dig i aften.

Rosmer.

Men kære, hvad mener du —? Hvad skal jeg —?

Kroll.

Du skal hjælpe dine gamle venner. Gøre som vi andre. Ta' hånd i med så godt du kan.

Rebekka.

Men rektor Kroll, De kender jo herr Rosmers ulyst til sligt noget.

Kroll.

Den ulyst får han se at overvinde nu. — Du følger ikke nok med, Rosmer. Du sidder her og murer dig inde med dine historiske samlinger. Gud bevares, — al respekt for stamtavler og hvad dertil hører. Men tiden er ikke for den slags sysler — desværre. Du gør dig ingen forestilling om, hvorledes tilstanden er ude omkring i landet. Der er vendt op og ned på, snart sagt, hvert eneste begreb. Det vil bli et kæmpearbejde at få alle de vildfarelser ryddet ud igen.

Rosmer.

Det tror jeg også. Men det slags arbejde ligger slet ikke for mig.

Rebekka.

Og så tror jeg nok, at herr Rosmer er kommet til at se på tingene i livet med åbnere øjne end før.

Kroll
(studser).

Åbnere?

Rebekka.

Ja, eller friere da. Mere uhildet.

Kroll.

Hvad skal dette her sige? Rosmer, — du kunde dog vel aldrig være så svag at la' dig dåre af en slig tilfældighed, som den, at massehøvdingerne har vundet en midlertidig sejr!

Rosmer.

Kære, du ved jo, hvor liden forstand jeg har på politik. Men jeg synes rigtignok, at der i de senere år er kommet ligesom noget mere selvstændighed ind i de enkeltes tænkning.

Kroll.

Nå, — og det betragter du sådan uden videre som et gode! For resten tar du nok betydelig fejl, min ven. Forhør dig bare om, hvad det er for meninger, som har kurs blandt radikalerne, både her ude og inde i byen. Det er ikke en snus andet, end den visdom, som forkyndes i »Blinkfyret«.

Rebekka.

Ja, Mortensgård har stor magt over mange her omkring.

Kroll.

Ja, tænke sig til! En mand med en så tilsmudset fortid. Et menneske, som for usædeligt forhold er dømt fra sin lærerbestilling —! Slig en gir sig til at agere folkeleder! Og det går! Det går virkelig! Nu vil han udvide sit blad, hører jeg. Jeg ved fra sikker kilde, at han søger efter en habil medarbejder.

Rebekka.

Det er underligt, synes jeg, at ikke De og Deres venner stiller noget op imod ham.

Kroll.

Det er netop det, vi vil gøre nu. Idag har vi købt »Amtstidenden«. Pengespørsmålet frembød ingen vanskeligheder. Men — (vender sig til Rosmer). Ja, nu er jeg inde på mit egentlige ærinde til dig. Det er ledelsen, — den journalistiske ledelse, som det kniber med, ser du. — Sig mig, Rosmer, — skulde ikke du for den gode sags skyld føle dig opfordret til at overta' den?

Rosmer

(næsten forskrækket).

Jeg!

Rebekka.

Nej, men hvor kan De da tænke Dem sligt!

Kroll.

At du har skræk for folkemøderne og ikke vil udsætte dig for den konfekt, som der vanker, det er jo nok så rimeligt. Men en redaktørs mere tilbagetrukne virksomhed, eller, rettere sagt —

Rosmer.

Nej, nej, kære ven, dette her må du ikke be' mig om.

Kroll.

Jeg selv skulde så inderlig gerne forsøge mig i den retning også. Men det vilde bli' aldeles uoverkommeligt for mig. Jeg er allerede i forvejen så bebyrdet med en utallighed af gøremål —. Du derimod, som nu ikke længer trykkes af nogen embedsgerning. — Vi andre vil naturligvis hjælpe dig så godt vi formår.

Rosmer.

Jeg kan ikke, Kroll. Jeg duer ikke til det.

Kroll.

Duer ikke? Det samme sa' du, da din far skaffed dig kaldet —

Rosmer.

Jeg havde ret. Derfor gik jeg også min vej.

Kroll.

Å bli' du bare lige så flink redaktør som du var prest, så skal vi være fornøjet.

Rosmer.

Kære Kroll, — nu siger jeg dig én gang for alle, — jeg gør det ikke.

Kroll.

Nå, så låner du os da vel dit navn i alle fald.

Rosmer.

Mit navn?

Kroll.

Ja, allerede navnet Johannes Rosmer vil være en vinding for bladet. Vi andre går jo og gælder for udprægede partimænd. Jeg selv skal endog være udskreget som en arg fanatiker, hører jeg. Derfor kan ikke vi regne på, under eget navn, at skaffe bladet synderlig indgang hos de vildledte masser. Du derimod, — du har altid holdt dig udenfor striden. Dit milde redelige sindelag, — dit fine tænkesæt, — din uantastelige hæderlighed er kendt og skattet af alle her omkring. Og så den agtelse og respekt, som din tidligere prestelige stilling omgir dig med. Og så endelig familjenavnets ærværdighed, du!

Rosmer.

Å familjenavnet —

Kroll

(peger mod portrætterne).

Rosmerne til Rosmersholm, — prester og officerer. Højt betroede embedsmænd. Korrekte hædersmænd alle sammen, — en æt, som nu snart i et par hundrede år har siddet her som den første i distriktet. (lægger hånden på hans skulder.) Rosmer, — du skylder dig selv og din slægts traditioner at være med og værne om alt det, som hidtil har været godkendt i vort samfund. (vender sig.) Ja, hvad siger De, frøken West?

Rebekka

(med en let, stille latter).

Kære rektor, — for mig er dette her så usigelig latterligt at høre på.

Kroll.

Hvad for noget! Latterligt?

Rebekka.

Ja, for nu vil jeg sige Dem rent ud —

Rosmer

(hurtigt).

Nej, nej, — lad være! Ikke nu!

Kroll
(ser afvekslende på dem).

Men hvad i al verden, kære venner —?
(afbryder.) Hm!

(Madam Helseth kommer i døren til højre.)

Madam Helseth.

Der er en mand ude i køkkengangen. Han si'er, at han vil hilse på pastoren.

Rosmer
(lettet).

Ah så. Ja, bed ham værs'god komme ind.

Madam Helseth.

Her ind i stuen?

Rosmer.

Ja vel.

Madam Helseth.

Men han ser nok ikke slig ud, at en kan slippe ham ind i stuen.

Rebekka.

Hvorledes ser han da ud, madam Helseth?

Madam Helseth.

Å det er nok ikke videre, det, frøken.

Rosmer.

Sa' han ikke, hvad han heder?

Madam Helseth.

Jo, jeg synes han sa', at han heder Hekman eller noget sligt.

Rosmer.

Jeg kender ingen af det navn.

Madam Helseth.

Og så sa' han, at han hed Uldrik også.

Rosmer
(studser).

Ulrik-Hetman! Var det så?

Madam Helseth.

Ja, Hetman var det.

Kroll.

Det navn har jeg visst hørt før —

Rebekka.

Det var jo det navn, som han brugte at skrive under, han, denne underlige —

Rosmer
(til Kroll).

Det er Ulrik Brendels forfatternavn, du.

Kroll.

Den forlorne Ulrik Brendel. Ganske rigtig.

Rebekka.

Så han er i live endnu.

Rosmer.

Han rejste om med et teaterselskab, trode jeg.

Kroll.

Det sidste, jeg hørte om ham, var, at han sad i arbejdsanstalten.

Rosmer.

Bed ham komme ind, madam Helseth.

Madam Helseth.

Jaja.

(hun går.)

Kroll.

Vil du virkelig tåle det menneske i din stue?

Rosmer.

Å du ved jo, at han var min lærer en tid.

Kroll.

Ja, jeg ved, at han gik her og propped dig hodet fuldt med oprørske meninger og at din far så jog ham på porten med sin ridepidsk.

Rosmer

(lidt bittert).

Far var major her hjemme i sit hus også.

Kroll.

Tak du ham i hans grav for det, min kære Rosmer. Nå!

(Madam Helseth åbner døren til højre for Ulrik Brendel, går igen og lukker efter ham. Han er en stadselig, noget udtæret men rask og rørig skikkelse med gråt hår og skæg. For resten klædt som en almindelig landstryger. Tyndslidt frakke; dårligt skotøj; skjorte ses ikke. Gamle sorte handsker påtrukne; en blød smudsig hat sammenklappet under armen og en spadserstok i hånden.)

Ulrik Brendel

(først usikker, går så raskt hen til rektoren og byder hånden frem)

God aften, Johannes!

Kroll.

Undskyld —

Brendel.

Havde du ventet, at du skulde få se mig igen? Og det indenfor disse forhadte mure?

Kroll.

Undskyld —. (peger.) Dér —

Brendel

(vender sig).

Rigtig. Der har vi ham. Johannes, — min gut, — du, hvem jeg har elsket mest —!

Rosmer

(rækker ham hånden).

Min gamle lærer.

Brendel.

Trods visse erindringer så vilde jeg dog ikke passere Rosmersholm forbi uden at aflægge en flygtig visit.

Rosmer.

Her er De hjertelig velkommen nu. Vær sikker på det.

Brendel.

Ah, denne tiltrækkende dame —? (bukker.) Fru provstinden naturligvis.

Rosmer.

Frøken West.

Brendel.

Formentlig en nær pårørende. Og hin ubekendte —? En embedsbroder, kan jeg se.

Rosmer.

Rektor Kroll.

Brendel.

Kroll? Kroll? Bi lidt. Har De studeret filologi i Deres unge dage?

Kroll.

Ja selvfølgelig.

Brendel.

Men Donnerwetter, så har jeg jo kendt dig!

Kroll.

Undskyld —

Brendel.

Var ikke du —

Kroll.

Undskyld —

Brendel.

— en af hine dydens drabanter, som fik mig udstødt af diskussionsforeningen?

Kroll.

Det kan gerne være. Men jeg protesterer imod ethvert nærmere bekendtskab.

Brendel.

Nå-nå! Nach Belieben, herr doktor. Det kan komme mig ud på et. Ulrik Brendel blir den mand han er alligevel.

Rebekka.

De agter Dem vel indover til byen, herr Brendel?

Brendel.

Fru pastorinden har truffet det. Med visse mellemrum er jeg nødt til at slå et slag for tilværelsen. Jeg gør det ikke gerne; men — enfin — den tvingende nødvendighed —

Rosmer.

Å men kære herr Brendel, må da ikke jeg få lov til at hjælpe Dem med noget? På en eller anden måde, mener jeg —

Brendel.

Ha, et sådant forslag! Kunde du ville makulere det bånd, som sammenknytter os? Aldrig, Johannes, — aldrig!

Rosmer.

Men hvad tænker De da at ta' Dem til i byen? De kan tro, det vil ikke falde Dem så let —

Brendel.

Lad mig om det, min gut. Tærningerne er kastede. Således, som jeg her står for dig, er jeg ude på en omfattende rejse. Mere omfattende, end alle mine tidligere strejftog tilsammen. (til rektor Kroll.) Turde jeg spørge herr professoren — unter uns —, findes der et nogenlunde anstændigt, respektabelt og rummeligt forsamlingslokale i Deres agtede by?

Kroll.

Det rummeligste er arbejderforeningens sal.

Brendel.

Har herr docenten nogen kvalificeret indflydelse i denne vistnok meget gavnlige forening?

Kroll.

Jeg har ikke noget med den at skaffe.

Rebekka
(til Brendel).

De bør henvende Dem til Peder Mortensgård.

Brendel.

Pardon, madame, — hvad er det for en idiot?

Rosmer.

Hvorfor skal De nu just tro, han er en idiot?

Brendel.

Hører jeg ikke fluks på navnet, at det bæres af en plebejer?

Kroll.

Det svar havde jeg ikke ventet.

Brendel.

Men jeg vil overvinde mig. Der er ikke andet for. Når man, — således som jeg, — står på et vendepunkt i sit liv —. Det er afgjort. Jeg sætter mig i forbindelse med personen, — indleder direkte underhandlinger —

Rosmer.

Står De virkelig for alvor på et vendepunkt?

Brendel.

Ved ikke min egen gut, at hvor Ulrik Brendel står, der står han altid for alvor? — Jo, du,

nu vil jeg ifore mig et nyt menneske. Træde ud af den reserverte tilbageholdenhed, som jeg hidtil har iagttaget.

Rosmer.

Hvorledes —?

Brendel.

Jeg vil gribe ind i livet med en virksom hånd. Træde frem. Træde op. Det er en stormbevæget solhvervstid vi ånder i. — Nu vil jeg lægge min skærv på frigørelsens alter.

Kroll.

Vil De også —?

Brendel
(til dem alle).

Besidder almenheden her noget nøjere kendskab til mine spredte skrifter?

Kroll.

Nej, jeg må oprigtig tilstå, at —

Rebekka.

Jeg har læst adskilligt. For min plejefar ejed dem.

Brendel.

Skønne husfrue, — da har De spildt Deres tid. Thi det er noget pøjt, skal jeg sige Dem.

Rebekka.

Så?

Brendel.

Hvad De har læst, ja. Mine betydningsfulde værker kender hverken mand eller kvinde. Ingen — uden jeg selv.

Rebekka.

Hvorledes går det til?

Brendel.

Fordi de ikke er skrevne.

Rosmer.

Men kære herr Brendel —

Brendel.

Du ved, min Johannes, at jeg er et stykke af en sybarit. En Feinschmecker. Har været så alle mine dage. Jeg holder af at nyde i ensomhed. Thi da nyder jeg dobbelt. Tifold dobbelt. Ser du, — når gyldne drømme daled ned over mig, — omtåged mig, — når nye, svimlende, vidtrækkende tanker fødtes i mig, — omvifted mig med bærende vinger, — da formed jeg det ud i digt, i syner, i billeder. Sådan i de store omrids, forstår du.

Rosmer.

Ja, ja.

Brendel.

Å, hvorledes jeg har nydt og svælget i mine dage, du! Udformningens gådefulde salighed, —

sådan i de store omrids, som sagt, — bifaldet, takken, berømmelsen, laurbærkronen, — alt har jeg indkasseret med fulde, glædeskælvende hænder. Mættet mig i mine lønlige forestillinger med en fryd, — å, så svimlende stor —!

Kroll.

Hm —.

Rosmer.

Men aldrig skrevet det ned?

Brendel.

Ikke et ord. Dette platte skriverhåndværk har altid vakt en kvalmende ulyst i mig. Og hvorfor skulde jeg også profanere mine egne idealer, når jeg kunde nyde dem i renhed og for mig selv? Men nu skal de offres. Sandelig, — jeg er tilmode ved det, som en mor, der lægger unge døtre i ægtemænds arme. Men jeg offrer dem alligevel, — offrer dem på frigørelsens alter. En række af vel udformede foredrag — hele landet over —!

Rebekka
(livfuldt).

Dette er stort af Dem, herr Brendel! De gir det dyreste, De ejer.

Rosmer.

Det eneste.

Rebekka
(ser betydningsfuldt på Rosmer).

Hvor mange er der vel, som gør det? Som tør det?

Rosmer
(gengælder blikket).

Hvem ved?

Brendel.

Forsamlingen er bevæget. Det kvæger mit hjerte — og styrker viljen. Og dermed så skrider jeg altså til handling. Dog én ting —. (til rektoren.) Kan De sige mig, herr præceptor, — findes der en afholdsforening i byen? En total-afholdsforening? Det gør der naturligvis.

Kroll.

Ja, til tjeneste. Jeg er selv formand.

Brendel.

Kunde jeg ikke se det på Dem! Nå, da er det ikke umuligt, at jeg kommer hjem til Dem og skriver mig ind for en uges tid.

Kroll.

Undskyld, — vi modtar ikke medlemmer på ugevis.

Brendel.

A la bonheur, herr pædagog. Ulrik Brendel har aldrig rendt den slags foreninger på dørene. (vender sig.) Men jeg tør ikke forlænge mit ophold

i dette hus, så rigt på minder. Jeg må til byen og vælge mig et passende logis. Der findes dog vel et ordentligt hotel, vil jeg håbe.

Rebekka.

Vil De ikke drikke lidt varmt, før De går?

Brendel.

Hvad slags varmt, min nådige?

Rebekka.

En kop té eller —

Brendel.

Jeg takker husets rundhåndede værtinde. Men jeg lægger ikke gerne beslag på den private gæstfrihed. (hilser med hånden.) Lev vel, mine herskaber! (Går mod døren men vender om.) Å, det er s'gu sandt —. Johannes, — pastor Rosmer, — vil du gøre din fordums lærer en tjeneste for mangeårigt venskabs skyld?

Rosmer.

Ja så inderlig gerne.

Brendel.

Godt. Så lån mig — for en dags tid eller to — en strøgen mansketskjorte.

Rosmer.

Ikke andet end det!

Brendel.

For, ser du, jeg rejser til fods — denne gang. Min kuffert blir sendt bagefter.

Rosmer.

Ja vel. Men er der så ikke noget andet?

Brendel.

Jo, ved du hvad, — du kunde kanske undvære en ældre, benyttet sommerfrakke?

Rosmer.

Ja, ja, det kan jeg så visst.

Brendel.

Og dersom der skulde høre et par anstændige støvler til den frakken —

Rosmer.

Det skal der nok bli' råd for. Så snart vi får vide adressen, skal vi sende sagerne ind.

Brendel.

På ingen måde. Ikke nogen ulejlighed for min skyld! Jeg tar de bagateller med.

Rosmer.

Godt, godt. Vil De så følge med mig ovenpå.

Rebekka.

Lad heller mig. Jeg og madam Helseth skal nok besørge det.

Brendel.

Aldrig tillader jeg, at denne distingverte dame —!

Rebekka.

Å hvad! Kom De bare, herr Brendel.

(hun går ud til højre.)

Rosmer

(holder ham tilbage).

Sig mig, — er der ikke ellers noget, jeg kunde tjene Dem med?

Brendel.

Jeg ved i sandhed ikke hvad det skulde være. Jo, død og helvede, — når jeg tænker mig om —! Johannes, — har du tilfældigvis otte kroner på dig?

Rosmer.

Nu skal vi se. (åbner portemonnæen.) Her har jeg to tikronesedler.

Brendel.

Ja, ja, det kan være det samme. Jeg kan ta' dem. Får dem altid vekslet inde i byen. Tak så længe. Husk på, det var to tiere jeg fik. God nat, du, min egen kære gut! God nat, min agtede herre!

(Han går til højre. hvor Rosmer tar afsked og lukker døren efter ham.)

Kroll.

Forbarmende gud, — det var altså den Ulrik Brendel, som folk engang trode, der skulde bli noget stort af i verden.

Rosmer
(stille).

Han har i alle fald havt mod til at leve livet efter sit eget hode. Jeg synes ikke det er så lidet endda.

Kroll.

Hvad nu? Et sligt liv som hans! Jeg tror så nær, at han var mand for at forvirre dine begreber endnu engang.

Rosmer.

Å nej, du. Nu er jeg kommen på det rene med mig selv i alle dele.

Kroll.

Gid det var så vel, kære Rosmer. For du er så svært modtagelig for indtryk udenfra.

Rosmer.

Lad os sætte os. Og så vil jeg tale med dig.

Kroll.

Ja lad os.

(De sætter sig i sofaen.)

Rosmer
(lidt efter).

Synes du ikke, vi har det godt og hyggeligt her?

Kroll.

Jo, nu er her ble't godt og hyggeligt — og fredsomt. Ja, du har fåt dig et hjem, du, Rosmer. Og jeg har mistet mit.

Rosmer.

Kære, sig ikke så. Det, som nu er splittet, det vil nok heles igen.

Kroll.

Aldrig. Aldrig. Brodden vil bli siddende i. Det kan aldrig bli som før.

Rosmer.

Hør nu her, Kroll. Vi to har nu stät hinanden nær i så mange, mange år. Synes du, det er tænkeligt, at vort venskab kunde gå overstyr?

Kroll.

Jeg ved ikke den ting i verden, som kunde bryde mellem os. Hvorledes falder du på sligt?

Rosmer.

Fordi du lægger en så afgørende vægt på enighed i meninger og synsmåder.

Kroll.

Nå ja; men vi to er da så omtrent enige. I de store kernespørsmål i alle fald.

Rosmer
(sagte).

Nej. Ikke nu længer.

Kroll
(vil springe op).

Hvad er dette her!

Rosmer
(holder på ham).

Nej, du må bli' siddende. Jeg bér dig, Kroll.

Kroll.

Hvad er det for noget? Jeg forstår dig ikke. Tal da rent ud!

Rosmer.

Der er kommet en ny sommer i mit sind. Et nyt ungdomssyn. Og derfor så står jeg nu der —

Kroll.

Hvor, — hvor står du?

Rosmer.

Der, hvor dine børn står.

Kroll.

Du? Du! Det er da vel umuligt! Hvor står du, siger du?

Rosmer.

På samme side som Laurits og Hilda.

Kroll
(sænker hodet).

Frafalden. Johannes Rosmer frafalden.

Rosmer.

Jeg skulde ha' følt mig så glad, — så inderlig lykkelig ved det, som du kalder frafaldet.

Men så led jeg pinligt alligevel. For jeg vidste jo nok, at det vilde volde dig en bitter sorg.

Kroll.

Rosmer, — Rosmer! Dette forvinder jeg aldrig. (ser tungt på ham.) Å, at også du kan ville være med og række hånd til fordærvelsens og forstyrrelsens værk i dette ulykkelige land.

Rosmer.

Det er frigørelsens værk, jeg vil være med på.

Kroll.

Ja, jeg ved det nok. Således kaldes det både af forførerne og af de vildledte. Men synes du da, at der er nogen frigørelse at vente af den ånd, som nu holder på at forgifte hele vort samfundsliv.

Rosmer.

Jeg slutter mig ikke til den ånd, som råder. Ikke til nogen af de stridende. Jeg vil prøve på at samle menneskene sammen fra alle sider. Så mange og så inderligt jeg bare formår det. Jeg vil leve og sætte alle mine livsens kræfter ind på dette ene, — at skabe det sande folkedomme i landet.

Kroll.

Så du synes ikke vi har folkedømme nok! Jeg for min part synes vi alle til hobe er på

god vej til at drages ned i det mudder, hvor ellers kun almuen plejer at trives.

Rosmer.

Just derfor stiller jeg folkedømmets sande opgave.

Kroll.

Hvilken opgave?

Rosmer.

At gøre alle mennesker i landet til adelsmennesker.

Kroll.

Alle mennesker —!

Rosmer.

Så mange som muligt i alle fald.

Kroll.

Ved hvilke midler?

Rosmer.

Ved at frigøre sindene og luttre viljerne, tænker jeg.

Kroll.

Du er en drømmer, Rosmer. Vil du frigøre dem? Vil du luttre dem?

Rosmer.

Nej, kære, — jeg vil bare søge at vække dem til det. Gøre det, — det må de selv.

Kroll.

Og du tror, de kan?

Rosmer.

Ja.

Kroll.

Ved egen kraft altså?

Rosmer.

Ja, netop ved egen kraft. Der findes ikke nogen anden.

Kroll
(rejser sig).

Er dette at tale, som det sømmer sig en prest?

Rosmer.

Jeg er ingen prest længer.

Kroll.

Ja, men — din barnetro da —?

Rosmer.

Den har jeg ikke mere.

Kroll.

Du har ikke —!

Rosmer
(rejser sig).

Jeg har opgi't den. Jeg måtte opgi' den, Kroll.

Kroll
(rystet men behersket).

Ja så. — Ja, ja, ja. Det ene følger vel med det andet. — Var det kanske derfor, at du trådte ud af kirkens tjeneste?

Rosmer.

Ja. Da jeg blev klar over mig selv, — da jeg fik fuld visshed for, at det ikke bare var en forbigående anfægtelse, men at det var noget, som jeg aldrig mere kunde eller vilde komme ifra, — da gik jeg.

Kroll.

Så længe har det altså gæret i dig. Og vi, — dine venner, har ikke fåt noget at vide om det. Rosmer, Rosmer, — hvor kunde du dølge den sørgelige sandhed for os!

Rosmer.

Fordi jeg syntes, det var en sag, som kun vedkom mig selv. Og så vilde jeg da ikke volde dig og de andre vennerne nogen unødig sorg. Jeg tænkte, jeg kunde bli' ved at leve her som hidtil, stille og glad og lykkelig. Jeg vilde læse og fordybe mig i alle de værker, som før havde været lukkede bøger for mig. Rigtig inderlig leve mig ind i den store sandhedens og frihedens verden, som nu er ble't mig åbenbaret.

Kroll.

Frafalden. Hvert ord vidner om det. Men hvorfor bekender du så dette dit lønlige frafald alligevel? Og hvorfor just netop nu?

Rosmer.

Det har du selv tvunget mig til, Kroll.

Kroll.

Jeg? Har jeg tvunget dig —!

Rosmer.

Da jeg fik høre om din voldsomme færd ved møderne, — da jeg læste om al den ukærlige tale, du der førte, — alle dine hadefulde udfald mod dem, som står på den anden side, — din hånende fordømmelsesdom over modstanderne —. A, Kroll, — at du, du, kunde bli' sådan! Da stod pligten uafviselig for mig. Menneskene blir onde under den strid, som nu pågår. Her må komme fred og glæde og forsoning ind i sindene. Derfor er det, jeg nu træder frem og bekender mig åbent, som den jeg er. Og så vil jeg prøve mine kræfter, jeg også. Kunde ikke du — fra din side — være med på dette, Kroll?

Kroll.

Aldrig i dette liv slutter jeg forlig med de nedbrydende kræfter i samfundet.

Rosmer.

Så lad os da i det mindste kæmpe med adelige våben, — siden vi endelig må det.

Kroll.

Hvo som ikke er med mig i de afgørende livssager, ham kender jeg ikke mere. Og ham skylder jeg ingen hensyn.

Rosmer.

Gælder det også mig?

Kroll.

Du har selv brudt med mig, Rosmer.

Rosmer.

Men er da dette et brud!

Kroll.

Dette! Det er et brud med alle dem, som hidtil stod dig nær. Nu får du ta' følgerne.

(Rebekka West kommer ind fra højre og slår døren vidt op.)

Rebekka.

Se så; nu er han på vejen til sin store offerfest. Og nu kan vi gå til bords. Vær så god, herr rektor.

Kroll
(tar sin hat).

God nat, frøken West. Her har jeg ikke mere at gøre.

Rebekka
(spændt).

Hvad er det? (lukker døren og kommer nærmere.) Har De talt —?

Rosmer.

Nu ved han det.

Kroll.

Vi slipper dig ikke ud af hænderne, Rosmer. Vi skal tvinge dig tilbage til os igen.

Rosmer.

Did kommer jeg aldrig mere.

Kroll.

Vi skal få se. Du er ikke den mand, der holder ud at stå ensom.

Rosmer.

Jeg blir ikke så helt ensom endda. — Vi er to om at bære ensomheden her.

Kroll.

Ah —! (en mistanke skyder op i ham.) Dette også! Beates ord —!

Rosmer.

Beate —?

Kroll
(afviser tanken).
Nej, nej, — det var stygt —. Tilgiv mig.

Rosmer.
Hvad? Hvilket?

Kroll.
Ikke videre om det. Fy! Tilgiv mig. Farvel!
(han går mod forstuedøren.)

Rosmer
(følger efter ham).
Kroll! Således må det ikke være slut imellem os. Imorgen kommer jeg ind til dig.

Kroll
(i forstuen. vender sig).
Ikke med din fod i mit hus!
(han tar sin stok og går.)
(Rosmer står en stund i den åbne dør: derpå lukker han den og går hen til bordet.)

Rosmer.
Det gør ikke noget, Rebekka. Vi skal nok holde det ud. Vi to trofaste venner. Du og jeg.

Rebekka.
Hvad tror du, han mente, da han sa': fy?

Rosmer.

Kære, bryd dig ikke om det. Han trode ikke selv, hvad han mente. Men imorgen vil jeg ind til ham. God nat!

Rebekka.

Går du op så tidligt i aften også? Efter dette?

Rosmer.

I aften som ellers. Jeg føler mig så lettet nu, da det er over. Du ser det, — jeg er ganske rolig, kære Rebekka. Tag du det også med ro. God nat!

Rebekka.

God nat, kære ven! Og sov vel.

(Rosmer går ud gennem forstuedøren: man hører ham derpå opad en trappe.)

(Rebekka går hen og trækker i en klokkestreng ved ovnen.)

(Lidt efter kommer madam Helseth ind fra højre.)

Rebekka.

De kan gerne ta' af bordet igen, madam Helseth. For pastoren vil ikke ha' noget, — og rektoren er gåt hjem.

Madam Helseth.

Er rektoren gåt? Hvad var der i vejen med rektoren da?

Rebekka
(tar sit hækletøj).

Han spåde, at det vilde trække op til et svært uvejr —

Madam Helseth.

Det var da underligt. For ikke er der en skyflæk at se i kveld.

Rebekka.

Bare han ikke møder den hvide hesten. For jeg er ræd, vi snart får høre fra slige nogen spøgelser nu.

Madam Helseth.

Gud forlade Dem frøken! Snak da ikke så fælt.

Rebekka.

Nå, nå, nå —

Madam Helseth
(sagtere).

Tror da rigtig frøkenen, at her er nogen, som snart skal gå bort?

Rebekka.

Nej såmænd om jeg det tror. Men der er så mange slags hvide heste i denne verden, madam Helseth. — Ja, god nat da. Nu går jeg ind til mit.

Madam Helseth.

God nat, frøken.

(Rebekka går med hækletøjet ud til højre.)

Madam Helseth

(skruer lampen ned, ryster på hodet, og mumler med sig selv):

Jøsses, — Jøsses. Den frøken West. Slig, som hun kan snakke iblandt.

ANDEN AKT.

(Johannes Rosmers arbejdsværelse. På væggen til venstre er indgangsdøren. I baggrunden en døråbning med fratrukket forhæng, som fører ind til soveværelset. Et vindu til højre, og foran samme skrivebordet, bedækket med bøger og papirer. Boghylder og skabe ved væggene. Tarvelige møbler. En gammeldags kanapé med bord foran til venstre.)

(Johannes Rosmer, i husfrakke, sidder i en højrygget stol ved skrivebordet. Han skærer op og blader i et hefteskrift og ser lidt i det hist og her.)

(Det banker paa døren til venstre.)

Rosmer

(uden at vende sig).

Kom kun ind.

(Rebekka West, i morgenkjole, kommer ind.)

Rebekka.

God morgen.

Rosmer

(slår efter i skriftet).

God morgen kære. Er der noget du vil?

Rebekka.

Jeg vilde bare høre, om du har fåt sove godt?

Rosmer

Å, jeg har sovet så trygt og dejligt. Ingen drømme —. (vender sig.) Og du?

Rebekka.

Jo tak. Så ud på morgenstunden —.

Rosmer.

Jeg ved ikke, jeg på lang tid har følt mig så let om hjerte som nu. Å, det var rigtignok godt, at jeg fik sagt det.

Rebekka.

Ja, du skulde ikke ha' tiet så længe, Rosmer.

Rosmer.

Jeg begriber ikke selv, at jeg kunde være så fejg.

Rebekka.

Nå, det var da ikke egentlig af fejghed —

Rosmer.

Å jo, jo, du, — når jeg ser til bunds i det, så var der noget fejghed med.

Rebekka.

Desto kækkere da at du brød overtvert. — (sætter sig hos ham på en stol ved skrivebordet.) Men nu vil jeg fortælle dig noget, som jeg har gjort, — og som du ikke må ta' mig fortrydelig op.

Rosmer.

Fortrydelig? Kære, hvor kan du tro —?

Rebekka.

Jo, for det var kanské lidt egenmægtigt af mig, men —

Rosmer.

Nå, så lad mig høre da.

Rebekka.

Igår aftes, da denne Ulrik Brendel skulde til at gå, — så gav jeg ham en to—tre linjer med til Mortensgård.

Rosmer
(lidt betænkelig).

Men, kære Rebekka —. Nå, hvad skrev du da?

Rebekka.

Jeg skrev, at han vilde vise dig en god tjeneste, dersom han tog sig lidt af det ulykkelige menneske og hjalp ham med hvad han kunde.

Rosmer.

Kære, det skulde du ikke ha' gjort. Du har bare skadet Brendel ved det. Og Mortensgård er jo en mand, som jeg helst onsker at holde mig fra livet. Du ved jo det udestående, jeg har havt med ham engang.

Rebekka.

Men tror du da ikke, det nu kunde være ganske bra', om du kom i et godt forhold til ham igen?

Rosmer.

Jeg? Til Mortensgård? Hvorfor det, mener du?

Rebekka.

Jo, for egentlig tryg kan du jo ikke være nu, — siden der er kommet dette imellem dig og vennerne.

Rosmer

(ser på hende og ryster på hodet).

Har du virkelig kunnet tro, at Kroll eller nogen af de andre skulde ville ta' hævn —? At de kunde være istand til at —?

Rebekka.

I den første hidsighed, kære —. Ingen kan vide det så sikkert. Jeg synes, — efter den måden, rektoren tog det på —

Rosmer.

Å, du burde dog kende ham bedre end som så. Kroll er en hædersmand ud og ind. I eftermiddag går jeg ind til byen og taler med ham. Jeg vil tale med dem alle sammen. Å, du skal bare se, hvor let det går —

(Madam Helseth kommer i døren til venstre.)

Rebekka
(rejser sig).

Hvad er det, madam Helseth?

Madam Helseth.

Rektor Kroll står nede i forstuen.

Rosmer
(rejser sig hurtigt).

Kroll!

Rebekka.

Rektoren! Nej, tænk —!

Madam Helseth.

Han spør', om han kan få komme op og snakke med pastoren.

Rosmer
(til Rebekka).

Hvad sa' jeg! — Ja visst kan han så. (går til døren og råber ned af trappen.) Kom du op, kære ven! Hjertelig velkommen skal du være!

(Rosmer står og holder døren åben. — Madam Helseth går. — Rebekka trækker forhænget til foran døråbningen. Så ordner hun et og andet.)

(Rektor Kroll, med hat i hånden, kommer ind.)

Rosmer
(stille, bevæget).

Jeg vidste nok, at det ikke blev sidste gang —

Kroll.

Idag ser jeg sagerne i et helt andet lys end igår.

Rosmer.

Ja ikke sandt, Kroll? Gør du ikke det? Nu, da du har fåt tænkt dig om —

Kroll.

Du misforstår mig aldeles. (lægger sin hat på bordet ved kanapéen.) Det er mig magtpåliggende at få tale med dig under fire øjne.

Rosmer.

Hvorfor må ikke frøken West —?

Rebekka.

Nej, nej, herr Rosmer. Jeg går.

Kroll
(ser nedad hende).

Og så må jeg be' frøkenen undskylde, at jeg kommer her så tidlig på dagen. At jeg overrasker Dem, før De har fåt stunder til at —

Rebekka
(studser).

Hvorledes det? Finder De, der er noget i vejen for, at jeg går her hjemme i morgenkjole?

Kroll.

Bevares vel! Jeg ved jo slet ikke, hvad der er ble't skik og brug på Rosmersholm.

Rosmer.

Men, Kroll, — du er jo rent som forvandlet idag!

Rebekka.

Jeg anbefaler mig, herr rektor.

(Hun går ud til venstre.)

Kroll.

Med din tilladelse —

(han sætter sig på kanapeen.)

Rosmer.

Ja, kære, lad os slå os fortroligt ned og tale sammen.

(han sætter sig i en stol lige over for rektoren.)

Kroll.

Jeg har ikke fåt lukket et øje siden igår. Jeg har ligget og tænkt og tænkt hele natten.

Rosmer.

Og hvad siger du så idag?

Kroll.

Det blir langt, Rosmer. Lad mig få begynde med en slags indledning. Jeg kan fortælle dig lidt om Ulrik Brendel.

Rosmer.

Har han været hos dig?

Kroll.

Nej. Han slog sig ned i en sjofel knejpe. I det sjofleste selskab naturligvis. Drak og trakterte så længe han havde noget. Siden skældte han hele kompaniet ud for pak og pøbel. Det havde han nu for resten ret i. Men så fik han prygl og blev kastet i rendestenen.

Rosmer.

Så er han vel uforbederlig alligevel.

Kroll.

Frakken havde han også sat i pant. Men den skal være ble't indløst for ham. Kan du gætte, af hvem?

Rosmer.

Af dig selv kanske?

Kroll.

Nej. Af denne noble herr Mortensgård.

Rosmer.

Ja så.

Kroll.

Jeg har ladt mig fortælle, at herr Brendels første visit galdt idioten og plebejeren.

Rosmer.

Det var jo ret heldigt for ham —.

Kroll.

Visst var det så. (læner sig over bordet, lidt nærmere mod Rosmer.) Men nu er vi inde på en sag, som jeg for vort gamle — for vort fordums venskabs skyld pligter at varsle dig om.

Rosmer.

Kære, hvad er da det?

Kroll.

Det er det, at der nok her i huset drives et og andet spil bag din ryg.

Rosmer.

Hvor kan du tro det? Er det Reb—. Er det frøken West, du sigter til?

Kroll.

Ja netop. Jeg kan så godt forstå det fra hendes side. Hun har jo nu så længe været vant til at være den rådende her. Men alligevel —

Rosmer.

Kære Kroll, du tar aldeles fejl i dette. Hun og jeg, — vi lægger ikke dølgsmål for hinanden på nogen verdens ting.

Kroll.

Har hun også tilstået for dig, at hun er trådt i brevveksling med redaktøren af »Blinkfyret«?

Rosmer.

Å, du sigter til et par linjer, som hun gav Ulrik Brendel med.

Kroll.

Du er altså kommen efter det. Og billiger du, at hun således indleder forbindelse med denne skandalskriver, som hver eneste uge søger at sætte mig i gabestokken både for min skolegerning og for min offentlige færd?

Rosmer.

Kære, den side af sagen har hun visst ikke tænkt på engang. Og for resten så har hun naturligvis sin fulde handlefrihed, ligesom jeg har min.

Kroll.

Så? Ja, det hører vel til den nye retning, du nu er kommen ind på. For der, hvor du står, der står vel frøken West også?

Rosmer.

Det gør hun. Vi to har trolig arbejdet os frem sammen.

Kroll

(ser på ham og ryster langsomt på hodet).

Å du blinde, besnærede mand!

Rosmer.

Jeg? Hvor kommer du på det?

Kroll.

Fordi jeg ikke vover — ikke vil tænke det værste. Nej, nej; lad mig få tale ud. — Du sætter jo virkelig pris på mit venskab, Rosmer? Og på min agtelse også? Gør du ikke det?

Rosmer.

Det spørsmål behøver jeg vel ikke at svare på.

Kroll.

Nå, men der er andre ting, som kræver svar, — en fuld forklaring fra din side. — Vil du finde dig i, at jeg holder et slags forhør —?

Rosmer.

Forhør?

Kroll.

Ja, at jeg spør dig ud om et og andet, som det kan falde dig pinligt at mindes om. Ser du, — dette med dit frafald, — nå, med din frigørelse, som du jo kalder det, — det hænger sammen med så meget andet, som du for din egen skyld må gøre mig rede for.

Rosmer.

Kære, spørg du, om hvad du vil. Jeg har ingenting at lægge skjul på.

Kroll.

Så sig mig da, — hvad tror du egentlig var den dybeste grund til, at Beate gik hen og endte sit liv?

Rosmer.

Kan du være i tvil om det? Eller, rettere sagt, kan der spørges om grundene til det, som en ulykkelig, syg, utilregnelig foretar sig?

Kroll.

Er du viss på, at Beate var så aldeles utilregnelig? Lægerne mente i alle fald, at det kanske ikke var så ganske afgjort.

Rosmer.

Hvis lægerne nogensinde havde set hende således, som jeg så mangen gang har set hende både nætter og dage, da vilde de ikke ha' tvilet.

Kroll.

Jeg tvilte heller ikke dengang.

Rosmer.

A nej, det var nok desværre umuligt at tvile, du. Jeg har jo fortalt dig om hendes ustyrlige, vilde lidenskabelighed, — som hun forlangte, jeg skulde gengælde. A, den rædsel, hun indgød mig! Og så hendes grundløse, fortærende selvbebrejdelser i de sidste år.

Kroll.

Ja, da hun havde fåt vide, at hun for hele sit liv vilde bli' børnløs.

Rosmer.

Nå, tænk dig altså selv —. En slig jagende, grufuld kval over noget ganske uforskyldt —! Og hun skulde være tilregnelig?

Kroll.

Hm —. Kan du huske, om du den gang havde bøger i huset, som handled om ægteskabets hensigt — efter vor tids fremskredne opfatning?

Rosmer.

Jeg husker, at frøken West lånte mig et sådant værk. For hun arved jo doktorens bogsamling, som du ved. Men kære Kroll, du tror da vel aldrig, vi var så uforsigtige at indvie den stakkers syge i slige ting? Jeg kan forsikkre dig højt og dyrt, vi har ingen skyld. Det var hendes egne forstyrrede hjernenerver, som jog hende ind på de vildsomme afveje.

Kroll.

Et kan jeg i alle fald fortælle dig nu. Og det er, at den stakkers forpinte og overspændte Beate gjorde ende på sit eget liv for at du

skulde få leve lykkelig, — få leve frit og — efter din lyst.

Rosmer
(er faret halvt op fra stolen).

Hvad vil du sige med det?

Kroll.

Nu skal du høre rolig på mig, Rosmer. For nu kan jeg tale om det. I sit sidste leveår var hun to gange inde hos mig for at klage sin angst og sin fortvilelse.

Rosmer.

Over dette samme?

Kroll.

Nej. Den første gang kom hun ind og påstod, at du var på frafaldets vej. At du vilde bryde med dine fædres tro.

Rosmer
(ivrig).

Det, du der siger, er umuligt, Kroll! Rent umuligt! Du må ta' fejl i dette her.

Kroll.

Hvorfor det?

Rosmer.

Jo, for så længe Beate leved, gik jeg endnu i tvil og kamp med mig selv. Og den kamp udkæmped jeg ensom og i den fuldeste stilhed. Jeg tror ikke en gang, at Rebekka —

Kroll.

Rebekka?

Rosmer.

Nå ja, — frøken West. Jeg kalder hende Rebekka for nemheds skyld.

Kroll.

Jeg har lagt mærke til det.

Rosmer.

Derfor er det mig så ubegribeligt, hvorledes Beate kunde komme ind på den tanke. Og hvorfor talte hun ikke til mig selv om det? Og det har hun aldrig gjort. Aldrig med et eneste ord.

Kroll.

Stakker, — hun bad og trygled om, at jeg skulde tale til dig.

Rosmer.

Og hvorfor gjorde du så ikke det?

Kroll.

Kunde jeg dengang et øjeblik tvile på, at hun var sindsforvirret? En slig anklage imod en mand som du! — Og så kom hun igen, — vel en måneds tid bagefter. Da var hun roligere at se til. Men da hun gik, sa' hun: Nu kan de snart vente den hvide hesten på Rosmersholm.

Rosmer.

Ja, ja. Den hvide hesten, — den talte hun så tidt om.

Kroll.

Og da jeg så prøvte at få hende bort fra de triste tanker, så svarte hun bare: Jeg har ikke lang tid igen. For nu må Johannes straks gifte sig med Rebekka.

Rosmer
(næsten målløs).

Hvad er det, du siger —! Jeg gifte mig med —!

Kroll.

Det var en torsdags eftermiddag. — Lørdags aften kasted hun sig fra kloppen ned i møllefossen.

Rosmer.

Og du, som ikke varsled os —!

Kroll.

Du ved jo selv, hvor ofte hun lod ord falde om, at nu måtte hun visst snart dø.

Rosmer.

Det ved jeg nok. Men alligevel; — du skulde varslet os!

Kroll.

Det tænkte jeg også på. Men da var det for sent.

Rosmer.

Men hvorfor har du så ikke siden efter —? Hvorfor har du fortiet alt dette?

Kroll.

Hvad skulde det tjene til at komme her og pine og oprive dig endnu mere? Jeg har jo holdt det alt sammen for lutter tomme og vilde indbildninger. — Lige til igår aftes.

Rosmer.

Altså ikke nu længer?

Kroll.

Så ikke Beate ganske klart, da hun sa', at du vilde falde fra din barnetro?

Rosmer

(stirrer frem for sig).

Ja, det forstår jeg ikke. Det er mig det ubegribeligste af alt i verden.

Kroll.

Ubegribelig eller ikke, — det er nu engang så. Og nu spør' jeg dig, Rosmer, — hvor megen sandhed ligger der i hendes anden beskyldning? I den sidste, mener jeg.

Rosmer.

Beskyldning? Var da det en beskyldning?

Kroll.

Du la' kanske ikke mærke til, hvorledes ordene faldt. Hun vilde gå bort, sa' hun —. Hvorfor? Nå?

Rosmer.

Jo, for at jeg kunde gifte mig med Rebekka —.

Kroll.

Ordene faldt ikke ganske så. Beate udtrykte sig anderledes. Hun sa': Jeg har ikke lang tid igen. For nu må Johannes straks gifte sig med Rebekka.

Rosmer

(ser en stund på ham: så rejser han sig)

Nu forstår jeg dig, Kroll.

Kroll.

Og så? Hvad svar har du?

Rosmer

(altid stille. behersket).

På noget så uhørt —? Det eneste rette svar vilde være at pege mod døren.

Kroll

(rejser sig).

Godt og vel.

Rosmer

(stiller sig foran ham).

Hør nu her. I over år og dag, — lige siden Beate gik bort, — har Rebekka West og

jeg levet alene her på Rosmersholm. I al den tid har du kendt Beates beskyldning imod os. Men aldrig et øjeblik har jeg mærket, at du tog anstød af, at Rebekka og jeg leved sammen her.

Kroll.

Jeg vidste ikke før igår aftes, at det var en frafalden mand og en — frigjort kvinde, som førte dette samliv.

Rosmer.

Ah —! Du tror altså ikke, at der hos frafaldne og frigjorte mennesker kan findes renhedssind? Du tror ikke, de kan ha' sædeligheds-kravet i sig som en naturtrang!

Kroll.

Jeg bygger ikke stort på den slags sædelighed, som ikke har sin rod i kirkens tro.

Rosmer.

Og dette lar du gælde om Rebekka og mig også? Om mit og Rebekkas forhold —?

Kroll.

Jeg kan ikke til gunst for jer to fravige den mening, at der vel ikke er nogen svælgende kløft mellem den fri tanke og — hm.

Rosmer.

Og hvad —?

Kroll.

— og den fri kærlighed, — siden du endelig vil høre det.

Rosmer
(sagte).

Og det skammer du dig ikke for at sige til mig! Du, som har kendt mig lige fra min tidligste ungdom af.

Kroll.

Just derfor. Jeg ved, hvor let du lar dig påvirke af de mennesker, du omgås med. Og denne din Rebekka —. Nå, denne frøken West, — hende kender vi jo egentlig ikke videre til. Kort og godt, Rosmer, — jeg opgir dig ikke. Og du selv, — du må søge at redde dig i tide.

Rosmer.

Redde mig? Hvorledes —?

(Madam Helseth kikker ind gennem døren til venstre.)

Rosmer.

Hvad vil De?

Madam Helseth.

Jeg skulde be' frøkenen komme ned.

Rosmer.

Frøkenen er ikke her oppe.

Madam Helseth.

Så? (ser sig om.) Det var da besynderligt.

(hun går.)

Rosmer.

Du sa' —?

Kroll.

Hør nu. Hvad der her er gåt for sig i løndom, mens Beate leved, — og hvad der fremdeles går for sig her, — det vil jeg ikke forske nøjere efter. Du var jo dybt ulykkelig i dit ægteskab. Og det får vel på en måde tale til din undskyldning —

Rosmer.

Å, hvor lidet du i grunden kender mig —!

Kroll.

Afbryd mig ikke. Det er det, jeg vil sige, — at skal endelig dette samliv med frøken West fortsættes, så er det aldeles nødvendigt, at du dysser ned det omslag, — det sørgelige frafald, — som hun har forledet dig til. Lad mig tale! Lad mig tale! Jeg siger, at når galt skal være, så tænk og mén og tro, i herrens navn, alt hvad du vil — både i den ene retning og i den anden. Men behold bare dine meninger for dig selv. Dette her er jo en rent personlig sag. Der er da ingen nødvendighed for, at sligt noget råbes ud over hele landet.

Rosmer.

Det er en nødvendighed for mig at komme ud af en falsk og tvetydig stilling.

Kroll.

Men du har en pligt imod din slægts traditioner, Rosmer! Husk på det! Rosmersholm har siden umindelige tider været som et arnested for tugt og orden, — for respektfuld agtelse lige over for alt det, der er hævdet og godkendt af de bedste i samfundet. Hele egnen har ta't sit præg fra Rosmersholm. Det vil fremkalde en usalig, en ubodelig forvirring, dersom det rygtes, at du selv har brudt med, hvad jeg vil kalde den rosmerske familjetanke.

Rosmer.

Kære Kroll, — jeg kan ikke se sagen så. Jeg synes, det er en uafviselig pligt for mig at tænde lidt lys og glæde her, hvor slægten Rosmer har skabt mørke og tyngsel gennem alle de lange, lange tider.

Kroll

(ser strængt på ham).

Jo, det vilde være en værdig gerning for den mand, med hvem slægten dør ud. Lad sligt ligge, du. Det er ikke passeligt arbejde for dig. Du er skabt til at leve som den stille forsker.

Rosmer.

Ja, det kan så være. Men jeg vil nu med i livsstriden en gang, jeg også.

Kroll.

Den livsstrid, — ved du, hvad den blir for dig? Den blir en kamp på liv og død med alle dine venner.

Rosmer
(stille).

De er vel ikke alle sammen så fanatiske som du.

Kroll.

Du er en troskyldig sjæl, Rosmer. En uerfaren sjæl er du. Du aner ikke, hvor overhændigt uvejret vil komme over dig.

(Madam Helseth glytter på døren til venstre.)

Madam Helseth.

Jeg skulde spørge fra frøkenen —

Rosmer.

Hvad er det?

Madam Helseth.

Der er en nede, som gerne vilde snakke et ord med pastoren.

Rosmer.

Er det kanske ham, som var her igår aftes?

Madam Helseth.

Nej, det er denne her Mortensgård.

Rosmer.

Mortensgård!

Kroll.

Aha! Så vidt er vi altså! Så vidt allerede!

Rosmer.

Hvad vil han mig? Hvorfor lod De ham ikke gå igen?

Madam Helseth.

Frøkenen sa', jeg skulde spørge, om han måtte komme op.

Rosmer.

Sig ham, at her er nogen —

Kroll

(til madam Helseth).

Lad De ham bare komme, madam.

(Madam Helseth går.)

Kroll

(tar sin hat).

Jeg viger marken — foreløbig. Men hovedslaget er ikke slåt endnu.

Rosmer.

Så sandt jeg lever, Kroll, — jeg har ikke noget med Mortensgård at skaffe.

Kroll.

Jeg tror dig ikke længer. Ikke på noget punkt. Ikke i noget forhold tror jeg dig herefter. Nu gælder det krig på kniven. Vi vil dog prøve, om vi ikke kan få gjort dig uskadelig.

Rosmer.

Å, Kroll, — hvor dybt, — hvor lavt nede du står nu!

Kroll.

Jeg? Og det siger en sådan en, som du er! Husk på Beate!

Rosmer.

Kommer du igen tilbage til det!

Kroll.

Nej. Møllefossens gåde får du se at løse efter din samvittighed, — hvis du endnu har noget af den slags i behold.

(Peder Mortensgård kommer sagte og stille ind gennem døren til venstre. Han er en liden spinkel mand med tyndt rødligt hår og skæg.)

Kroll

(med et hadefuldt øjekast).

Nå, «Blinkfyret» altså —. Tændt på Rosmersholm. (knapper sin frakke.) Ja, så kan jeg ikke være i tvil om, hvad kurs jeg skal styre.

Mortensgård
(spagfærdig).

«Blinkfyret» skal altid holdes tændt for at lyse rektoren hjem.

Kroll.

Ja, De har længe vist Deres gode vilje. Der er jo rigtignok et bud, som siger, at vi ikke skal aflægge falskt vidnesbyrd imod vor næste —

Mortensgård.

Rektoren behøver ikke at undervise mig om budene.

Kroll.

Ikke om det sjette heller?

Rosmer.

Kroll —!

Mortensgård.

Behøves det, så er vel pastoren den nærmeste mand.

Kroll
(med dulgt hån).

Pastoren? Ja, unægtelig er pastor Rosmer den nærmeste mand i det stykke. — Godt udbytte, mine herrer!

(han går og slår døren i efter sig.)

Rosmer
(blir ved at se mod døren og siger hen for sig).

Ja, ja, — det får så være da. (vender sig.)

Vil De sige mig, herr Mortensgård, hvad der fører Dem her ud til mig?

Mortensgård.

Det var egentlig frøken West, jeg søgte. Jeg syntes, jeg måtte takke hende for det gode brev, jeg fik fra hende igår.

Rosmer.

Jeg ved, hun har skrevet Dem til. Fik De så tale med hende?

Mortensgård.

Ja, lidt. (med et svagt smil.) Jeg hører, synsmåderne har ændret sig i et og andet her ude på Rosmersholm.

Rosmer.

Mine synsmåder har ændret sig i mangt og meget. Jeg kan næsten sige — i alt.

Mortensgård.

Hun sa' det, frøkenen. Og derfor så mente hun, jeg skulde gå op og snakke lidt med pastoren om dette her.

Rosmer.

Om hvad, herr Mortensgård?

Mortensgård.

Må jeg få lov til at fortælle i «Blinkfyret», at De er kommet på andre tanker, — og at De slutter Dem til frisindets og fremskridtets sag?

Rosmer.

Det må De gerne gøre. Jeg bér Dem endogså om at fortælle det.

Mortensgård.

Så skal det stå der imorgen tidlig. Det vil bli' en stor og vigtig nyhed, det, at pastor Rosmer på Rosmersholm mener, at han kan stride for lysets sag i den betydning også.

Rosmer.

Jeg forstår Dem ikke rigtig.

Mortensgård.

Jeg siger som så, at det gir vort parti et stærkt moralsk rygstød hver gang vi vinder en alvorlig, kristeligt sindet tilhænger.

Rosmer
(noget forundret).

De ved altså ikke —? Har ikke frøken West sagt Dem det også?

Mortensgård.

Hvilket, herr pastor? Frøkenen havde nok svært hastværk. Hun sa', jeg skulde gå ovenpå og få høre resten af Dem selv.

Rosmer.

Nå, så vil jeg da sige Dem, at jeg har frigjort mig fuldt ud. Til alle sider. Jeg står nu uden noget som helst forhold til kirkens læresætninger. De sager kommer mig ikke det ringeste ved herefterdags.

Mortensgård
(ser fortumlet på ham).

Nej, — om så månen faldt ende ned, kunde jeg ikke bli' mere —! Selve pastoren siger sig løs —!

Rosmer.

Ja, jeg står nu der, hvor De selv har ståt i lange tider. Det kan De altså meddele i «Blinkfyret» imorgen.

Mortensgård.

Det også? Nej, kære herr pastor —. Undskyld mig, — men den side af sagen er det ikke værdt at røre ved.

Rosmer.

Ikke røre ved dette?

Mortensgård.

Ikke for det første, mener jeg.

Rosmer.

Men jeg begriber ikke —.

Mortensgård.

Jo, for ser De, herr pastor — . De er nu vel ikke sådan inde i alle forholdene som jeg, kan jeg tænke. Men når De nu altså er gåt over til den frisindede retning, — og når De, — som frøken West sa', — vil ta' del i bevægelsen, — så gør De det vel med det ønske at være både retningen og bevægelsen så nyttig, som De på nogen måde være kan.

Rosmer.

Ja, det vilde jeg så inderlig gerne.

Mortensgård.

Nå; men da vil jeg bare la' Dem vide det, herr pastor, at træder De åbenlyst frem med dette her om Deres frafald fra kirken, så binder De Deres egne hænder lige straks på timen.

Rosmer.

Tror De det?

Mortensgård.

Ja, De kan være viss på, der blir ikke stort for Dem at udrette her på disse kanter da. Og desuden, — fritænkere har vi nok af i forvejen, herr pastor. Jeg havde nær sagt, — vi har altfor mange af den slags folk. Det, som partiet trænger til, det er kristelige elementer, —

noget, som alle må respektere. Det er det, som det skorter os så svært på. Derfor er det rådeligst, at De holder tæt med alt sligt, som ikke kommer almenheden ved. Se, det er nu min mening.

Rosmer

Ja så. De vover altså ikke at indlade Dem med mig, dersom jeg åbent bekender mit frafald?

Mortensgård

(ryster på hodet).

Jeg tør så nødig, herr pastor. I den senere tid har jeg gjort mig til regel, aldrig at støtte noget eller nogen, som vil de kirkelige ting til livs.

Rosmer.

Er De da selv i den senere tid vendt tilbage til det kirkelige?

Mortensgård

Det får bli' en sag for sig.

Rosmer.

Nå, således altså. Ja, da forstår jeg Dem.

Mortensgård.

Herr pastor, — De burde huske på, at jeg, — særlig jeg, — ikke har fuld handlefrihed.

Rosmer.

Hvad binder Dem da?

Mortensgård.

Der binder mig det, at jeg er en mærket mand.

Rosmer.

Ah, — ja så.

Mortensgård.

En mærket mand, herr pastor. Det burde særlig De huske på. For det var da først og fremst Dem, som fik sat mærket på mig.

Rosmer.

Havde jeg den gang stået, hvor jeg nu står, så havde jeg ta't på Deres forseelse med varsommere hænder.

Mortensgård.

Det tænker jeg med. Men nu er det for sent. De har mærket mig en gang for alle. Mærket mig for hele livet. Nå, De skønner vel ikke fuldt ud, hvad sligt noget har på sig. Men nu kan De kanske snart få føle den svien selv, herr pastor.

Rosmer.

Jeg?

Mortensgård.

Ja. For De tror da vel aldrig, at rektor Kroll og hans kreds har syndsforladelse for et sligt brud som Deres? Og «Amtstidenden» skal nok bli' svært blodig nu, siges der. Det kan

godt hænde, at De blir en mærket mand, De også.

Rosmer.

Jeg føler mig usårlig på alle personlige områder, herr Mortensgård. Min vandel lar sig ikke angribe.

Mortensgård

(med et lunt smil).

Det var et stort ord, det, herr pastor.

Rosmer.

Kan gerne være. Men jeg har ret til at bruge så stort et ord.

Mortensgård.

Også om De vilde ransage Deres vandel så grundigt, som De engang ransaged min?

Rosmer.

De siger dette så besynderlig. Hvad er det for noget, De sigter til? Er det noget bestemt?

Mortensgård.

Ja, det er en bestemt sag. Bare en eneste en. Men den turde bli' slem nok, om ondskabsfulde modstandere havde nys om den.

Rosmer.

Vil De så værs'god la' mig høre, hvad det skulde være for noget.

Mortensgård.

Kan ikke pastoren gætte det selv?

Rosmer.

Nej, aldeles ikke. Ikke på nogen måde.

Mortensgård.

Jaja, så får jeg vel rykke ud med det da. — Jeg har i mit værge et underligt brev, som er skrevet her på Rosmersholm.

Rosmer.

Frøken Wests brev, mener De? Er det så underligt?

Mortensgård.

Nej, det brevet er ikke underligt. Men jeg har en gang fåt et andet brev her fra gården.

Rosmer.

Også fra frøken West?

Mortensgård.

Nej, herr pastor.

Rosmer.

Nå, fra hvem da? Fra hvem?

Mortensgård.

Fra salig fruen.

Rosmer.

Fra min hustru! Har De fåt noget brev fra min hustru!

Mortensgård.

Ja, jeg har det.

Rosmer.

Når?

Mortensgård.

Det var i salig fruens sidste levetid. Det kan nu vel være så en halvandet år siden. Og det brevet er det, som er så underligt.

Rosmer.

De ved vel, at min hustru var syg på sindet i den tid.

Mortensgård.

Ja, jeg ved, der var mange, som trode det. Men jeg synes ikke, en kunde mærke sligt noget af brevet. Når jeg siger, at brevet er underligt, så mener jeg det på en anden måde.

Rosmer.

Og hvad i al verden har min stakkers hustru fundet på at skrive til Dem om?

Mortensgård.

Jeg har brevet hjemme. Hun begynder omtrent som så, at hun lever i stor skræk og gru. For der er her på disse kanter så mange onde mennesker, skriver hun. Og de mennesker tænker bare på at gøre Dem fortræd og skade.

Rosmer.

Mig?

Mortensgård.

Ja, så siger hun. Og så kommer det underligste. Skal jeg nævne det, herr pastor?

Rosmer.

Ja visst! Alt sammen. Uden forbehold.

Mortensgård.

Salig fruen be'r og bønfalder mig om at være højmodig. Hun ved, siger hun, at det var pastoren, som fik mig afsat fra min lærerbestilling. Og så be'r hun så inderlig om, at jeg ikke må ta' hævn.

Rosmer.

Hvorledes tænkte hun sig da, at De kunde ta' hævn?

Mortensgård.

Der står i brevet, at hvis jeg skulde få høre rygter om, at der gik syndige ting i svang på Rosmersholm, så måtte jeg ikke fæste lid til sligt noget; for det var bare slette mennesker, som spredte det ud for at gøre Dem ulykkelig.

Rosmer.

Står det i brevet!

Mortensgård.

Pastoren kan selv få læse det ved lejlighed.

Rosmer.

Men jeg begriber ikke —! Hvad bildte hun sig da ind, at de onde rygter gik ud på?

Mortensgård.

Først, at pastoren skulde være falden ifra sin barnetro. Det nægted nu fruen ganske bestemt — dengang. Og dernæst — hm —

Rosmer.

Dernæst?

Mortensgård.

Ja dernæst skriver hun, — og det er temmelig forvirret, — at hun ikke kender til noget syndigt forhold på Rosmersholm. At der aldrig er øvet nogen uret imod hende. Og hvis rygter af den slags skulde komme ud, så bønfalder hun mig om ikke at røre ved det i «Blinkfyret».

Rosmer.

Nævnes ikke noget navn?

Mortensgård.

Nej.

Rosmer.

Hvem bragte Dem det brev?

Mortensgård.

Jeg har lovet, ikke at sige det. Det blev båret ind til mig en kveld i mørkningen.

Rosmer.

Havde De spurgt Dem for straks, så havde De fåt vide, at min stakkers ulykkelige hustru ikke var fuldt tilregnelig.

Mortensgård.

Jeg spurte også, herr pastor. Men jeg må sige, jeg fik ikke rigtig det indtryk.

Rosmer.

Ikke det? — Men hvorfor oplyser De mig egentlig nu om dette gamle forvirrede brev?

Mortensgård.

For at gi' Dem det råd at være yderlig forsigtig, pastor Rosmer.

Rosmer.

I mit liv, mener De?

Mortensgård.

Ja. De må huske på, De er ikke nogen fredlyst mand herefterdags.

Rosmer.

De holder således fast ved, at her er noget at lægge dølgsmål på?

Mortensgård.

Jeg ved ikke, hvorfor en frigjort mand skulde la' være at leve livet så fuldt ud som muligt.

Men vær, som sagt, bare forsigtig efter denne dag. Skulde der rygtes et eller andet, som er på tvers med fordommene, så kan De være viss på, at hele den fri åndsretning får høre ilde for det. — Farvel, pastor Rosmer.

Rosmer.

Farvel.

Mortensgård.

Og så går jeg lige i trykkeriet og sætter ind den store nyheden i «Blinkfyret».

Rosmer.

Sæt alt ind.

Mortensgård.

Jeg sætter ind alt det, som godtfolk behøver at vide.

(Han hilser og går. Rosmer blir stående i døren, mens han går ned af trappen. Man hører gadedøren lukkes.)

Rosmer

(i døren, kalder dæmpet).

Rebekka! Re—. Hm. (højt.) Madam Helseth, — er ikke frøken West dernede?

Madam Helseth

(høres nede i forstuen).

Nej, herr pastor, her er hun ikke.

(Forhænget i baggrunden drages til side. Rebekka kommer til syne i døråbningen.)

Rebekka.

Rosmer!

Rosmer
(vender sig).

Hvad! Var du inde i mit sovekammer! Kære, hvad har du gjort der?

Rebekka
(går hen til ham).

Jeg har lyttet.

Rosmer.

Nej men, Rebekka, hvor kunde du da det!

Rebekka.

Jo, jeg kunde. Han sa' det så stygt, — det om morgenkjolen —

Rosmer.

Ah, så du var også derinde da Kroll —?

Rebekka.

Ja. Jeg vilde vide, hvad der stak under med ham.

Rosmer.

Jeg skulde nok ha' fortalt dig det.

Rebekka.

Du havde knapt fortalt mig alt. Og visst ikke med hans egne ord.

Rosmer.

Hørte du da alt?

Rebekka.

Det meste, tænker jeg. Jeg måtte ned en stund, da Mortensgård kom.

Rosmer.

Og så op igen —

Rebekka.

Tag det ikke fortrydeligt, kære ven.

Rosmer.

Gør du alt, hvad du selv finder ret og rigtigt. Du har jo din fulde frihed. — Men hvad siger du så, Rebekka —? Å, aldrig synes jeg, at jeg har trængt således til dig før.

Rebekka.

Både du og jeg har jo været forberedt på, hvad engang vilde komme.

Rosmer.

Nej, nej, — ikke på dette.

Rebekka.

Ikke på dette?

Rosmer.

Jeg tænkte mig nok, at sent eller tidligt kunde vort skønne rene venneforhold bli' til-

stænket og mistænkeliggjort. Ikke af Kroll. Af ham havde jeg aldrig kunnet tænke mig sligt. Men af alle disse mange med de rå sind og med de uædle øjne. A jo, du, — jeg havde nok god grund til det, når jeg så skinsygt la' et slor over vort forbund. Det var en farlig hemmelighed.

Rebekka.

Å, hvad er det at bry' sig om, hvad alle disse andre dømmer! Vi ved jo med os selv, at vi er uden skyld.

Rosmer.

Jeg? Uden skyld? Ja, det trode jeg jo rigtignok — lige indtil idag. Men nu, — nu, Rebekka —

Rebekka.

Ja, hvad nu?

Rosmer.

Hvorledes skal jeg forklare mig Beates forfærdelige anklage?

Rebekka
(i udbrud).

Å, tal ikke om Beate! Tænk ikke på Beate mere! Nu var du jo kommet så godt bort fra hende, som er død.

Rosmer.

Siden jeg fik vide dette her, så er hun ble't ligesom så uhyggelig levende igen.

Rebekka.

Å nej, — du må ikke, Rosmer! Du må ikke!

Rosmer.

Jo, siger jeg dig. Vi får prøve på at komme til bunds i dette. Hvorledes kan hun ha' forvildet sig ind på den usalige mistydning?

Rebekka.

Du begynder da vel ikke selv at tvile på, at hun var så noget nær vanvittig?

Rosmer.

Å jo, du, — det er just netop det, som jeg ikke kan være så ganske viss på længer. Og desuden, — om så var —

Rebekka.

Om så var? Ja, hvad da?

Rosmer.

Jeg mener, — hvor skal vi så søge den nærmeste grund til, at hendes sygelige sind gik over i vanvid?

Rebekka.

Å, hvad kan det da nytte, at du går her og fortaber dig i slige grublerier!

Rosmer.

Jeg kan ikke andet, Rebekka. Jeg kan ikke la' disse nagende tvil fare, om jeg end aldrig så gerne vilde det.

Rebekka.

Å men det kan bli' farligt — således bestandig at kredse om dette ene tunge.

Rosmer
(går urolig og tankefuld omkring).

Jeg må ha' forrådt mig på en eller anden måde. Hun må ha' lagt mærke til, hvor lykkelig jeg begyndte at føle mig fra den tid, da du kom til os.

Rebekka.

Ja men, kære, om nu også så var —!

Rosmer.

Du skal se, — det har ikke undgåt hende, at vi læste de samme bøger. At vi søgte hinanden og talte sammen om alle de nye ting. Men jeg begriber det ikke! For jeg var da så omsorgsfuld for at skåne hende. Når jeg tænker tilbage, så synes jeg, jeg var som på mit

liv for at holde hende udenfor alt vort. Eller var jeg ikke det, Rebekka?

Rebekka.

Jo, jo, det var du så visst.

Rosmer.

Og du også. Og så alligevel —! Å, dette er forfærdeligt at tænke på! Så har hun altså gåt her, hun, — i sin syge kærlighed, — tiet og tiet, — passet på os, — lagt mærke til alt, og, — og mistydet alt.

Rebekka
(knuger sine hænder).

Å, jeg skulde aldrig ha' kommet til Rosmersholm.

Rosmer.

Å tænke sig til, hvad hun har lidt i taushed! Alt det stygge, som hun i sin syge hjerne har troet at kunne bygge op og lægge sammen om os. — Talte hun aldrig til dig om noget, som kunde bringe dig på et slags spor?

Rebekka
(ligesom opjaget).

Til mig! Tror du, at jeg da var ble't her en dag længer?

Rosmer

Nej, nej, det forstår sig. — A, hvilken kamp hun må ha' kæmpet. Og så kæmpet alene, Rebekka. Fortvilet og ganske alene. — Og så til slut denne gribende — anklagende sejr — i møllefossen.

(han kaster sig ned i stolen ved skrivebordet, støtter albuerne på bordet og dækker ansigtet med hænderne.)

Rebekka

(nærmer sig ham varsomt bag fra).

Hør nu her, Rosmer. Om det stod i din magt at kalde Beate tilbage — til dig — til Rosmersholm, — vilde du så gøre det?

Rosmer.

A hvad ved jeg, hvad jeg vilde gøre eller ikke gøre. Jeg har ikke tanke for andet, end dette ene, — som er uigenkaldeligt.

Rebekka.

Nu skulde du begyndt at leve, Rosmer. Du var alt begyndt. Du havde gjort dig fuldt fri — til alle sider. Du følte dig så glad og så let —

Rosmer.

Å ja, du, — det gjorde jeg rigtignok. — Og så kommer dette knugende tunge.

Rebekka
(bag ham med armene på stolryggen).

Hvor dejligt det var, når vi sad der nede i stuen i mørkningen. Og vi så hjalp hinanden at lægge de nye livsplaner til rette. Du vilde gribe ind i det levende liv, — i dagens levende liv, — som du sa'. Du vilde gå som en frigørende gæst fra det ene hjem til det andet. Vinde sindene og viljerne for dig. Skabe adelsmennesker rundt omkring, — i videre og videre kredse. Adelsmennesker.

Rosmer.

Glade adelsmennesker.

Rebekka.

Ja — glade.

Rosmer.

For det er glæden, som adler sindene, Rebekka.

Rebekka.

Tror du ikke — smerten også? Den store smerte?

Rosmer.

Jo, — når en kunde komme igennem den. Over den. Ud over den.

Rebekka.

Det er det, du må.

Rosmer
(ryster tungt på hodet).

Ud over dette kommer jeg aldrig — helt. Altid vil der bli' siddende igen en tvil. Et spørsmål. Jeg vil aldrig mere komme til at svælge i det, som gør livet så vidunderlig dejligt at leve.

Rebekka
(over stolryggen, sagtere).

Hvad er det for noget, du mener, Rosmer?

Rosmer
(ser op på hende).

Den stille, glade skyldfrihed.

Rebekka
(et skridt tilbage).

Ja. Skyldfrihed.
(kort ophold.)

Rosmer
(med albuen på bordet, støtter hodet i hånden og ser frem for sig).

Og således, som hun har forståt at kombinere. Så systematisk, som hun har sat det sammen. Først begynder hun at nære tvil om min rettroenhed —. Hvorledes kunde hun falde på det dengang? Men hun faldt på det. Og så vokste det til visshed. Og så, — ja, da var det jo for hende så let at holde alt det andet for tænkeligt. (retter sig op i stolen og farer med hænderne gennem håret.) Å, alle disse vilde indbildninger! Jeg blir dem aldrig kvit. Jeg føler det så godt.

Jeg ved det. Ret som det er, vil de komme jagende frem og minde om den døde.

Rebekka.

Ligesom den hvide hesten på Rosmersholm.

Rosmer.

Ja slig. Susende frem i mørket. I stilheden.

Rebekka.

Og for dette usalige hjernespinds skyld vil du slippe det levende liv, som du var begyndt at få tag i.

Rosmer.

Du har ret i, at det er tungt. Tungt, Rebekka. Men det står ikke til mig at træffe valg. Hvorledes skulde jeg vel kunne komme ud over dette!

Rebekka

(bag stolen).

Ved at skabe dig nye forhold.

Rosmer

(studser, ser op).

Nye forhold!

Rebekka.

Ja, nye forhold til verden udenfor. Leve, virke, handle. Ikke sidde her og gruble og ruge over uløselige gåder.

Rosmer
(rejser sig).

Nye forhold? (går henover gulvet, standser ved døren og kommer så tilbage.) Et spørsmål falder mig ind. Har ikke du også gjort dig det spørsmål, Rebekka?

Rebekka
(ånder besværligt).

La' mig — få vide — hvad det er.

Rosmer.

Hvorledes tror du vort forhold vil arte sig efter denne dag?

Rebekka.

Jeg tænker nok vort venskab kan holde ud, — hvad der så end kommer.

Rosmer.

Ja, det var nu ikke just så, jeg mente det. Men det, som fra først af førte os to sammen, — det, som binder os så inderligt til hinanden, — vor fælles tro på et rent samliv mellem mand og kvinde —

Rebekka.

Ja, ja, — hvad det?

Rosmer.

Jeg mener, at et sligt forhold, — som vort altså, — egner ikke det sig nærmest for en livsførelse i stille, lykkelig fred —?

Rebekka.

Og så!

Rosmer.

Men nu åbner der sig for mig et liv med kamp og med uro og med stærke sindsstemninger. For jeg vil leve mit liv, Rebekka! Jeg lar mig ikke slå til jorden af uhyggelige muligheder. Jeg lar mig ikke foreskrive min livsgang, hverken af levende eller af — nogen anden.

Rebekka.

Nej, nej, — la' dig ikke det! Vær helt ud en fri mand, Rosmer!

Rosmer.

Men ved du, hvad jeg så tænker på? Ved du det ikke? Ser du ikke, hvorledes jeg bedst kan vinde frigørelse fra alle nagende minder, — fra hele den triste forgangenhed?

Rebekka.

Nu!

Rosmer.

Ved at stille op imod den en ny, en levende virkelighed.

Rebekka
(famler efter stolryggen).

En levende —? Hvad er — dette?

Rosmer
(nærmere).

Rebekka, — hvis jeg nu spurte dig, — vil du være min anden hustru?

Rebekka
(et øjeblik mållos, skriger op i glæde).

Din hustru! Din —! Jeg!

Rosmer.

Godt. Lad os prøve det. Vi to vil være et. Her må ikke længere stå noget tomt rum efter den døde.

Rebekka.

Jeg — i Beates sted —!

Rosmer.

Så er hun ude af sagaen. Helt ude. For evig og altid.

Rebekka
(sagte og bævende).

Tror du det, Rosmer?

Rosmer.

Det må ske! Det må! Jeg kan ikke, — jeg vil ikke gå igennem livet med et lig på ryggen. Hjælp mig at kaste det af, Rebekka. Og lad os så kvæle alle mindelser i frihed, i fryd, i lidenskab. Du skal være for mig den eneste hustru, jeg nogen sinde har havt.

Rebekka
(behersket).

Kom ikke oftere ind på dette. Jeg blir aldrig din hustru.

Rosmer.

Hvad! Aldrig! Å, tror du da ikke, at du kunde komme til at elske mig? Er der da ikke allerede et stænk af kærlighed i vort venskab!

Rebekka
(holder for ørerne som i skræk).

Tal ikke så, Rosmer! Sig ikke noget sligt!

Rosmer
(griber hende i armen).

Jo, jo, — der er en spirende mulighed i vort forhold. Å, jeg kan se på dig, at du føler det samme. Gør du ikke det, Rebekka?

Rebekka
(atter fast og fattet).

Hør nu her. Det siger jeg dig, — at blir du ved med dette, så rejser jeg fra Rosmersholm.

Rosmer.

Rejse! Du! Det kan du ikke. Det er umuligt.

Rebekka.

Det er endda umuligere, at jeg kan bli' din hustru. Aldrig i denne verden kan jeg bli' det.

Rosmer
(ser studsende på hende).

Du siger «kan». Og det siger du så underligt. Hvorfor kan du ikke?

Rebekka
(griber begge hans hænder).

Kære ven, — både for din egen skyld og for min, — spørg ikke om hvorfor. (slipper ham.) Se så, Rosmer.

(hun går mod døren til venstre.)

Rosmer.

Herefterdags har jeg ikke noget andet spørsmål end det ene — hvorfor?

Rebekka
(vender sig og ser på ham).

Så er det slut.

Rosmer.

Mellem dig og mig?

Rebekka.

Ja.

Rosmer.

Aldrig blir det slut mellem os to. Aldrig rejser du fra Rosmersholm.

Rebekka
(med hånden på dørklinken).

Nej, jeg gør vel ikke det. Men spør' du mig tiere, — så er det slut alligevel.

Rosmer.

Slut alligevel? Hvorledes —?

Rebekka.

Jo, for så går jeg den vej, som Beate gik. Nu ved du det, Rosmer.

Rosmer.

Rebekka —!

Rebekka

(i døren, nikker langsomt).

Nu ved du det.

(hun går.)

Rosmer

(stirrer som fortabt mod den lukkede dør og siger hen for sig):

Hvad — er — dette?

TREDJE AKT.

(Dagligstuen på Rosmersholm. Vinduet og forstuedøren står åbne. Formiddagssolen skinner udenfor.)

(Rebekka West, klædt som i første akt, står ved vinduet og vander og steller med blomsterne. Hendes hækletøj ligger i lænestolen. Madam Helseth går omkring med en fjerkost i hånden og støver møblerne af.)

Rebekka

(efter en tids taushed).

Det er underligt, at pastoren blir så længe ovenpå idag.

Madam Helseth.

A, det gør han jo så tidt. Men nu kommer han vel snart ned, kan jeg tro.

Rebekka.

Har De set noget til ham?

Madam Helseth.

Det var just så vidt. Da jeg kom op med kaffeen, gik han inde i sengkammerset og klædte sig på.

Rebekka.

Jeg spør', for igår var han ikke rigtig vel til pas.

Madam Helseth.

Nej, han så slig ud. Og så undres jeg på, om der ikke er noget ivejen med ham og svogeren.

Rebekka.

Hvad tror De, det skulde være?

Madam Helseth.

Jeg kan ikke vide det. Kanske er det denne her Mortensgård, som har sat de to op imod hinanden.

Rebekka.

Det er vel muligt, det. — Kender De noget til denne Peder Mortensgård?

Madam Helseth.

Nej da. Hvor kan frøkenen tænke det? En slig en, som han er!

Rebekka.

Mener De, fordi han gir ud den stygge avisen?

Madam Helseth.

A, det er nu ikke bare for det. — Frøkenen har vel hørt, at han fik barn med en gift kone, som manden var rømt ifra?

Rebekka.

Jeg har hørt sige det. Men det var nok længe, før jeg kom hid.

Madam Helseth.

Ja kors, han var helt ung dengang. Og hun skulde vel havt bedre forstand, end han. Gifte sig med hende vilde han jo også. Men det kunde han da ikke få lov til. Og så fik han nok svie svært for det. — Men siden så har, min tro, Mortensgård slåt sig op, han. Der er nok mange, som søger den manden.

Rebekka.

De fleste ringere folk vender sig helst til ham, når der er noget på færde.

Madam Helseth.

A, der turde være andre end de ringe folk også —

Rebekka

(skotter lønligt hen på hende).

Så?

Madam Helseth

(ved sofaen, støver og fejer ivrigt).

Der turde være de folk, som en mindst skulde tænke det om, frøken.

Rebekka

(steller med blomsterne.)

Ja, det er nu bare noget, som De tror, madam Helseth. For De kan jo ikke vide sligt noget så bestemt.

Madam Helseth.

Så det mener frøkenen, jeg ikke kan vide? Jo såmænd kan jeg så. For, — når jeg endelig skal ud med det, — så har jeg selv engang gåt med brev til Mortensgård.

Rebekka

(vender sig).

Nej, — har De!

Madam Helseth.

Ja, det har jeg rigtignok. Og det brevet var såmænd skrevet her på Rosmersholm.

Rebekka.

Virkelig, madam Helseth?

Madam Helseth.

Ja min tro var det så. Og fint papir var det skrevet på. Og fint rødt lak var der sat udenpå det også.

Rebekka.

Og De blev betro'd til at gå med det? Ja, kære madam Helseth, så er det jo ikke vanskeligt at skønne, hvem det var fra.

Madam Helseth.

Nå?

Rebekka.

Det var naturligvis noget, som den stakkers fru Rosmer i sin sygelighed —

Madam Helseth.

Det er frøken West, som siger det, og ikke jeg.

Rebekka.

Men hvad stod der så i brevet? Nå, det er sandt, — det kan jo ikke De vide.

Madam Helseth.

Hm, det kunde nok hænde, at jeg vidste det ligevel.

Rebekka.

Sa' hun Dem, hvad hun skrev om?

Madam Helseth.

Nej, hun gjorde ikke just det. Men da han, Mortensgård, havde læst det, så gav han sig til at spørge mig slig ud, både på langs og på tvers, så jeg kunde nok skønne, hvad der stod i det.

Rebekka.

Hvad tror De da, der stod i det? A, kære, snille madam Helseth, sig mig det!

Madam Helseth.

Nej da, frøken. Ikke for alt det, som i verden er.

Rebekka.

A, til mig kan De da sige det. Vi to er jo så gode venner.

Madam Helseth.

Gud bevare mig for at sige noget til Dem om det, frøken. Jeg kan ikke sige andet, end at det var noget stygt, som de havde gåt og bildt den stakkers syge fruen ind.

Rebekka.

Hvem havde bildt hende det ind?

Madam Helseth.

Slette mennesker, frøken West. Slette mennesker.

Rebekka.

Slette —?

Madam Helseth.

Ja, det siger jeg to ganger. Rigtig slette mennesker må det ha' vær't.

Rebekka.

Og hvad tror De, det kunde være for nogen?

Madam Helseth.

Å, jeg ved nok, hvad jeg tror. Men gud

bevare min mund. Der går rigtignok en viss frue der inde i byen — hm!

Rebekka.

Jeg kan se på Dem, at De mener fru Kroll.

Madam Helseth.

Ja, hun er en for sig selv, hun. Imod mig har hun nu altid vær't så stor på det. Og Dem har hun da aldrig havt noget godt øje til.

Rebekka.

Tror De, fru Rosmer var ved sin fulde forstand, da hun skrev det brevet til Mortensgård?

Madam Helseth.

Det er så underligt med forstanden, frøken. Rent ifra sig selv tror jeg nu ikke hun var.

Rebekka.

Men hun blev da som forstyrret, da hun fik vide, at hun ikke kunde få børn. Det var da galskaben brød ud.

Madam Helseth.

Ja, det tog svært på hende, stakkers frue.

Rebekka

(tar hækletøjet og sætter sig i stolen ved vinduet).

For resten, — tror ikke De også, at det i grunden var godt for pastoren, madam Helseth?

Madam Helseth.

Hvilket, frøken?

Rebekka.

At her ingen børn blev af. Hvad?

Madam Helseth.

Hm, jeg ved ikke rigtig, hvad jeg skal sige til det.

Rebekka.

Jo, De kan tro mig. Det var det bedste for ham. Pastor Rosmer er ikke skikket til at gå her og høre på ungeskrig.

Madam Helseth.

Små barn skriger ikke på Rosmersholm, frøken.

Rebekka

(ser på hende).

Skriger de ikke?

Madam Helseth.

Nej. Her på gården har de små barn aldrig brugt at skrige, så længe folk kan mindes.

Rebekka.

Det var då underligt.

Madam Helseth.

Ja, er ikke det underligt? Men det ligger til slægten. Og så er der én underlig ting til.

Når de blir storre, så lér de aldrig. Lér aldrig, så længe de lever.

Rebekka.

Det vilde da være besynderligt —

Madam Helseth.

Har frøkenen nogen eneste gang hørt eller set pastoren lé?

Rebekka.

Nej, — når jeg tænker mig om, så tror jeg næsten, De har ret. Men menneskene lér nu i det hele ikke meget her på disse kanter, synes jeg.

Madam Helseth.

De gør ikke det. Det begyndte på Rosmersholm, siger folk. Og så har det vel bredt sig ud, som et slags smitte, det også, kan jeg tro.

Rebekka.

De er en dybsindig kone, De, madam Helseth.

Madam Helseth.

A, frøkenen skal ikke sidde og gøre nar —. (lytter.) Hys, hys, — nu kommer pastoren ned. Han liker ikke at se fejekosten her inde.

(Hun går ud gennem døren til højre.)

(Johannes Rosmer. med stok og hat i hånden. kommer ind fra forstuen.)

Rosmer.

God morgen, Rebekka.

Rebekka.

God morgen, kære. (lidt efter: hækler.) Skal du ud?

Rosmer.

Ja.

Rebekka.

Vejret er jo så vakkert.

Rosmer.

Du så ikke op til mig imorges.

Rebekka.

Nej, — jeg gjorde ikke det. Ikke idag.

Rosmer.

Vil du ikke gøre det herefter heller?

Rebekka.

A jeg ved ikke endnu, du.

Rosmer.

Er der kommet noget til mig?

Rebekka.

«Amtstidenden» er kommet.

Rosmer.

«Amtstidenden» —!

Rebekka.

Den ligger der på bordet.

Rosmer

(sætter hat og stok fra sig).

Står der noget —?

Rebekka.

Ja.

Rosmer.

Og så sender du den ikke op —

Rebekka.

Du får tidsnok læse den.

Rosmer.

Nå så. (tar bladet og læser stående ved bordet). — Hvad! — — «kan ikke noksom advare imod karakterløse overløbere» —. (ser hen på hende.) De kalder mig en overløber, Rebekka.

Rebekka.

Der nævnes ikke noget navn.

Rosmer.

Det er jo det samme. (læser videre.) — «lønlige forrædere imod den gode sag» —. — «Judasnaturer, som frækt bekender sit frafald, så snart de tror, at det belejlige og — profitableste tidspunkt er kommet». «Hensynsløst attentat på ærværdige forfædres eftermæle» —. —

«i påvente af at øjeblikkets magthavere ikke vil lade en passende belønning udeblive.» (lægger avisen på bordet.) Og det skriver de om mig. De, som har kendt mig så længe og så nøje. Dette, som de ikke selv tror på. Dette, som de ved, at der ikke er et eneste sandt ord i, — det skriver de alligevel.

Rebekka.

Der står mere endnu.

Rosmer

(tar atter avisen).

— «undskyldning i en uøvet dømmekraft» —. — «fordærvelig indflydelse, — kanske udstrakt også til områder, som vi foreløbig ikke vil gøre til genstand for offentlig omtale eller påtale» —. (ser på hende.) Hvad er det?

Rebekka.

Det sigter til mig, kan du skønne.

Rosmer

(lægger avisen fra sig).

Rebekka, — dette her er uhæderlige mænds færd.

Rebekka.

Ja, jeg synes ikke, de har noget at la' Mortensgård høre.

Rosmer
(går om på gulvet).

Her må bringes redning. Alt, hvad godt er i menneskene, går tilgrunde, hvis dette får vare ved. Men det skal det ikke! Å, hvor glad, — hvor glad jeg vilde føle mig, om jeg kunde få det til at lysne lidt i al denne skumle styghed.

Rebekka
(rejser sig).

Ja, ikke sandt, du? I dette her har du noget stort og herligt at leve for!

Rosmer.

Tænk, om jeg kunde vække dem til selverkendelse. Bringe dem til at angre og til at skamme sig for sig selv. Få dem til at nærme sig hverandre i fordragelighed, — i kærlighed, Rebekka.

Rebekka.

Ja, sæt bare al din evne ind på dette, og du skal sé, du vinder.

Rosmer.

Jeg synes, det måtte kunne lykkes. Å, hvilken fryd det da vilde bli' at leve livet. Ingen hadefuld strid mere. Bare kappestrid. Alle øjne rettede mod det samme mål. Alle viljer, alle sind stevnende fremad, — opad, — enhver ad sin egen naturnødvendige vej. Lykke

for alle, — skabt igennem alle. (kommer til at se ud i det fri. farer sammen og siger tungt:) Ah! Ikke gennem mig.

Rebekka.

Ikke —? Ikke gennem dig?

Rosmer.

Og ikke for mig heller.

Rebekka.

Å, Rosmer, lad ikke slig tvil komme op i dig.

Rosmer.

Lykke, — kære Rebekka, — lykke, det er først og fremst den stille, glade, trygge følelse af skyldfrihed.

Rebekka
(ser hen for sig).

Ja, dette med skyld —.

Rosmer.

Å, det kan du så lidet dømme om. Men jeg —

Rebekka.

Du mindst!

Rosmer
(peger ud mod vinduet).

Møllefossen.

Rebekka.

Å, Rosmer —!

(Madam Helseth ser ind gennem døren til højre.)

Madam Helseth.

Frøken!

Rebekka.

Siden, siden. Ikke nu.

Madam Helseth.

Bare et ord, frøken.

(Rebekka går hen til døren. Madam Helseth meddeler hende noget. De taler en stund hviskende sammen. Madam Helseth nikker og går.)

Rosmer
(urolig).

Var det noget til mig?

Rebekka.

Nej, det var bare husets sager. — Nu skulde du gå ud i den friske luft, kære Rosmer. Gå rigtig langt, skulde du.

Rosmer
(tar hatten).

Ja, kom. Så går vi sammen.

Rebekka.

Nej, kære, jeg kan ikke nu. Du får gå alene. Men ryst så alle disse tunge tankerne af dig. Lov mig det.

Rosmer.

Dem får jeg nok aldrig rystet af, — er jeg ræd for.

Rebekka.

Å, men at noget så grundløst kan ta' dig med slig magt —!

Rosmer.

Desværre, — det er nok ikke så grundløst, du. Jeg har ligget og grublet over det hele natten. Beate har kanske set rigtig alligevel.

Rebekka.

I hvad, mener du?

Rosmer.

Set rigtig, da hun trode, jeg elsked dig, Rebekka.

Rebekka.

Set rigtig i det!

Rosmer

(lægger hatten på bordet).

Jeg går og tumler med det spørsmål, — om ikke vi to hele tiden har dåret os selv — når vi kaldte vort forhold for venskab.

Rebekka.

Mener du kanske, at det lige så godt kunde kaldes et —?

Rosmer.

— kærlighedsforhold. Ja, du, jeg mener det. Allerede mens Beate leved, var det dig, jeg gav alle mine tanker til. Det var dig alene,

jeg stunded efter. Det var hos dig, jeg følte denne stille, glade, begærløse lyksalighed. Når vi tænker os rigtig om, Rebekka, — så begyndte vort samliv som en sød, løndomsfuld barneforelskelse. Uden krav og uden drømme. Følte ikke du det også på slig vis? Sig mig det.

Rebekka
(kæmper med sig selv).

Å, — jeg ved ikke, hvad jeg skal svare dig.

Rosmer.

Og det er dette inderlige liv i hinanden og for hinanden, som vi har ta't for venskab. Nej, du, — vort forhold har været et åndeligt ægteskab — kanske lige fra de første dagene af. Derfor er der brøde hos mig. Jeg havde ikke ret til det, — ikke lov for Beates skyld.

Rebekka.

Ikke lov til at leve i lykke? Tror du det, Rosmer?

Rosmer.

Hun så på vort forhold med sin kærligheds øjne. Dømte vort forhold efter sin kærligheds art. Naturligvis. Beate kunde ikke dømme anderledes, end hun gjorde.

Rebekka.

Men hvor kan du da anklage dig selv for Beates vildfarelse!

Rosmer.

I kærlighed til mig, — på sin måde, — gik hun i møllefossen. Den kendsgerning står fast, Rebekka. Den kommer jeg aldrig ud over.

Rebekka.

Å, tænk ikke på andet end den store, skønne opgave, som du har sat dit liv ind på!

Rosmer
(ryster på hodet).

Den kan visst aldrig føres igennem, du. Ikke af mig. Ikke efter det, jeg nu ved.

Rebekka.

Hvorfor ikke af dig?

Rosmer.

Fordi der aldrig vindes sejr for en sag, som har sit udspring i brøde.

Rebekka
(i udbrud).

Å, dette her er slægtstvil, — slægtsangst, — slægtsskrupler. De snakker her om, at de døde kommer igen som jagende, hvide heste. Jeg synes, dette her er noget sligt.

Rosmer.

Lad det være, hvad det være vil. Hvad hjælper det, når jeg nu ikke kan komme ifra det? Og du kan tro mig, Rebekka. Det er, som jeg siger. Den sag, som skal vinde frem til varig sejr, — den må bæres af en glad og skyldfri mand.

Rebekka.

Er glæden da så rent umistelig for dig, Rosmer?

Rosmer.

Glæden? Ja, du, — det er den.

Rebekka.

For dig, som aldrig kan lé?

Rosmer.

Alligevel. Du kan tro, jeg har store anlæg til at være glad.

Rebekka.

Nu skal du gå, kære. Langt, — rigtig langt. Hører du det? — Se, her er din hat. Og her har du stokken.

Rosmer

(tar begge dele).

Tak. Og du går ikke med?

Rebekka.

Nej, nej, jeg kan ikke nu.

Rosmer.

Jaja da. Du er nu med mig alligevel.

(Han går ud gennem forstuen. Lidt efter kikker Rebekka ud bag den åbne dør. Derpå går hun hen mod døren til højre.)

Rebekka

(åbner og siger halvhøjt).

Se så, madam Helseth. Nu kan De slippe ham ind.

(Hun går henover imod vinduet.)

(Kort efter kommer rektor Kroll ind fra højre. Han hilser taus og afmålt og beholder sin hat i hånden.)

Kroll.

Han er altså gåt?

Rebekka.

Ja.

Kroll.

Plejer han gå langt?

Rebekka.

Å ja. Men idag er han så uberegnelig. Og dersom De ikke vil træffe ham —

Kroll.

Nej, nej. Det er Dem, jeg ønsker at tale med. Og ganske alene.

Rebekka.

Så er det bedst, vi nytter tiden. Sid ned, herr rektor.

(Hun sætter sig i lænestolen ved vinduet. Rektor Kroll sætter sig på en stol ved siden af hende.)

Kroll.

Frøken West, — De kan vel neppe forestille Dem, hvor dybt og smerteligt det går mig til hjertet, — dette omslag, som er sket med Johannes Rosmer.

Rebekka.

Vi var forberedt på, at så vilde ske — i førstningen.

Kroll.

Bare i førstningen?

Rebekka.

Rosmer havde det sikkre håb, at sent eller tidligt vilde De nok gå med ham.

Kroll.

Jeg!

Rebekka.

Både De og alle hans andre venner.

Kroll.

Ja, der ser De! Så skrøbelig er hans dømme-

kraft, når det gælder mennesker og forhold i livet.

Rebekka.

For resten, — når nu altså han føler det som en fornødenhed at frigøre sig til alle sider —

Kroll.

Ja men se, — det er netop det, som jeg ikke tror.

Rebekka.

Hvad tror De da?

Kroll.

Jeg tror, det er Dem, som står bag det hele.

Rebekka.

Det har De fra Deres frue, rektor Kroll.

Kroll.

Det kan være ligegyldigt, hvem jeg har det fra. Men visst er det, at jeg bærer på en stærk tvil, — en overmåde stærk tvil, siger jeg, — når jeg tænker mig om og lægger sammen hele Deres adfærd lige siden De kom hid.

Rebekka
(ser på ham).

Det foresvæver mig, at der var en tid, da De bar på en overmåde stærk tro til mig, kære rektor. En varm tro, havde jeg nær sagt.

Kroll
(dæmpet).

Hvem kunde ikke De forhekse, — når De la' an på det?

Rebekka.

La' jeg an på at —!

Kroll.

Ja, det gjorde De. Jeg er ikke så tosset nu længer, at jeg bilder mig ind, der var nogen følelse med i spillet. De vilde simpelt hen skaffe Dem indpas på Rosmersholm. Sætte Dem fast her. Det var det, jeg skulde hjælpe Dem med. Nu ser jeg det.

Rebekka.

De har altså rent glemt, at det var Beate, som tigged og trygled mig om at flytte her ud.

Kroll.

Ja, da De havde fåt forhekset hende også. Eller kan det kaldes for venskab, det, som hun kom til at føle for Dem? Det slog over i forgudelse, — i tilbedelse. Det arted ud til, — hvad skal jeg kalde det? — til et slags desperat forelskelse. Ja, det er det rette ord.

Rebekka.

De får være så god at huske på Deres søsters tilstand. Hvad mig angår, så tror jeg

ikke, jeg kan siges at være overspændt på nogen måde.

Kroll.

Nej, det er De visselig ikke. Men desto farligere blir De for de mennesker, som De vil vinde magt over. De har så let for at handle med overlæg og fuld rigtig beregning, — just fordi De bærer på et koldt hjerte.

Rebekka.

Koldt? Er De så sikker på det?

Kroll.

Nu er jeg ganske viss på det. Ellers havde De ikke kunnet gå her år efter år og forfølge Deres mål så urokkelig. Ja, ja, — De har nåd', hvad De vilde. De har fåt ham og det hele i Deres magt. Men for at sætte alt dette igennem, har De ikke skyd' at gøre ham ulykkelig.

Rebekka.

Det er ikke sandt. Det er ikke mig. Det er Dem selv, som har gjort ham ulykkelig.

Kroll.

Har jeg!

Rebekka.

Ja, da De leded ham ind i den indbildning,

at han var skyld i den forfærdelige ende, som det tog med Beate.

Kroll.

Så det har dog altså grebet ham så dybt?

Rebekka.

Det kan De vel tænke Dem. Så blødt et sind som hans —

Kroll.

Jeg trode, at en såkaldt frigjort mand forstod at sætte sig ud over alle skrupler. — Men der har vi det altså! Å ja, — i grunden så var det jo nok det, jeg vidste. Ætlingen af de mænd, som her ser ned på os, — han slipper nok for at rive sig løs fra det, som uafhændelig er gåt i arv fra slægt til slægt.

Rebekka
(ser tankefuld ned for sig).

Johannes Rosmer har svært dybe rødder i slægten. Det er både visst og sandt.

Kroll.

Ja, og det skulde De ta't hensyn til, ifald De havde havt hjertelag for ham. Men De kunde vel sagtens ikke ta' den slags hensyn. Deres forudsætninger er jo så himmelvidt forskellige fra hans.

Rebekka.

Hvilke forudsætninger, mener De?

Kroll.

Jeg mener forudsætningerne i udspringet. I oprindelsen, — frøken West.

Rebekka.

Nå så. Ja, det er ganske sandt, — jeg er gåt ud fra meget ringe forhold. Men alligevel —

Kroll.

Det er ikke stand og stilling, jeg sigter til. Jeg tænker på de moralske forudsætninger.

Rebekka.

Forudsætninger —? For hvad?

Kroll.

For at De overhovedet blev til.

Rebekka.

Hvad er det, De siger!

Kroll.

Jeg siger det jo kun, fordi det forklarer hele Deres adfærd.

Rebekka.

Jeg forstår ikke dette. Fuld besked vil jeg ha'!

Kroll.

Jeg trode sandelig, De havde fuld besked. Det vilde dog ellers være besynderligt, at De lod Dem adoptere af doktor West —

Rebekka

(rejser sig).

Ah så! Nu forstår jeg.

Kroll.

— at De antog hans navn. Deres mors navn var Gamvik.

Rebekka

(går henover gulvet).

Min fars navn var Gamvik, herr rektor.

Kroll.

Deres mors bestilling måtte jo tidt og jævnt bringe hende sammen med distriktslægen.

Rebekka.

Det har De ret i.

Kroll.

Og så tar han Dem til sig, — straks da Deres mor var død. Han behandler Dem hårdt. Og dog blir De hos ham. De ved, at han ikke vil efterlade Dem en eneste skilling. De fik jo bare en kasse bøger. Og dog holder De ud

hos ham. Bærer over med ham. Plejer ham lige til det sidste.

Rebekka

(henne ved bordet, ser hånligt på ham).

Og at jeg gjorde alt dette, — det forklarer De deraf, at der var noget usædeligt, — noget forbrydersk ved min tilblivelse!

Kroll.

Hvad De gjorde for ham, udleder jeg af et uvilkårligt datterligt instinkt. Hele Deres færd for resten holder jeg for et udslag af Deres oprindelse.

Rebekka

(heftigt).

Men der er ikke et sandt ord i alt, hvad De siger! Og det kan jeg bevise! For doktor West var ikke kommen til Finmarken, da jeg blev født.

Kroll.

Undskyld, — frøken. Han kom der op året i forvejen. Det har jeg undersøgt.

Rebekka.

De tar fejl, siger jeg! De tar aldeles fejl!

Kroll.

De sa' her i forgårs, at De var ni og tyve år. Gik i det tredivte.

Rebekka.

Så? Sa' jeg det?

Kroll.

Ja, De gjorde. Og deraf kan jeg regne ud —

Rebekka.

Stop! Det hjælper ikke at regne. For jeg kan lige så gerne sige Dem det straks: Jeg er et år ældre, end jeg gir mig ud for.

Kroll
(smiler vantro).

Virkelig? Det er noget nyt. Hvorledes er det kommet?

Rebekka.

Da jeg havde fyldt de fem og tyve, så syntes jeg, — ugift som jeg var, — at jeg blev så rent for gammel. Og så tog jeg mig for at lyve et år af.

Kroll.

De? En frigjort kvinde. Nærer De fordomme angående giftealderen?

Rebekka.

Ja det var tossedumt, — og latterligt også. Men der blir altid hængende et eller andet ved en, som en ikke kan gøre sig fri for. Vi er nu slig.

Kroll.

Lad så være. Men regningen kan bli rigtig alligevel. For doktor West var deroppe på et flygtigt besøg året forinden han blev ansat.

Rebekka

(bryder ud).

Det er ikke sandt!

Kroll.

Er det ikke sandt?

Rebekka.

Nej. For det har mor aldrig talt om.

Kroll.

Så hun har ikke det?

Rebekka.

Nej, aldrig. Og ikke doktor West heller. Aldrig med et ord.

Kroll.

Kunde ikke det være, fordi de begge to havde grunde til at springe et år over? Ligesom De har gjort, frøken West. Det er kanske en ejendommelighed i slægten.

Rebekka

(går omkring, knuger og vrider hænderne).

Det er umuligt. Det er bare noget, De vil bilde mig ind. Aldrig i verden er det sandt,

dette her. Kan ikke være sandt! Aldrig i verden —!

Kroll

(rejser sig).

Men, kære, — hvorfor i guds navn tar De så på vej? De gør mig rent forfærdet! Hvad skal jeg tro og tænke —!

Rebekka.

Ingen ting. De skal hverken tro eller tænke noget.

Kroll.

Så må De sandelig forklare mig, hvorledes De kan ta' Dem den sag, — den mulighed så nær.

Rebekka

(fatter sig).

Det er jo så ganske ligefrem, rektor Kroll. Jeg har da ikke lyst til at gå her og gælde for et uægte barn.

Kroll.

Nå så. Jaja, lad os slå os til ro med den forklaring — foreløbig. Men så har De jo altså beholdt en viss — fordom på det punkt også.

Rebekka.

Ja, jeg har vel det.

Kroll.

Nå, jeg tænker, det er ligedan bevendt med det meste af dette her, som De kalder for Deres frigjorthed. De har læst Dem til en hel hob nye tanker og meninger. De har fåt vide et slags besked om forskninger på forskellige områder, — forskninger, som synes at omstyrte adskilligt af det, der hidtil hos os har gældt for uomstødeligt og uangribeligt. Men alt dette er bare ble't en viden hos Dem, frøken West. En kundskab. Det er ikke gåt Dem i blodet.

Rebekka
(betænkelig).

Kan hænde, De har ret i det.

Kroll.

Ja, bare prøv De Dem selv, så skal De se! Og når det står slig til med Dem, så kan en sagtens vide, hvorledes det er fat med Johannes Rosmer. Det er jo den rene, skære galskab, — det er at rende lige lukt ind i fordærvelsen, når han vil træde åbenlyst frem og bekende sig som en frafalden! Tænk, — han med denne skyhed i sindet! Tænk Dem ham forstødt, — forfulgt af den kreds, han hidtil har tilhørt. Udsat for hensynsløse angreb af de bedste i

samfundet. Aldrig i dette liv blir han mand for at stå det ud.

Rebekka.

Han må stå det ud! Nu er det for sent for ham at trække sig tilbage.

Kroll.

Aldeles ikke for sent. Ikke på nogen måde. Hvad der er sked, det kan ties ned, — eller det kan i det mindste fortolkes som en blot og bart forbigående om end beklagelig forvildelse. Men — en forholdsregel er rigtignok uomgængelig fornøden.

Rebekka.

Og hvad er det for noget?

Kroll.

De må få ham til at legalisere forholdet, frøken West.

Rebekka.

Det forhold, som han står i til mig?

Kroll.

Ja. De må sé at få ham til det.

Rebekka.

De kan altså slet ikke gøre Dem fri for den tro, at vort forhold trænger til at — legaliseres, som De siger?

Kroll.

Jeg vil ikke indlade mig nærmere på sagen selv. Men jeg tror rigtignok at ha' iagttaget, at der, hvor det falder lettest at bryde med alle såkaldte fordomme, det er i — hm.

Rebekka.

Det er i forholdet mellem mand og kvinde, mener De?

Kroll.

Ja, — oprigtig talt, — jeg tror det.

Rebekka

(driver henover gulvet og ser ud gennem vinduet).

Jeg havde nær sagt, — gid De havde ret, rektor Kroll.

Kroll.

Hvad mener De med det? De siger det så besynderlig.

Rebekka.

Å hvad! Lad os ikke snakke mere om de ting. — Ah, der kommer han.

Kroll.

Allerede! Så vil jeg gå.

Rebekka
(hen til ham).

Nej, — bli' her. For nu skal De få høre noget.

Kroll.

Ikke nu. Jeg synes ikke, jeg tåler at sé ham.

Rebekka.

Jeg bér Dem, — bli'. Gør det. Ellers vil De angre det siden. Det er sidste gang jeg be'r Dem om noget.

Kroll
(ser forundret på hende og lægger hatten fra sig).

Nu vel, frøken West. Lad så være da.

(Det er en stund stille. Da kommer Johannes Rosmer ind fra forstuen.)

Rosmer
(ser rektoren, standser i døren).

Hvad! — Er du her!

Rebekka.

Han vilde helst ikke ha' mødt dig, Rosmer.

Kroll
(uvilkårligt).

Du!

Rebekka.

Ja, herr rektor. Rosmer og jeg — vi siger du til hinanden. Forholdet imellem os har ført det med sig.

Kroll.

Var det det, som De lovte, jeg skulde få høre?

Rebekka.

Både det — og lidt mere til.

Rosmer
(kommer nærmere).

Hvad er hensigten med besøget her idag?

Kroll.

Jeg vilde endnu en gang prøve på at standse dig og vinde dig tilbage.

Rosmer
(peger på avisen).

Efter det, som står der?

Kroll.

Jeg har ikke skrevet det.

Rosmer.

Gjorde du noget skridt for at holde det tilbage.

Kroll.

Det vilde ha' været uforsvarligt imod den sag, jeg tjener. Og desuden så stod det ikke i min magt.

Rebekka

(river avisen i stykker, krøller stumperne sammen og kaster dem bag ovnen).

Se så. Nu er det ude af øje. Og lad det så være ude af sind også. For der kommer ikke mere af den slags, Rosmer.

Kroll.

A ja, kunde De så sandt mage det så.

Rebekka.

Kom, og lad os sætte os, kære. Alle tre. Så vil jeg sige det altsammen.

Rosmer

(sætter sig uvilkårligt).

Hvad er det for noget, som er kommet over dig, Rebekka! Denne uhyggelige ro —. Hvad er det for noget?

Rebekka.

Beslutningens ro. (sætter sig.) Sæt Dem, De også, rektor.

(Rektor Kroll tar plads i sofaen.)

Rosmer.

Beslutningens, siger du. Hvilken beslutning?

Rebekka.

Jeg vil gi' dig igen, hvad du trænger for at leve livet. Du skal få din glade skyldfrihed tilbage, kære ven.

Rosmer.

Men hvad er dog dette!

Rebekka.

Jeg vil bare fortælle. Der behøves ikke andet.

Rosmer.

Nu!

Rebekka.

Da jeg var kommen her ned fra Finmarken — sammen med doktor West, — så syntes jeg, at der ligesom åbned sig en ny, stor, vid verden for mig. Doktoren havde lært mig både løst og fast. Alt det spredte, som jeg vidste

om tingene i livet den gang. (kæmpende og neppe hørligt.) Og så —

Kroll.

Og så?

Rosmer.

Men, Rebekka, — dette her ved jeg jo.

Rebekka
(tar sig sammen).

Ja, ja, — det har du i grunden ret i. Du ved nok om dette.

Kroll
(ser fast på hende).

Det er kanske rettest, at jeg går.

Rebekka.

Nej, De skal bli' siddende, kære rektor. (til Rosmer.) Ja, det var altså det, ser du, — jeg vilde være med i den nye tid, som brød frem. Være med i alle de nye tankerne. — Rektor Kroll fortalte mig en dag, at Ulrik Brendel havde havt svær magt over dig en tid, mens du endnu var gut. Jeg syntes, det måtte kunne gå an for mig at ta' dette her op igen.

Rosmer.

Kom du hid med en dulgt hensigt —!

Rebekka.

Jeg vilde, at vi to skulde gå sammen fremad i frihed. Altid videre. Altid yderligere frem. — Men så var der jo denne skumle, uoverstigelige mur imellem dig og den hele, fulde frigørelse.

Rosmer.

Hvilken mur, mener du?

Rebekka.

Jeg mener det, Rosmer, at du ikke kunde vokse dig fri uden i det lyse solskinnet. Og så gik du her og skranted og sygned i et sligt ægteskabs mørke.

Rosmer.

Aldrig før idag har du talt til mig om mit ægteskab på *den* måde.

Rebekka.

Nej, det turde jeg ikke, for så havde jeg skræmt dig.

Kroll

(nikker til Rosmer).

Hører du *det*!

Rebekka

(blir ved).

Men jeg skønte godt, hvor frelsen var for dig. Den eneste frelse. Og så handled jeg.

Rosmer.

Hvad er det for handlinger, du sigter til?

Kroll.

Vil De dermed sige, at —!

Rebekka.

Ja, Rosmer —. (rejser sig.) Bli' bare siddende. De også, rektor Kroll. Men nu må det for dagen. Det var ikke dig, Rosmer. Du er skyldfri. Det var mig, som lokked —, som kom til at lokke Beate ud på de vildsomme veje —

Rosmer
(springer op).

Rebekka!

Kroll
(op fra sofaen).

— på de vildsomme veje!

Rebekka.

På de veje, — som førte til møllefossen. Nu ved I det, begge to.

Rosmer
(som bedøvet).

Men jeg forstår ikke —. Hvad er det, hun står og siger? Jeg forstår ikke et ord —!

Kroll.

Å jo, du. Jeg begynder at forstå.

Rosmer.

Men hvad har du da gjort! Hvad har du da kunnet sige hende for noget? Der var jo intet. Slet intet!

Rebekka.

Hun fik vide, at du holdt på at arbejde dig ud af alle de gamle fordommene.

Rosmer.

Ja, men det gjorde jeg jo ikke dengang.

Rebekka.

Jeg vidste, at du snart vilde komme til at gøre det.

Kroll

(nikker til Rosmer).

Aha!

Rosmer.

Og så? Hvad mere? Nu vil jeg vide resten også.

Rebekka.

En tid bagefter — så bad og bønfaldt jeg hende om, at jeg måtte få rejse fra Rosmersholm.

Rosmer.

Hvorfor vilde du rejse — dengang?

Rebekka.

Jeg vilde ikke rejse. Jeg vilde bli' her, hvor jeg var. Men jeg sa' til hende, at det nok var bedst for os alle — om jeg kom bort i tide. Jeg lod hende forstå, at blev jeg længere her, — så kunde der, — så kunde der ske, — hvad det så skulde være.

Rosmer.

Dette er altså, hvad du har sagt og gjort.

Rebekka.

Ja, Rosmer.

Rosmer.

Det var det, som du kaldte at handle.

Rebekka
(med brudt stemme).

Jeg kaldte det så, ja.

Rosmer
(lidt efter).

Har du nu skriftet alt, Rebekka?

Rebekka.

Ja.

Kroll.

Ikke alt.

Rebekka

(ser skræmt på ham).

Hvad mere skulde der være?

Kroll.

Lod De så ikke til slut Beate forstå, at det var nødvendigt, — ikke blot at det var bedst, — men at det var nødvendigt, af hensyn til Dem og Rosmer, at De rejste et andet steds hen — så fort som muligt? – Nu?

Rebekka

(sagte og utydeligt).

Kanske jeg sa' noget sligt også.

Rosmer

(segner ned i lænestolen ved vinduet).

Og dette spind af løgn og bedrag har hun, — den ulykkelige syge, gåt her og trod på! Trod så fuldt og fast! Så uryggelig! (ser op på Rebekka.) Og aldrig vendte hun sig til mig. Aldrig med et ord! Å, Rebekka, — jeg ser det på dig, — du har rådet hende fra det!

Rebekka.

Hun havde jo sat sig i hodet, at hun, — som børnløs hustru, ikke havde ret til at være

her. Og så bildte hun sig ind, det var pligt imod dig at vige pladsen.

Rosmer.

Og du, — du gjorde intet for at få hende ud af denne indbildning?

Rebekka.

Nej.

Kroll.

De bestyrked hende kanske i den? Svar! Gjorde De ikke det?

Rebekka.

Hun forstod mig vel så, kan jeg tro.

Rosmer.

Ja, ja, — og for din vilje bøjed hun sig i alle ting. Og så gav hun plads. (springer op.) Hvor kunde, — hvor kunde du drive dette forfærdelige spil!

Rebekka.

Jeg syntes, at her var to liv at vælge imellem, Rosmer.

Kroll

(strængt og myndigt).

De havde ingen ret til at træffe et sligt valg!

Rebekka
(heftig).

Men tror I da, at jeg gik her og handled med kold og kløgtig fatning! Jeg var da ikke slig, dengang, som nu, da jeg står og fortæller det. Og så er der da vel to slags vilje i et menneske, skulde jeg mene! Jeg vilde ha' Beate væk. På den ene måden eller på den anden. Men jeg trode aldrig, at det skulde komme alligevel. Ved hvert skridt, som jeg fristed og voved fremad, syntes jeg ligesom noget skreg indeni mig: Nu ikke længer! Ikke et skridt længer! — Og så kunde jeg ikke la' det være endda. Jeg måtte friste et bitte lidet gran til. Bare et eneste et. Og så et til — og altid et til. — Og så kom det. — Det er på den vis, sligt noget går for sig.

(kort taushed.)

Rosmer
(til Rebekka).

Hvorledes tror du, det herefter skal gå med dig? Efter dette?

Rebekka.

Med mig får det gå, som det kan. Det kommer det ikke så nøje an på.

Kroll.

Ikke et ord, som tyder på anger. Føler De kanske ingen?

Rebekka
(koldt afvisende).

Undskyld, herr rektor, — det er en sag, som ikke kommer nogen anden ved. Det skal jeg nok klare med mig selv.

Kroll
(til Rosmer).

Og denne kvinde er det, som du lever under tag sammen med. I fortroligt forhold til. (ser om på portrætterne.) Å, — de, som er borte, — de skulde bare se op nu!

Rosmer.

Går du indover til byen?

Kroll
(tar sin hat).

Ja. Jo før jo heller.

Rosmer
(tar ligeledes sin hat)

Så går jeg med dig.

Kroll.

Vil du det! Ja, jeg tænkte nok, vi ikke helt havde mistet dig.

Rosmer.

Kom så, Kroll! Kom så!

(De går begge ud gennem forstuen uden at se til Rebekka.)
(Lidt efter går Rebekka forsigtig hen til vinduet og kikker ud mellem blomsterne.)

Rebekka
(taler halvhøjt med sig selv).

Ikke over kloppen idag heller. Går ovenom. Kommer aldrig over møllefossen. Aldrig. (går fra vinduet.) Ja, ja da!

(Hun går hen og trækker i klokkestrengen.)
(Kort efter kommer madam Helseth ind fra højre.)

Madam Helseth.

Hvad er det, frøken?

Rebekka.

Madam Helseth, vil De kanske være så snil at få min rejsekoffert hentet ned fra loftet.

Madam Helseth.

Rejsekofferten?

Rebekka.

Ja, den brune sælskindskofferten, som De ved.

Madam Helseth.

Ja vel. Men gud bevare mig, — vil da frokenen ud og rejse?

Rebekka.

Ja, — nu vil jeg ud og rejse, madam Helseth.

Madam Helseth.

Og det så fort på timen!

Rebekka.

Så fort jeg har fåt pakket.

Madam Helseth.

Nu har jeg da aldrig hørt magen! Men frøkenen kommer da vel snart igen, ved jeg?

Rebekka.

Jeg kommer aldrig mere igen.

Madam Helseth.

Aldrig! Men herre gud, hvorledes skal det bli' her på Rosmersholm, når ikke frøken

West er her længer? Nu havde den stakkers pastoren fåt det så godt og hyggeligt.

Rebekka.

Ja, men idag er jeg blet ræd, madam Helseth.

Madam Helseth.

Ræd! Jøsses, — hvorfor det da?

Rebekka.

Jo, for jeg synes, jeg har set ligesom et skimt af hvide heste.

Madam Helseth.

Af hvide heste! Midt på lyse dagen!

Rebekka.

Å, de er nok ude både tidlig og sent, — de hvide hestene på Rosmersholm. (slår over.) Nå, — det var altså rejsekofferten, madam Helseth.

Madam Helseth.

Ja vel. Rejsekofferten.

(De går begge ud til højre.)

FJERDE AKT.

(Dagligstuen på Rosmersholm. Det er sen aften. Lampen, med skærm over, brænder på bordet.)

(Rebekka West står ved bordet og pakker nogle småting ned i en vadsæk. Hendes kåbe, hat og det hvide hæklede uldsjal hænger over sofaryggen.)

(Madam Helseth kommer ind fra højre.)

Madam Helseth

(taler dæmpet og synes forbeholden).

Ja, nu er alle sagerne båret ud, frøken. De står i køkkengangen.

Rebekka.

Godt. Kusken er vel tilsagt?

Madam Helseth.

Ja. Han spør', hvad tid han skal være her med vognen.

Rebekka.

Jeg tænker, så omkring klokken elleve. Dampskibet går ved midnat.

Madam Helseth
(lidt nølende).

Men pastoren da? Hvis han nu ikke kommer hjem til den tid?

Rebekka.

Jeg rejser alligevel. Skulde jeg ikke få se ham, så kan De sige, at jeg skriver ham til. Et langt brev. Sig det.

Madam Helseth.

Ja, det kan jo være bra' nok — dette med at skrive. Men, stakkers frøken, — jeg synes nu, De skulde prøve på at snakke med ham en gang til.

Rebekka.

Kanske det. Eller kanske ikke alligevel.

Madam Helseth.

Nej, — at jeg skulde opleve dette her, — det havde jeg da aldrig tænkt!

Rebekka.

Hvad havde De da tænkt, madam Helseth?

Madam Helseth.

A, jeg havde rigtignok tænkt, at pastor Rosmer var reellere mand end som så.

Rebekka.

Reellere?

Madam Helseth.

Ja min sandten siger jeg så.

Rebekka.

Men, kære, hvad mener De da med det?

Madam Helseth.

Jeg mener, som sandt og ret er, frøken. Han skulde ikke fri sig ifra det på den måden, ikke.

Rebekka

(ser på hende).

Hør nu her, madam Helseth. Sig mig ærligt og oprigtigt, — hvorfor tror De, jeg rejser bort?

Madam Helseth.

Herre gud, det er vel nødvendigt, frøken. A ja, ja, ja! Men jeg synes rigtignok ikke, det er pent gjort af pastoren. Mortensgård var da undskyldt, han. For hun havde jo sin mand i live. Så de to kunde ikke gifte sig sammen,

om de aldrig så gerne vilde. Men sé, pastoren, han — hm!

Rebekka
(med et svagt smil).

Skulde De kunnet tænkt Dem sligt noget om mig og pastor Rosmer?

Madam Helseth.

Aldrig i verden. Ja, jeg mener, — ikke før idag.

Rebekka.

Men idag altså —?

Madam Helseth.

Nå, — efter alt det stygge, som folk siger der skal stå om pastoren i bladene, så —

Rebekka.

Aha!

Madam Helseth.

For det er min mening, at den mand, som kan gå over til Mortensgårds reglion, ham kan en, min sandten, tro til hvad det så skal være.

Rebekka.

A ja, det er vel så, det. Men jeg da? Hvad siger De om mig?

Madam Helseth.

Bevar's vel, frøken, — Dem synes jeg ikke det er så stort at sige på. Det er vel ikke så godt for et ensligt fruentimmer at stå imod, kan jeg tro. — Vi er jo alle sammen mennesker, frøken West.

Rebekka.

Det er et sandt ord, madam Helseth. Vi er alle sammen mennesker. — Hvad lytter De efter?

Madam Helseth

(sagte).

Å Jøsses, — der tror jeg han kommer lige akkurat.

Rebekka

(farer sammen).

Altså alligevel —! (bestemt.) Nå ja. Lad så være.

(Johannes Rosmer kommer ind fra forstuen.)

Rosmer

(ser rejsetøjet, vender sig til Rebekka og spørger).

Hvad betyder dette her?

Rebekka.

Jeg rejser.

Rosmer.

Straks?

Rebekka.

Ja. (til madam Helseth.) Altså klokken elleve.

Madam Helseth.

Godt og vel, frøken.

(Hun går ud til højre.)

Rosmer
(efter et kort ophold).

Hvor rejser du hen, Rebekka?

Rebekka.

Nordover med dampskibet.

Rosmer.

Nordover? Hvad vil du der nord?

Rebekka.

Det var jo der, jeg kom fra.

Rosmer.

Men der oppe har du jo ikke noget at gøre nu.

Rebekka.

Det har jeg ikke her nede heller.

Rosmer.

Hvad tænker du da at ta' dig til?

Rebekka.

Jeg ved ikke. Jeg vil bare sé at få ende på det.

Rosmer.

Få ende på det?

Rebekka.

Rosmersholm har knækket mig.

Rosmer

(blir opmærksom).

Siger du det?

Rebekka.

Knækket mig sønder og sammen. — Jeg havde så frisk og så modig en vilje, da jeg kom hid. Nu er jeg bøjet ind under en fremmed lov. — Herefterdags tror jeg ikke, jeg tor vove mig til nogen verdens ting.

Rosmer.

Hvorfor ikke? Hvad er det for en lov, som du siger, at du er —?

Rebekka.

Kære, lad os ikke tale om det nu. — Hvad blev det så til med dig og rektoren?

Rosmer.

Vi har sluttet fred.

Rebekka.

Ja så. Det blev altså til det.

Rosmer.

Han samled hele vor gamle vennekreds sammen hos sig. De har gjort mig det indlysende, at arbejdet for at adle sindene, — det ligger slet ikke for mig. — Og det er desuden noget så håbløst i sig selv, du. — Jeg lar det ligge.

Rebekka.

Ja, ja, — det er vel kanske bedst så.

Rosmer.

Siger du det nu? Er du nu af den mening?

Rebekka.

Jeg er kommen til den mening. I de sidste par dagene.

Rosmer.

Du lyver, Rebekka.

Rebekka.

Lyver —!

Rosmer.

Ja, du lyver. Du har aldrig trod på mig. Aldrig har du trod, at jeg var mand for at kæmpe den sag frem til nogen sejr.

Rebekka.

Jeg har trod, at vi to sammen skulde komme til at magte det.

Rosmer.

Det er ikke sandt. Du har trod, at du selv skulde kunne udrette noget stort i livet. At du kunde bruge mig til det, som du vilde ha' frem. At jeg kunde være dig tjenlig for dine formål. Det har du trod.

Rebekka.

Hør nu, Rosmer —

Rosmer
(sætter sig tungt ned i sofaen).

A lad være! Jeg ser nu til bunds i det

hele. Jeg har været som en handske i dine hænder.

Rebekka.

Hør nu, Rosmer. Lad os tales ved om dette her. Det blir sidste gang. (sætter sig i en stol ved sofaen.) Jeg havde tænkt, at jeg vilde skrive dig til om det altsammen, — når jeg var kommen der nord igen. Men det blir vel bedst, at du straks får høre det.

Rosmer.

Har du endnu mere at tilstå?

Rebekka.

Jeg har det store igen.

Rosmer.

Hvilket store?

Rebekka.

Det, som du aldrig har anet. Det, som gir både lys og skygge til alt det øvrige.

Rosmer
(ryster på hodet).

Jeg forstår ikke noget af dette.

Rebekka.

Det er ganske sandt, at jeg engang la' mine garn ud for at vinde indpas her på Rosmersholm. For jeg mente som så, at jeg nok skulde komme til at gøre min lykke her. Enten på den ene måden eller på den anden, — skønner du.

Rosmer.

Du fik da også drevet igennem — det, som du vilde.

Rebekka.

Jeg tror, jeg kunde drevet igennem, hvad det så skulde være — dengang. For da havde jeg endnu min modige, fribårne vilje. Jeg kendte ikke hensyn at ta'. Ikke forhold at vige af vejen for. — Men så kom begyndelsen til det, som har knækket viljen i mig — og skræmt mig så ynkelig for hele livet.

Rosmer.

Hvad kom? Tal, så jeg kan forstå dig.

Rebekka.

Da kom det over mig, — dette vilde, ubetvingelige begær —. Å, Rosmer —!

Rosmer.

Begær? Du —! Efter hvad?

Rebekka.

Efter dig.

Rosmer
(vil springe op).

Hvad er dette!

Rebekka
(standser ham).

Bliv siddende, kære. Nu skal du få høre videre.

Rosmer.

Og du vil sige — at du har elsket mig — på slig vis!

Rebekka.

Jeg syntes, det måtte kaldes at elske — dengang. At dette var kærlighed, syntes jeg. Men det var det ikke. Det var, som jeg siger dig. Det var et vildt, ubetvingeligt begær.

Rosmer
(med møje).

Rebekka, — er det virkelig dig selv, — dig — dig, som du sidder her og fortæller alt dette om!

Rebekka.

Ja, hvad synes du, Rosmer!

Rosmer.

Ud af dette, — under magten af dette var det altså, at du — at du handled, som du kalder det.

Rebekka.

Det var over mig som et vejr ved havet. Det var som et af de vejr, vi kan ha' ved vintertid der nordpå. Det tar en, — og bær' en med sig, du, — så langt det skal være. Ikke tanke om at stå imod.

Rosmer.

Så fejed det den ulykkelige Beate ud i møllefossen.

Rebekka.

Ja, for der stod som en kamp på bådkølen mellem Beate og mig i den tid.

Rosmer.

Du var visselig den stærkeste på Rosmersholm. Stærkere, end både Beate og jeg tilsammen.

Rebekka.

Jeg kendte dig så vidt, at jeg vidste, — til dig var ingen vej fremkommelig, før du var gjort fri både i forholde — og i sind.

Rosmer.

Men jeg begriber dig ikke, Rebekka. Du, — du selv, — hele din adfærd er mig en uløselig gåde. Nu er jeg jo fri, — både i sind og i forhold. Du står nu helt fremme ved det mål, du fra først af havde sat dig. Og så alligevel —!

Rebekka.

Aldrig har jeg ståt længere fra målet end nu.

Rosmer.

— og så alligevel, siger jeg, — da jeg igår spurte dig, — bad dig: bliv min hustru, — da skreg du ud som i skræk, at det aldrig kunde ske.

Rebekka.

Da skreg jeg ud i fortvilelse, du.

Rosmer.

Hvorfor?

Rebekka.

Fordi Rosmersholm har magtstjålet mig. Her har jeg fåt min egen modige vilje stækket. Og forkluddret! Den tid er forbi for mig, da jeg turde vove, hvad det så skulde være. Jeg har mistet evnen til at handle, Rosmer.

Rosmer.

Sig mig, hvorledes dette er kommet.

Rebekka.

Det er kommet gennem samlivet med dig.

Rosmer.

Men hvorledes? Hvorledes?

Rebekka.

Da jeg var ble't alene med dig her, — og da du var ble't dig selv —

Rosmer.

Ja, ja?

Rebekka.

— for du var aldrig helt ud dig selv, så længe Beate leved —

Rosmer.

Desværre, det har du nok ret i.

Rebekka.

Men da jeg så fik leve sammen med dig her, — i stilhed, — i ensomhed, — da du gav mig alle dine tanker uforbeholdent, — hver en stemning, så blødt og så fint, som du følte den, — da gik det store omslag for sig. Lidt efter lidt, — skønner du. Næsten umærkelig, —

men så overvældende til slut. Lige til bunden af mit sind.

Rosmer.

Å, hvad er dog dette her, Rebekka!

Rebekka.

Alt det andet, — dette stygge, sansedrukne begær, det kom så langt, så langt bort fra mig. Alle disse opjagede magter slog sig stilfærdigt ned i taushed. Der faldt en sindshvile over mig, — en stilhed, som på et fugleberg under midnatssolen oppe hos os.

Rosmer.

Sig mere om dette. Alt, hvad du ved at sige.

Rebekka.

Der er ikke stort andet, du. Der er bare det, at så kom der kærlighed op i mig. Den store, forsagende kærlighed, som nøjer sig med samlivet, slig, som det har været imellem os to.

Rosmer.

Å, ifald jeg blot havde anet et fnug af alt dette!

Rebekka.

Bedst så, som det er. Igår, — da du

spurte mig, om jeg vilde være din hustru, — da jubled jeg ud —

Rosmer.

Ja, gjorde du ikke det, Rebekka! Jeg syntes, jeg forstod det så.

Rebekka.

Et øjeblik, ja. I selvforglemmelse. For det var min fordums frejdige vilje, som holdt på at gøre sig fri igen. Men nu har den ikke mere nogen magt, — i længden, ikke.

Rosmer.

Hvorledes forklarer du, hvad der er sked med dig?

Rebekka.

Det er rosmer-slægtens livssyn, — eller dit livssyn i alle fald, — som har smittet min vilje.

Rosmer.

Smittet?

Rebekka.

Og gjort den syg. Trælbundet den under love, som før ikke galdt for mig. Du, — samlivet med dig, — har adlet mit sind —

Rosmer.

Å, turde jeg så sandt tro det!

Rebekka.

Du kan trygt tro det. Det rosmerske livssyn adler. Men — (ryster på hodet.) — men, — men —

Rosmer.

Men? Nu?

Rebekka.

— men det dræber lykken, du.

Rosmer.

Siger du det, Rebekka?

Rebekka.

For mig i det mindste.

Rosmer.

Ja, men ved du det så visst. Om jeg nu spurte dig igen —? Bad dig så bønligt —

Rebekka.

Å, kære, — kom aldrig mere ind på dette her! Det er umulige ting —! Ja, for du skal vide det, Rosmer, at jeg har en — fortid bag mig.

Rosmer.

Noget mere, end det, du har fortalt?

Rebekka.

Ja. Noget andet og noget mere.

Rosmer

(med et svagt smil).

Er det ikke underligt, du, Rebekka? Tænk, at en anelse om sligt noget har strejfet mig en gang imellem.

Rebekka.

Har det! Og endda så —? Alligevel? —

Rosmer.

Jeg trode aldrig på det. Jeg bare legte med det, — sådan i tankerne, forstår du.

Rebekka.

Hvis du kræver det, så vil jeg nu straks sige dig dette også.

Rosmer

(afværgende).

Nej, nej! Ikke et ord vil jeg vide. Hvad det så end er, — så har jeg glemsel for det.

Rebekka.

Men jeg ikke.

Rosmer.

Å, Rebekka —!

Rebekka.

Ja, du, — det er jo det forfærdelige, at nu, da al livets lykke bydes mig med fulde hænder, — nu er jeg ble't slig, at min egen fortid stænger for mig.

Rosmer.

Din fortid er død, Rebekka. Den har ikke længere noget tag i dig, — ikke nogen sammenhæng med dig, — slig, som du nu er.

Rebekka.

Å, kære, det er nok bare talemåder, du. End skyldfriheden da? Hvor tar jeg den fra.

Rosmer

(tungt).

Ja, ja, — skyldfriheden.

Rebekka.

Skyldfriheden, ja. I den er lykken og glæden. Det var jo den lære, som du vilde gøre levende i alle disse vordende, glade adelsmennesker —

Rosmer.

Å, mind mig ikke om det. Det var bare en halvfærdig drøm, Rebekka. En overilet indskydelse, som jeg ikke selv tror på længer. — Menneskene lar sig nok ikke adle udenfra, du.

Rebekka
(sagte).

Ikke gennem den stille kærlighed, tror du?

Rosmer
(tankefuld).

Ja, — det er jo det, som vilde være det store. Det herligste næsten i hele livet, synes jeg. — Ifald så var. (vrider sig i uro.) Men hvorledes kommer jeg på det rene med det spørsmål? Til bunds i det?

Rebekka.

Tror du mig ikke, Rosmer?

Rosmer.

Å, Rebekka, — hvor kan jeg tro fuldt ud på dig? På dig, som har gåt her og dækket og dulgt så usigelig meget! — Nu kommer du frem med dette nye. Ligger der nogen hensigt under, — så sig mig det rent ud. Er der kanske et eller andet, som du ønsker at opnå

ved det. Jeg vil jo så gerne gøre for dig alt, hvad jeg kan.

Rebekka
(vrider hænderne).

Å, denne dræbende tvil —! Rosmer, — Rosmer —!

Rosmer.

Ja, er det ikke forfærdeligt, du? Men jeg kan ikke gøre ved det. Jeg vil aldrig komme til at fri mig fra tvilen. Aldrig vide visst, at jeg har dig i hel og ren kærlighed.

Rebekka.

Men er der da ikke noget, inderst i dig selv, som vidner for, at med mig er der sket en forvandling! Og at forvandlingen er sket ved dig, — ved dig alene!

Rosmer.

Å du, — jeg tror ikke længer på min evne til at forvandle mennesker. Jeg tror ikke på mig selv i nogen sag mere. Jeg tror hverken på mig eller på dig.

Rebekka
(ser mørkt hen på ham).

Hvorledes vil du da kunne leve livet?

Rosmer.

Ja, det forstår jeg ikke selv. Jeg begriber det ikke. Jeg tror ikke, jeg kan leve det. — Og jeg ved jo heller ikke den ting i verden, som det kunde være værdt at leve for.

Rebekka.

Å livet, — det har fornyelse i sig. Lad os holde fast ved det, du. — Vi kommer tidsnok ud af det.

Rosmer

(springer urolig op).

Så giv mig troen igen! Troen på dig, Rebekka! Troen på din kærlighed! Vidnesbyrd! Vidnesbyrd vil jeg ha'!

Rebekka.

Vidnesbyrd? Hvor kan jeg gi' dig vidnesbyrd —!

Rosmer.

Det må du! (går henover gulvet.) Jeg bærer ikke dette øde, — denne forfærdelige tomhed, — dette, — dette —

(Det banker hårdt på forstuedøren.)

Rebekka

(farer op fra stolen).

Ah, — hørte du det!

(Døren åbnes. Ulrik Brendel kommer ind. Han er iført manschetskjorte, sort frakke og gode støvler udenpå benklæderne. For øvrigt er han klædt som forrige gang. Ser forstyrret ud.)

Rosmer.

A, er det Dem, herr Brendel!

Brendel.

Johannes, min gut, — jeg hilser dig — farvel!

Rosmer.

Hvor vil De hen så sent?

Brendel.

Nedad bakke.

Rosmer.

Hvorledes —?

Brendel.

Nu går jeg hjemover, min dyrebare lærling. Jeg har fåt hjemvé efter det store ingenting.

Rosmer.

Der er hændt Dem noget, herr Brendel! Hvad er det?

Brendel.

Så du observerer forvandlingen? Ja, — du må vel det. Da jeg sidst betrådte denne sal, — da stod jeg for dig som velstandsmand og slog mig på brystlommen.

Rosmer.

Så! Jeg forstår ikke ganske —

Brendel.

Men slig, som du i denne nat ser mig, er jeg en afsat konge på askedyngen af mit brændte slot.

Rosmer.

Hvis der er noget, som jeg kan hjælpe Dem med —

Brendel.

Du har konserveret dit barnehjerte, Johannes. Kan du yde mig et lån?

Rosmer.

Ja, ja, så gerne det!

Brendel.

Kan du afsé et ideal eller to?

Rosmer.

Hvad for noget, siger De?

Brendel.

Et par aflagte idealer. Så gør du en god gerning. For nu er jeg læns, min kære gut. Blank og bar.

Rebekka.

Kom De ikke til at holde Deres foredrag?

Brendel.

Nej, forlokkende dame. Hvad synes De vel! Just som jeg står parat til at tømme overflødighedshornet, gør jeg den penible opdagelse, at jeg er bankerot.

Rebekka.

Men alle Deres uskrevne værker da?

Brendel.

I fem og tyve år har jeg siddet, som gnieren sidder på sit låsede pengeskrin. Og så igår, — da jeg åbner og vil hente skatten frem, — så er der ingen. Tidens tænder havde maset den til støv. Der var nichts og ingenting i hele stadsen.

Rosmer.

Men véd De nu det så visst?

Brendel.

Her er ikke rum for tvil, min yndling. Præsidenten har overtydet mig om det.

Rosmer.

Præsidenten?

Brendel.

Nå ja, — excellencen da. Ganz nach Belieben.

Rosmer.

Ja, men hvem mener De?

Brendel.

Peder Mortensgård naturligvis.

Rosmer.

Hvad!

Brendel
(hemmelighedsfuldt).

Hys, hys, hys! Peder Mortensgård er fremtidens høvding og herre. Aldrig har jeg været stedet for en større åsyn. Peder Mortensgård har almægtigheds-evnen i sig. Han kan gøre a't, hvad han vil.

Rosmer.

Å tro dog ikke det.

Brendel.

Jo, min gut! For Peder Mortensgård vil aldrig mere, end han kan. Peder Mortensgård er kapabel til at leve livet uden idealer. Og det, — ser du, — det er just handlingens og sejrens store hemmelighed. Det er summen af al verdens visdom. Basta!

Rosmer
(lavmælt).

Nu skønner jeg, — at De går herfra fattigere end De kom.

Brendel.

Bien! Tag så et Beispiel af din gamle lærer. Stryg ud alt, hvad han gik her og prented ind i dig. Byg ikke din borg på svigtende sand. Og se dig for, — og prøv dig frem, — før du bygger på denne yndefulde skabning, som her forsøder dit liv.

Rebekka.

Er det mig, De mener?

Brendel.

Ja, min tiltrækkende havfrue.

Rebekka.

Hvorfor skulde ikke jeg være at bygge på?

Brendel
(et skridt nærmere).

Jeg har ladet mig sige, at min fordums lærling har en livssag at føre til sejr.

Rebekka.

Og så —?

Brendel.

Sejren er ham sikkret. Men, — vel at mærke, — paa et ufravigeligt vilkår.

Rebekka.

Hvilket?

Brendel

(tar hende lempeligt om håndledet).

At den kvinde, som elsker ham, gladelig går ud i køkkenet og hakker sin fine rosenhvide lillefinger af, — her, — just her ved det midterste led. Item at bemeldte elskende kvinde — ligeledes gladelig — snitter af sig det så uforlignelig formede venstre øre. (slipper hende og vender sig til Rosmer.) Farvel, min sejrende Johannes.

Rosmer.

Vil De gå nu? I mørke natten?

Brendel.

Mørke natten er bedst. Fred være med jer.

(Han går.)

(Der er en stund stille i stuen.)

Rebekka

(ånder tungt).

Å, hvor her er kvalmt og lummert!

(Hun går hen til vinduet, åbner det og blir stående der.)

Rosmer

(sætter sig i lænestolen henne ved ovnen).

Der blir nok ikke andet for alligevel, Rebekka. Jeg ser det. Du må rejse.

Rebekka.

Ja, jeg øjner ikke noget valg.

Rosmer.

Lad os nytte den sidste stund. Kom her hen og sæt dig hos mig.

Rebekka

(går hen og sætter sig i sofaen).

Hvad vil du mig så, Rosmer?

Rosmer.

Først vil jeg nu sige dig det, at du ikke har nødig at nære bekymring for din fremtid.

Rebekka

(smiler).

Hm. Min fremtid.

Rosmer.

Jeg har forudsét alle muligheder. For længe siden. Hvad der så end sker, så er der sørget for dig.

Rebekka.

Det også, du kære.

Rosmer.

Det burde du da kunnet sagt dig selv.

Rebekka.

Der er gåt mere end år og dag siden jeg tænkte på sligt noget.

Rosmer.

Ja, ja, — du mente vel, at det aldrig kunde bli' anderledes mellem os, end det var.

Rebekka.

Ja, så trode jeg.

Rosmer.

Jeg også. Men om nu jeg gik bort —

Rebekka.

A, Rosmer, — du vil leve længer end jeg.

Rosmer.

Det usle livet står det da vel i min magt at råde for selv.

Rebekka.

Hvad er dette her! Du tænker da vel aldrig på at —!

Rosmer.

Synes du, det vilde være så underligt? Efter det ynkelige, jammerfulde nederlag, som jeg har lidt! Jeg, som vilde føre min livssag til

sejr —. Og så er jeg flygtet fra det hele, — endnu før slaget rigtig var begyndt!

Rebekka.

Tag kampen op igen, Rosmer! Prøv bare, — og du skal se, du sejrer. Du vil adle hundreder, — du vil adle tusender af sind. Prøv bare!

Rosmer.

Å, Rebekka, — jeg, som ikke længer tror på min egen livssag.

Rebekka.

Men din sag har jo alt ståt sin prøve. Et menneske har du i alle fald adlet. Mig, så længe jeg lever.

Rosmer.

Ja, — hvis jeg turde tro dig i dette.

Rebekka
(knuger sine hænder).

Å men, Rosmer, — ved du da ikke noget, — ikke noget, som kunde få dig til at tro det?

Rosmer
(farer sammen som i angst).

Kom ikke ind på dette her! Ikke nærmere, Rebekka! Ikke et eneste ord mere!

Rebekka.

Jo, just dette må vi ind på. Ved du noget, som kunde kvæle tvilen? For jeg ved ikke noget i verden.

Rosmer.

Bedst for dig, at du ikke ved det. — Bedst for os begge.

Rebekka.

Nej, nej, nej, — dette slår jeg mig ikke tiltåls med! Ved du noget, som kan frikende mig i dine øjne, da kræver jeg som min ret, at du nævner det.

Rosmer

(ligesom uvilkårlig dreven imod sin egen vilje).

Så lad os sé da. Du siger, at den store kærlighed er i dig. At gennem mig er dit sind adlet. Er det så? Har du regnet rigtig over, du? Skal vi gøre prøve på regnestykket? Hvad?

Rebekka.

Det er jeg rede til.

Rosmer.

Når det så skal være?

Rebekka.

Når som helst. Jo før jo heller.

Rosmer.

Så lad mig da få sé, Rebekka, — om du, — for min skyld, — endnu i denne aften. — (afbryder.) Å nej, nej, nej!

Rebekka.

Jo, Rosmer! Jo, jo! Sig det, og du skal få sé.

Rosmer.

Har du mod til, — er du villig til, — gladelig, som Ulrik Brendel sa', — for min skyld, nu i nat, — gladelig, — at gå den samme vejen, — som Beate gik?

Rebekka
(hæver sig langsomt op fra sofaen og siger næsten målløs).

Rosmer —!

Rosmer.

Ja, du, — det er dette spørsmål, som jeg aldrig vil kunne gøre mig fri for, — når du er rejst. Hver time på dagen vil jeg komme tilbage til dette samme. Å, jeg synes, jeg ser dig lys levende for mig. Du står ude på kloppen. Midt ude. Nu luder du dig ud over rækværket! Svimler i en dragning ned imod fossestryget! Nej. Så viger du. Vover ikke, — hvad hun voved.

Rebekka.

Men hvis jeg nu havde det mod? Og den gladelige vilje? Hvad så?

Rosmer.

Så måtte jeg vel tro dig. Så måtte jeg vel få troen igen på min livssag. Troen på min evne til at adle menneskesind. Troen på menneskesindets evne til at adles.

Rebekka

(tar langsomt sit sjal, slår det over hodet og siger behersket).

Du skal få troen igen.

Rosmer.

Har du mod og vilje — til dette, Rebekka?

Rebekka.

Det får du dømme om imorgen, — eller siden, — når de fisker mig op.

Rosmer

(tar sig for panden).

Der er en lokkende gru i dette —!

Rebekka.

For jeg vil ikke gerne bli' liggende der nede. Ikke længer end nødvendigt. Der må sørges for, at de finder mig.

Rosmer
(springer op).

Men alt dette her, — det er jo vanvid. Rejs, — eller bliv! Jeg vil tro dig på dit blotte ord denne gang også.

Rebekka.

Talemåder, Rosmer. Ingen fejghed og flugt nu igen, du! Hvor kan du tro mig på mit blotte og bare ord efter denne dag?

Rosmer.

Men jeg vil ikke sé dit nederlag, Rebekka!

Rebekka.

Det blir ikke noget nederlag.

Rosmer.

Det blir. Aldrig har du sind til at gå Beates vej.

Rebekka.

Tror du ikke det?

Rosmer.

Aldrig. Du er ikke som Beate. Du er ikke under et forkvaklet livssyns magt.

Rebekka.

Men jeg er under det rosmersholmske livssyn — nu. Hvad jeg har forbrudt, — det bør det sig, at jeg soner.

Rosmer
(ser stivt på hende)

Er det der, du står.

Rebekka.

Ja.

Rosmer
(besluttet).

Nu vel. Så er jeg under vort frigjorte livssyn, Rebekka. Der er ingen dommer over os. Og derfor så får vi sé at holde justits selv.

Rebekka
(mistyder ham).

Det også. Det også. Min bortgang vil frelse det bedste i dig.

Rosmer.

Å, i mig er der ingen ting at frelse mere.

Rebekka.

Det er der. Men jeg, — jeg vilde herefterdags bare være som et havtrold, der hang og hæmmed det skib, som du skal sejle frem på. Jeg må overbord. Eller skulde jeg kanske gå her oppe i verden og slæbe på et forkrøblet liv? Ruge og gruble over lykken, som min fortid har forspildt for mig? Jeg må ud af spillet, Rosmer.

Rosmer.

Hvis du går, — så går jeg med dig.

Rebekka

(smiler næsten umærkeligt, ser på ham og siger sagtere):

Ja, kom med, du, — og vær vidne —

Rosmer.

Jeg går med dig, siger jeg.

Rebekka.

Til kloppen, ja. Den drister du dig jo aldrig ud på.

Rosmer.

Har du lagt mærke til det?

Rebekka

(tungt og brudt).

Ja. — Det var det, som gjorde min kærlighed håbløs.

Rosmer.

Rebekka, — nu lægger jeg min hånd på dit hode. (gør som han siger.) Og tar dig til ægte som min rette hustru.

Rebekka

(griber begge hans hænder og bøjer hodet mod hans bryst).

Tak, Rosmer. (slipper ham.) Og nu går jeg — gladelig.

Rosmer.

Mand og hustru bør følges ad.

Rebekka.

Bare til kloppen, Rosmer.

Rosmer.

Ud på den også. Så langt, som du går, — så langt går jeg med dig. For nu tør jeg det.

Rebekka.

Ved du så usvigelig visst — at denne vejen er den bedste for dig?

Rosmer.

Jeg ved, at den er den eneste.

Rebekka.

Om du bedrog dig i det? Om det bare var et blændværk? En af disse hvide hestene på Rosmersholm.

Rosmer.

Kunde vel være. For dem slipper vi ikke fra, — vi, her på gården.

Rebekka.

Så bliv, Rosmer!

Rosmer.

Manden skal følge sin hustru, som hustruen sin mand.

Rebekka.

Ja, sig mig det først. Er det dig, som følger mig? Eller er det mig, som følger dig?

Rosmer.

Det grunder vi aldrig ud tilbunds.

Rebekka.

Jeg vilde dog gerne vide det.

Rosmer.

Vi to følger hinanden, Rebekka. Jeg dig og du mig.

Rebekka.

Det tror jeg næsten også.

Rosmer.

For nu er vi to et.

Rebekka.

Ja. Nu er vi et. Kom! Så går vi gladelig.

(De går hånd i hånd ud gennem forstuen og ses at dreje om til venstre. Døren blir stående åben efter dem.)

(Stuen står en liden stund tom. Så lukker madam Helseth på døren til højre.)

Madam Helseth.

Froken, — nu er vognen — (ser sig om.) Ikke inde? Ude sammen på denne tid? Nå da, — det må jeg sige —! Hm! (går ud i forstuen, ser sig om og kommer ind igen.) Ikke på bænken. Å nej, nej. (går til vinduet og ser ud.) Jøsses da! Det hvide der —! — Ja, så min sæl står de begge to på kloppen! Gud forlade de syndige mennesker! Slår de ikke armene om hinanden! (skriger højt.) Åh, — udover — begge to! Ud i fossen. Hjælp! Hjælp! (skælver i knæerne, holder sig rystende i stolryggen og kan knapt få ordene frem.) Nej. Ikke hjælp her. — Salig fruen tog dem.

